

***Sabiedrības līdzdalība
teritorijas plānošanas un
būvniecības jautājumos***

2008

UDK 711.4:316
Sa 050

Pētījums ir sagatavots projekta "Informēta sabiedrības līdzdalība vides aizsardzībā un ilgtspējīgā attīstībā" ietvaros. Projekts tiek īstenots ar Eiropas Ekonomiskās zonas finanšu instrumenta, Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta un valsts budžeta finansiālu atbalstu. Par pētījuma saturu pilnībā atbild Sabiedriskās politikas centrs *PROVIDUS*, un tajā izteiktie viedokļi nevar tikt uzskatīti par Eiropas Savienības viedokli.

Par faktu precizitāti atbild autori.

Pētījuma autori – Gatis Litvins, Kristaps Markovskis,
Elisabeth von Renner, Sandijs Statkus

Pētījuma redaktors – Gatis Litvins

Izdevums latviešu valodā pieejams internetā www.politika.lv un www.providus.lv

© Gatis Litvins, Kristaps Markovskis, Elisabet von Renner, Sandijs Statkus, teksts, 2008
© Sabiedriskās politikas centrs *PROVIDUS*, teksts, 2008

ISBN 978-9984-792-75-0

Saturs

Ievads.....	5
Ziņojuma mērķis un metodoloģija	7
1. nodaļa. Vispārīgs sabiedriskās līdzdalības raksturojums	9
2. nodaļa. Latvijas tiesiskā regulējuma un prakses analīze	12
2.1. Tiesību avoti, kas regulē sabiedriskās līdzdalības procesu teritorijas plānošanas un būvniecības jomā	12
2.2. Vienlīdzīgas tiesības uz pieeju tiesai	26
2.3. Sabiedriskās līdzdalības efektivitāte kā būvniecības un teritorijas plānošanas lēmumu tiesiskuma priekšnoteikums	30
3. nodaļa. Ārvalstu tiesiskā regulējuma un prakses analīze.....	41
3.1. Sabiedrības līdzdalības formas un procedūras.....	41
3.2. Sabiedrības līdzdalība Vācijā	51
3.3. Sabiedrības līdzdalība Zviedrijā.....	59
3.4. Sabiedrības līdzdalība Igaunijā	62
3.5. <i>COMMIN</i> plānošanas sistēmu salīdzinājums līdzdalības šķērsgriezumā	66
Kopsavilkums	67
Ieteikumi Latvijas normatīvā regulējuma un prakses maiņai	73
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts	76
Pielikums	83

Gatis Litvins. Šā projekta vadītājs. No 2005. līdz 2006. gadam un no 2006. līdz 2007. gadam bijis attiecīgi Administratīvās rajona tiesas un Administratīvās apgabaltiesas tiesneša palīgs. Pašlaik Gatis Litvins ir sabiedriskās politikas centra "*Providus*" jurists/pētnieks labas pārvaldības, administratīvā procesa, būvniecības un Eiropas Savienības Struktūrfondu un Kohēzijas fonda jautājumos. Viņš ir vairāku publikāciju un pētījumu autors, diskusiju organizētājs un dalībnieks par iepriekšminētajiem jautājumiem, vadījis seminārus pašvaldību darbiniekiem par administratīvo procesu, kā arī aktīvi piedalījies darba grupās un gatavojis atzinumus par iepriekšminētos jautājumus regulējošiem normatīvajiem aktiem. Maģistra grāds sociālajās tiesībās, Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte.

Kristaps Markovskis. Kristapam Markovskim ir četrus gadus pieredze kā būvniecības un teritorijas plānošanas projekta juridiskajam analītiķim Sabiedrībā par atklātību – *Delna*. Projekta ietvaros viņš piedalījies normatīvo aktu un pētījumu izstrādē un analizējis būvniecības un teritorijas plānošanas sistēmu gan Latvijā, gan ārvalstīs. Viņš ir sagatavojis vairākus pieteikumus Satversmes tiesai teritorijas plānošanas jomā un sniedzis konsultācijas pieteikumu sagatavošanai Satversmes tiesā. Piedalījies arī kā pieteicēju pārstāvis administratīvajās tiesvedībās par būvniecības un teritorijas plānošanas jautājumiem. Maģistra grāds sociālajās tiesībās, Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte.

Elisabeth von Renner. Autore ir pilsētvides plānotāja no Kaseles (*Kassel*) Vācijā. Pēdējos 20 gadus Elizabete fon Renner ir strādājusi daudzos ar teritorijas plānošanu saistītos projektos dažādās Vācijas zemēs. Viņai ir liela pieredze teritorijas plānošanas, izmantošanas un attīstības, kā arī pilsētas atjaunošanas un satiksmes plānošanas jautājumos. Sabiedrības līdzdalība kā teritorijas plānošanas sastāvdaļa ir viens no Elizabetes fon Renner pētniecības pamatjautājumiem, jo no savas pieredzes viņa apzinās, ka sabiedrības līdzdalība var uzlabot teritorijas plānošanas rezultātus. Sakarā ar vēsturiskajām ģimenes saitēm autore 2003. gadā uzsāka savu profesionālo darbību arī Latvijā. Viņa ir strādājusi Kalnciema ielas (Rīgā) koku ēku atjaunošanas projektā, kurā piedalījās arī biedrība "*Latvia Nostra*", Zaiga Gaile un Pēteris Blūms. Sadarbībā ar Pēteri Blūmu, Sabiedrību par atklātību – *Delna* un sabiedriskās politikas centru "*Providus*" viņa piedalās dažādos projektos un pētījumos.

Sandijs Statkus. Viņam ir piecu gadu darba pieredze Latvijas Republikas Satversmes tiesā – tiesneša palīga amatā. Patlaban viņš ir Latvijas Republikas Satversmes tiesas tiesneses Kristīnes Krūmas palīgs. Aptuveni 20 pētījumu un zinātnisko publikāciju autors, monogrāfijas "Administratīvais process tiesā" līdzautors. Pētniecības pamatvirzieni – būvniecības tiesības, vides (ekoloģiskās) tiesības, teritorijas plānošanas tiesības un administratīvā procesa tiesības. Maģistra grāds sociālajās tiesībās, Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte.

Ievads

Teritorijas plānošanai un būvniecībai ir būtiska ietekme uz iedzīvotāju dzīves kvalitāti, ekonomisko un nekustamā īpašuma attīstību, jo teritorijas plānojums ir pamats jebkādi darbībai ar zemi, kā arī būvniecībai – kā teritorijas plānošanas turpinājums. Teritorijas plānošana nodrošina attiecīgās teritorijas attīstības vadīšanu, līdzsvarojot visu ieinteresēto pušu intereses, un nodrošina tiesisko stabilitāti attiecīgās teritorijas izmantošanā ilgākā laika posmā. Teritorijas plānošanas dokumentiem ir jāatspoguļo konkrētās teritorijas attīstības scenārijs un jānodrošina teritorijas ilgtspējīga attīstība un lietderīga izmantošana. Lēmumiem par teritorijas izmantošanu ir jābūt pamatotiem ar teritorijas plānošanas dokumentiem, jo tie norāda, ko drīkst darīt un kādā virzienā konkrētā teritorija varētu tikt attīstīta nākotnē. Teritorijas plānojums ir īpašuma tiesību izmantošanas ierobežojums, jo ar teritorijas plānojumu privāttiesiskā rīcības brīvība tiek ierobežota par labu sabiedrības interesēm. Teritorijas plānojums rada privātpersonām pienākumu apsaimniekot savu īpašumu, ievērot teritorijas izmantošanas un apbūves nosacījumus. Ideālā situācijā jebkura būvniecības iecere vispirms būtu jāvērtē pēc atbilstības vietējās pašvaldības teritorijas plānojumam.

Turklāt teritorijas plānošana un būvniecība ir cieši saistīta ar sabiedrības interesēm un tiesībām uz labvēlīgu vidi un privātpersonas īpašumtiesībām. Jebkurā gadījumā būvniecības process skar kādu daļu sabiedrības, jo būvniecības rezultātā radītajam objektam parasti ir ilglaicīguma raksturs. Līdz ar to būvniecības procesi ir būtiski gan no ekonomiskā, gan arī no cilvēktiesību viedokļa. Šajā procesā nereti kolidē pretējas tiesības un intereses, proti, no vienas puses, tās ir privātpersonas īpašuma tiesības, no otras puses – sabiedrības tiesības uz labvēlīgu vidi. Teritorijas plānojuma izstrādei ir būtiska loma, gan raugoties no sabiedrības kopējo interešu skatpunkta, gan no individuālo interešu skatpunkta (tiesību īstenošana un ierobežošana).

Līdz ar to nozīmīgs posms teritorijas plānošanas un būvniecības procesā ir efektīva sabiedrības līdzdalība, jo tā nodrošina plānošanas lēmumu leģitimizāciju. Un kurš vēl labāk spēs noteikt, kas ir sabiedrības interesēs, ja ne pati sabiedrība.

Tomēr attiecībā uz Latviju tiek norādīts, ka sabiedrības informēšanas un iesaistīšanas prakse valsts pārvaldes institūcijās nav pietiekami attīstīta. Sabiedrība reti tiek savlaicīgi un pietiekami informēta un iesaistīta lēmumu pieņemšanā. Valsts pārvaldes institūcijas ir pasīvas sabiedrības aktivizēšanā un iesaistīšanā lēmumu realizācijā. Līdz ar to veidojas situācijas, kad sabiedrība vairs nespēj laikus līdzdarboties lēmumu pieņemšanā, bet vienīgi piketēt vai kā citādi *post factum* piesaistīt uzmanību aktualitātei.¹

¹ Sabiedrības līdzdalība. <http://www.ltn.lv/~vak/lidzdal.htm> Pēdējo reizi sk. 01.07.2008.

Lai arī pēdējo desmit gadu laikā ir pieņemti daudzi būtiski normatīvie akti, kas nodrošina sabiedrības iespējas saņemt informāciju un piedalīties lēmumu pieņemšanā, kā arī aizstāvēt savas tiesības tiesā, tomēr formāla noteikumu ievērošana nenodrošina efektīvu sabiedrisko apspriešanu un tās mērķu sasniegšanu. Dažos gadījumos ir pat vērojama tāda pašvaldību attieksme, ka sabiedriskās apspriešanas organizēšana un tās rezultātu analīze ir tikai normatīvo aktu noteikumu formalitāte un lieks apgrūtinājums. Sabiedriskā apspriešana netiek uztverta kā nozīmīgs informācijas avots par konkrētās teritorijas attīstību un būvniecības vajadzībām un iespējām. Ņemot vērā pašvaldības formālo attieksmi pret sabiedrības līdzdalību un izteikto viedokli par būvniecību, privātpersonas kā pēdējo un efektīvāko līdzekli savu tiesību un tiesisko interešu aizstāvēšanai izvēlas būvatļaujas apstrīdēšanu un pārsūdzēšanu. Tā vietā, lai visi strīdīgie jautājumi tiktu izdiskutēti jau sākuma stadijā un tiktu panākts kompromiss vai pat konsenss, notiek cīņa ar sekām, nevis jautājumu konstruktīva risināšana. Tas neveicina sabiedrības un valsts/pašvaldību sadarbības kultūru, kā arī rada citas negatīvas sekas, piemēram, sakarā ar būvniecības apturēšanu – finansiālus zaudējumus investoriem, administratīvo tiesu pārslodzi.

Līdz ar to kā šķēršļi efektīvai sabiedrības līdzdalībai minami:

- 1) sabiedrības inertums. Sabiedrībā valda neticība, ka tā ar savu līdzdalību var kaut ko mainīt. Iedzīvotāji izsaka savu ieinteresētību tikai tajos gadījumos, kuri skar viņu šauri privātās intereses (saistītas ar viņu īpašumtiesībām vai pašu tuvāko apkārtni);
- 2) sabiedrības līdzdalības procesa organizētāju prasmes un zināšanu trūkums.²

Vides jautājumi vislabāk risināmi ar visu ieinteresēto pilsoņu līdzdalību attiecīgajā lēmumpieņemšanas līmenī. Katram individam jābūt pieejamai valsts pārvaldes un pašvaldības iestāžu rīcībā esošajai vides informācijai un jābūt iespējai piedalīties lēmumu pieņemšanā. Iestādēm jāveicina sabiedrības apziņu un līdzdalību, padarot vides informāciju plaši pieejamu.³

² Sabiedrības līdzdalība. <http://www.ltn.lv/~vak/lidzdal.htm> Pēdējo reizi sk. 01.07.2008.

³ Turpat.

Ziņojuma mērķis un metodoloģija

Ziņojuma mērķis ir noskaidrot esošajos tiesību avotos un tiesu praksē izteiktās galvenās atziņas par sabiedrības līdzdalību teritorijas plānošanā un būvniecībā, kā arī sniegt ieteikumus pastāvošās prakses uzlabošanai.

Ziņojums galvenokārt paredzēts teritorijas plānošanā un būvniecībā iesaistītajām personām – tām, kas organizē sabiedriskās līdzdalības procesu un piedalās tajā. Lai apzinātu pašreizējo stāvokli, ziņojumā tiek sniegta to tiesību avotu analīze, kuri regulē sabiedrisko apspriešanu, kā arī aplūkoti atsevišķi sabiedrības līdzdalības gadījumi, no kuriem iespējams spriest par tiesību patieso efektivitāti to piemērošanas praksē. Ziņojumā tiek apskatīta arī ārvalstu pieredze, tādējādi ļaujot ieskatīties citu valstu izpratnē par sabiedrisko līdzdalību un atsevišķos sabiedriskās līdzdalības jautājumos. Aplūkojamie jautājumi var noderēt sabiedriskās apspriešanas efektivitātes celšanā un mērķu sasniegšanā.

Turklāt, ņemot vērā, ka sabiedrības līdzdalība tiek aplūkota teritorijas plānojuma un būvniecības gaita, kuru pamats ir pats teritorijas plānojuma dokuments un detālplānojums, darbā tiek apskatīti un analizēti arī galvenie jautājumi, kas skar teritorijas plānojumu un detālplānojumus. Šī analīze aprobežojas ar to, cik tas ir būtiski no sabiedriskās līdzdalības viedokļa.

Ziņojums gan nepatver visus jautājumus par sabiedrības līdzdalību, jo aplūkojamais jautājums ir ļoti plašs un ar vienu ziņojumu nav nosedzams. Tomēr tas sniedz pamatanalīzi par tiesību avotiem un tiesu norādītajām aktuālākajām problēmām šo tiesību izmantošanā, līdz ar to tas var kalpot par pamatzinojumu turpmākiem pētījumiem. Arī informācija par ārvalstu sabiedriskās līdzdalības sistēmu nav visaptveroša. Vācot informāciju internetā un sadarbojoties ar konkrētām kontaktpersonām, sākotnēji iecerētā izpēte par sabiedrības līdzdalību pilsētplānošanā valodu barjeras dēļ aprobežojās tikai ar noteiktu valstu pieredzes apzināšanu un, kā drīz atklājās, deva pārsteidzošu un daudzpusīgu rezultātu. Lai gan atradās likumdošanas akti un liels skaits ziņojumu par iedzīvotāju aktivitātēm dažādās valstīs, bija iespējama vien ļoti ierobežota to interpretācija. Ne tikai nepietiekamo valodu zināšanu dēļ, bet arī nespējas dēļ ziņojuma ietvaros veikt šim nolūkam nepieciešamo intensīvo pieredzes apmaiņu starp praktiķiem dažādās valstīs⁴ diemžēl nebija iespējams iegūt eksaktu un nepārprotamu informāciju par kādu citu valsti. Rezultātā tika izslēgta iespēja veikt tiešu salīdzinājumu. Informācijas izvērtēšanā problēmas neradās vienīgi Vācijai, ņemot vērā vienas no darba autorēm⁵ teritorijas plānošanas pieredzi Vācijā.

⁴ Likumi rada jautājumus par interpretāciju, uz kuriem ir iespējams noskaidrot atbildes, vienīgi sazinoties ar attiecīgās nozares profesionāļiem.

⁵ Elizabete fon Renner.

*COMMIN*⁶ projekta dati, vērtējot tos no dažādiem aspektiem, var sniegt vispārīgu informāciju par sabiedrības līdzdalību dažādās Eiropas Savienības valstīs. Vienlaikus jāatzīmē, ka darba gaitā *COMMIN* uzdotie jautājumi un sniegtās atbildes vēl arvien bija ļoti vispārīgas. Tādējādi apskatāmo valstu skaits tika fokusēts un analīze ar dažādu intensitāti tika koncentrēta uz trīs valstu prakses izpēti – Vācijas, Zviedrijas un Igaunijas –, izmantojot vislabākos datus, kādi bija pieejami. Katras valsts aprakstā atšķiras aplūkojamie jautājumi, jo katrā valstī ir atšķirīga ne tikai tiesību sistēma, bet arī sabiedriskās apspriešanas procedūras. Tādējādi tiek apskatīti tikai tie jautājumi, kas var noderēt Latvijas prakses apmaiņā, un tā palīdzēt uzlabot sabiedriskās līdzdalības efektivitāti.

Ziņojuma rezultāti tiks nosūtīti visām pašvaldībām, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai, Vides ministrijai, Saeimas atbildīgajai komisijai un nozares ekspertiem. Pamatojoties uz šo ziņojumu, nākotnē varētu tikt veikts pilot-projekts kādā vietējā pašvaldībā, ar kura palīdzību varētu padarīt sabiedrības līdzdalību efektīvāku.

⁶ Sk. par projektu *COMMIN*: <http://www.commin.org/>

1. nodaļa.

Vispārīgs sabiedriskās līdzdalības raksturojums

Sabiedrības līdzdalība ir personas tiesības tikt uzklausi tai jautājumos, kas skar tās dzīvi, t. sk. būvniecībā un teritorijas plānošanā, jo ikvienai personai ir tiesības dzīvot labvēlīgā vidē. Līdzdalība ir jēgpilna tikai tad, ja plānojuma rezultāts nav negrozāms *a priori*, bet gan iespējama atvērta plānošanas procedūra. Tikai tad, kad par reālām plānošanas alternatīvām var notikt diskusija un pastāv iespēja, ka iedzīvotāju intereses galu galā tiks ņemtas vērā, līdzdalība sevi attaisno. Turklāt lēmumu pieņemšanas kompetence pienākas nevis iedzīvotājiem, bet gan institūcijām, kuras šādam nolūkam noteiktas likumā. Iedzīvotāju līdzdalība, tātad, nevar aizstāt lēmuma pieņemšanas procesu, bet gan "tikai" to ietekmēt.

Lēmuma pieņemšana, kurā tiek iesaistīta sabiedrība, ir īpaši reglamentēta procedūra. Tās norisei ir noteikti termiņi, jā sagatavo un jāpublisko attiecīga informācija, uzskates materiāli, jāorganizē sabiedriskā apspriešana u. tml.⁷ Pieņemto lēmumu kvalitāte ir atkarīga ne tikai no attiecīgās iestādes darba, bet arī no tā, cik aktīvi sabiedrība iesaistās lēmumpieņemšanas gaitā.

Teritorijas attīstības plānošana ir viens no svarīgākajiem priekšnosacījumiem konkrētās teritorijas ilgtspējīgai attīstībai, kā arī neatņemama sastāvdaļa šīs teritorijas attīstības prioritāšu noteikšanā. Vietējo iedzīvotāju līdzdalība šajā procesā ir svarīga, tāpēc arī sabiedrības līdzdalība ir kļuvusi par būtisku teritoriālās attīstības plānošanas daļu.

Dzīve ir pierādījusi, ka nekontrolēta nekustamā īpašuma izmantošana var radīt konfliktu starp zemes gabala īpašnieku, kurš grib savu zemi apbūvēt, un kaimiņos esošo īpašumu saimniekiem vai iedzīvotājiem, kuru tiesības vai tiesiskās intereses šāda būvniecība var ietekmēt. Lai iespējami novērstu dažādu konfliktu rašanos, lēmumus par paredzētās būvniecības pieļaujamību konkrētajā vietā, kas var ietekmēt galvenokārt tuvumā esošos īpašumus, parasti pieņem valsts vara (pašvaldība vai tās iestāde). Valstis ar senām demokrātijas tradīcijām jau ilgi pastāv prakse informēt un uzklausi iedzīvotājus, kuru īpašuma tiesības vai sadzīves apstākļus var iespaidot konkrēta projekta īstenošana. Šādas konsultācijas norisinās, pirms tiek pieņemts galīgais lēmums par atļauju sākt publiska vai privāta projekta īstenošanu.⁸ Teritorijas plānošanas un būvniecības publiskās līdzdalības

⁷ Meiere, S. Sabiedrības iespējas ietekmēt publiskās varas lēmumu būvniecības un vides jomā, 6. lpp. <http://www.delna.lv/spriedumi/download.php?id=121856,31,2> Pēdējo reizi sk. 01.06.2008.

⁸ Turpat, 1. lpp.

mērķis ir kompromisa, bet, ja iespējams, – konsensa meklēšana jeb iesaistīto personu tiesisko interešu saskaņošana.

Latvijā tiesību normas, kas paredz sabiedrības iesaistīšanu lēmumu pieņemšanā, radās tikai divdesmitā gadsimta deviņdesmitajos gados. Teritorijas plānošana bija pirmā joma, kurā pēc neatkarības atjaunošanas, veidojot modernu teritorijas plānošanas sistēmu, tika paredzēta sabiedrības līdzdalība. Tomēr, kā liecina demokrātiski attīstītāku valstu pieredze, sabiedrības līdzdalības institūta attīstību nosaka ne vien atbilstoša tiesiskā regulējuma izveide, bet arī sociālā prakse.⁹

Sabiedrības līdzdalība var tikt aplūkota no vairākiem skatpunktiem, šajā ziņojumā galvenā uzmanība tiks pievērsta teritorijas plānošanas un juridiskajam skatpunktam.

Sabiedrības līdzdalība – no teritorijas plānošanas skatpunkta

Plānotāji ikdienā strādā ar vietām un risina problēmas, kas pie viņiem nonāk ar pasūtījumu, tātad, no ārpusē. “Aina”, kas plānotājiem veidojas par konkrēto vietu, var būt vairāk vai mazāk aptveroša, atkarībā no tā:

- 1) cik labi viņi pazīst konkrēto vietu, respektīvi, pilsētu, tās mikrorajonus vai kvartālus,
- 2) kādu informāciju¹⁰ viņi saņem par šo vietu,
- 3) kāda pieredze viņiem jau ir bijusi, risinot līdzīgas problēmas.

Taču, neraugoties uz visiem pūliņiem, plānotāju skatījums nekad nesakrītīs ar to cilvēku viedokli, kas dzīvo, strādā vai pavada savu brīvo laiku plānošanai nodotajā teritorijā. Tā kā plānojuma projekti vienmēr iejaucas noteiktas iedzīvotāju grupas dzīves telpā un šie cilvēki līdz ar to kļūst par “ieinteresēto pusi”, plānotājiem tomēr vajadzētu iepazīt viņu viedokli un problēmas, kā arī pēc iespējas labāk noskaidrot cilvēku “vajadzības”, telpiskās un sociālās vides prasības, kurā viņi dzīvo. Lai arī jau pastāv noteikti plānošanas pamatprincipi, kas atvasināti no pieredzes vai teorētiskām atziņām par to, kā vajadzētu veidot dzīvojamo rajonu vai “labu” parku, tomēr, kad runa ir par jaunas dzīvojamās vides radīšanu, plānojumiem jākalpo ne tikai teorētiskām pārdomām, bet arī reālām attiecīgo iedzīvotāju vajadzībām. Ja netiek ņemta vērā noteiktā rajonā dzīvojošo cilvēku pieredze, konkrētas vajadzības plānojumos var tikt iestrādātas vienīgi reprezentatīvi. Tātad, tiklīdz runa ir par plānojuma projekta izstrādi, nepieciešama cilvēku un to grupu līdzdalība, kas apdzīvo konkrēto rajonu, lai formulētu, kā viņu pilsētas vai ciema daļai vajadzētu izskatīties nākotnē.

Tikai pateicoties iedzīvotāju līdzdalībai, var sekot plānojuma projektu izstrādāšana un īstenošana, kas, 1) iespējams, nedara laimīgas vai pilnībā neapmierina

⁹ Meiere, S. Sabiedrības iespējas ietekmēt publiskās varas lēmumu būvniecības un vides jomā, 2. lpp. <http://www.delna.lv/spriedumi/download.php?id=121856,31,2> Pēdējo reizi sk. 01.06.2008.

¹⁰ Plāni, vēsturiskā informācija, sociālie dati utt.

visas iesaistītās puses (komūnas, investorus, iedzīvotājus u. c.), tomēr nāk tām, pēc iespējas, vairāk pretī, un kurā 2) visas intereses ir izsvērtas un ņemtas vērā, pieņemot lēmumu.

Sabiedrības līdzdalība – no juridiskā skatpunkta

Izstrādājot teritorijas plānojumus, vairumā gadījumu pārāk liels uzsvars tiek likts uz teritorijas plānojumu kā gala rezultātu, veltot nesamērīgi maz uzmanības pašam teritorijas plānojuma izstrādes procesam¹¹, tajā skaitā sabiedrības līdzdalībai. Taču, lai teritorijas plānojums būtu tiesisks, tam ne tikai (kā gala produktam) jāatbilst normatīvajiem aktiem, bet jābūt arī noteiktā kārtībā izstrādātam un apstiprinātam.¹²

Sabiedrības līdzdalība teritorijas plānojuma izstrādē kalpo ne tikai kā veids, lai identificētu un līdzsvarotu sabiedrības kopējās intereses, bet arī kā līdzeklis, lai atbilstoši īstenotu un nepieciešamības gadījumā ierobežotu personas pamattiesības sabiedrības interešu labā. Teritorijas plānojums tiešā veidā ietekmē katras personas ikdienas dzīvi (vidi), kā arī ierobežo privātpersonas brīvu un netraucētu rīcību savā īpašumā. Teritorijas plānojumā, nosakot zemesgabala, kurš atrodas privātīpašumā, izmantošanu kā dabas pamatnes teritoriju, tiek aizskartas personas tiesības uz privātīpašuma netraucētu izmantošanu. Teritorijas plānojums var ierobežot personas tiesības uz labvēlīgi vidi, arī nosakot autoceļa izbūvi gar privātmājas logiem vai paredzot nozīmīgas zaļās teritorijas apbūvei. Šādos gadījumos nepieciešams saskaņot sabiedrības intereses ar privātpersonas interesēm, un privātpersonu tiesību aizskārums atbilstoši jāpamato.¹³

Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka sabiedriskā līdzdalība ir nozīmīgs institūts teritorijas plānošanā un būvniecībā, kuram ne tikai skaidri un pietiekami izvērsti jābūt izklāstītam normatīvajos aktos, bet, lai sasniegtu savu patieso mērķi, sabiedriskajai līdzdalībai jābūt arī efektīvai. Uz vienu un to pašu jautājumu var palūkoties ne tikai no viena interešu skatpunkta, tāpēc lēmumu pieņemšanā ir jāizmanto dažādas metodes, lai šīs intereses apzinātu un saskaņotu, tādējādi galīgajā lēmumā nostiprinot panākto kompromisu (konsensu).

¹¹ Ennis, F. Infrastructure Provision and the Negotiating Process. Burlington: Ashgate Publishing Company, 2003, p. 60.

¹² Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2004. gada 9. marta sprieduma lietā Nr. 2003-16-05 secinājumu daļas 4. punktu.

¹³ Pamatojumā jāizvērtē privātpersonu tiesību ierobežojuma samērīgums, kas ietver arī personas argumentu uzklauššanu un izvērtēšanu. Atkarībā no konkrētās lietas apstākļiem nepieciešams izvērtēt vēl citus kritērijus.

2. nodaļa.

Latvijas tiesiskā regulējuma un prakses analīze

Latvijā sabiedrības viedokļa uzklauššana nav vēsturiski attīstījusies tradīcija. Līdz ar to, no sociālās prakses viedokļa raugoties, sabiedrības līdzdalības institūts vēl nav īsti nostiprinājies. Tas tikai veidojas.

Lai konstatētu pašreizējo stāvokli, šajā nodaļā tiks aplūkoti tiesību avoti, kas regulē sabiedriskās līdzdalības procesu teritorijas plānošanas un būvniecības jomā, kā arī sabiedriskās līdzdalības efektivitāte – priekšnoteikums būvniecības un teritorijas plānošanas lēmumu tiesiskumam.

2.1. Tiesību avoti, kas regulē sabiedriskās līdzdalības procesu teritorijas plānošanas un būvniecības jomā

Sabiedrības iespējas līdzdarboties valsts varas lēmumu izstrādāšanā un pieņemšanā galvenokārt noteic divi apstākļi. Pirmkārt, vai valsts vara normatīvajos aktos vispār ir nostiprinājusi sabiedrības tiesības uz līdzdarbību lēmumu pieņemšanā (materiālais aspekts). Otrkārt, vai ir radīti visi nepieciešamie procesuālie priekšnoteikumi šādu tiesību īstenošanai (procesuālais aspekts).

Šajā apakšnodaļā galvenā uzmanība tiks pievērsta tieši pirmajam sabiedrības līdzdalības aspektam. Turklāt īpaša uzmanība būs veltīta sabiedrības līdzdalību regulējošo normatīvo aktu efektivitātei.

Ar tiesību avotu tiek saprasta forma un veids, kādā atklājas tiesību saturs. Plašākā nozīmē tiesību avots ir ikviens faktors, kas ietekmē objektīvo tiesību veidošanos. Šaurākā nozīmē tiesību avots ir tiesību piemērotājam saistošs priekšraksts – pamatā likums tā plašākajā nozīmē, kas piemērojams tiesību strīda izšķiršanai.¹⁴

Procesuālās tiesības regulē atsevišķus procesuālos institūtus un procesa stadijas. Procesu regulējošo normu ievērošana ir objektīvi nepieciešama, lai lietā tiktu pieņemts taisnīgs lēmums. Procesuālās tiesības balstās uz pieņēmumu, ka taisnīgumu iespējams sasniegt, tikai pienācīgi ievērojot tiesību normās (tiesību avotos) ietvertu procesuālo kārtību. Attiecinot minēto uz teritorijas plānošanu un būvniecību, jāsecina, ka šīs tiesību jomas normās noteiktā procesuālā kārtība, kādā tiek īstenota sabiedrības līdzdalība, ir objektīvi nepieciešama un jāievēro gan vietējai pašvaldībai, gan privātpersonām, lai konkrētā gadījumā tiktu pieņemts taisnīgs lēmums. No vienas puses, vietējā pašvaldība sabiedriskās apspriešanas gaitā ir vidutājs, kam ir valsts vara, no otras puses, nereti tieši privātpersonu

¹⁴ Neimanis, J. Ievads tiesībās. Rīga, zv. adv. J. Neimanis, 2004, 65.–66. lpp.

rīcībā ir daudz labākas zināšanas un informācija nekā tā, kas pieejama valsts institūcijām. Savukārt procesuālās kārtības neievērošana var būt par pamatu gala lēmuma –, piemēram, būvatļaujas, teritorijas plānojuma vai detālpļānojuma atzīšanai par prettiesisku.

Latvijas Republikas Satversmē un Satversmes tiesas praksē ietvertie nozīmīgākie secinājumi attiecībā uz sabiedrības līdzdalību

Satversmes tiesas likuma¹⁵ 32. panta otrā daļa *expressis verbis* noteic, ka Satversmes tiesas spriedums ir obligāts visām valsts un pašvaldību institūcijām, iestādēm un amatpersonām, tajā skaitā tiesām, kā arī fiziskajām un juridiskajām personām, ne tikai konkrētās lietas dalībniekiem. Savukārt Administratīvā procesa likuma¹⁶ (turpmāk – APL) 17. panta piektā daļa paredz, – ja Satversmes tiesa attiecīgo tiesību normu ir interpretējusi spriedumā, iestāde un tiesa piemēro šo interpretāciju.

Latvijas Republikas Satversme¹⁷ (turpmāk – Satversme) ir reāli funkcionējoša konstitūcija, kuras normas ir piemērojamas tieši un nepastarpināti.¹⁸ Sabiedriskās līdzdalības procesa teritorijas plānošanas¹⁹ un būvniecības jomā no Satversmē ietvertajām pamattiesībām kā nozīmīgākā atzīmējama 115. pantā ietvertā, kas noteic, ka:

“Valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu.”

Minētā Satversmes norma:

pirmkārt, publiskās varas institūcijām uzliek par pienākumu izveidot un nodrošināt efektīvu vides aizsardzības sistēmu;

otrkārt, privātpersonai piešķir tiesības normatīvajos aktos noteiktā kārtībā iegūt vides informāciju un līdzdarboties ar vides izmantošanu saistītu lēmumu pieņemšanas procesā;

treškārt, tiesībām dzīvot labvēlīgā vidē piešķir pamattiesību rangu.²⁰ Privātpersona, pamatojoties uz Satversmes 115. pantu, ir tiesīga vērsties tiesā par tādu publisko tiesību subjekta darbību (bezdarbību), kas aizskar tās tiesības un likumīgās intereses.²¹

Attiecībā uz Satversmes interpretāciju jāņem vērā, ka šīs tiesības Satversmes 85. pants ekskluzīvi piešķir Satversmes tiesai – tas ir vienīgais valsts varas orgāns,

¹⁵ Satversmes tiesas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 103, 14.06.1996.

¹⁶ Administratīvā procesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 164, 14.11.2001.

¹⁷ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 43, 01.07.1993.

¹⁸ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2001. gada 5. decembra sprieduma lietā Nr. 2001-07-0103 secinājumu daļas 1. punktu.

¹⁹ “Mūsdienās teritorijas plānošana ir viens no valsts vides politikas mērķu sasniegšanas līdzekļiem un līdz ar to arī ar vidi saistīta joma, kurā Satversmes 115. pants sabiedrībai piešķir plašas tiesības.” Sk. Satversmes tiesas 2007. gada 8. februāra sprieduma lietā Nr. 2006-09-03 11. punktu.

²⁰ Sk. Satversmes tiesas 2003. gada 14. februāra sprieduma lietā Nr. 2002-14-04 secinājumu daļas 1. punktu.

²¹ Sk. Satversmes tiesas 2007. gada 8. februāra sprieduma lietā Nr. 2006-09-03 11. punktu.

kas tiesīgs izvērtēt kādas tiesību normas (akta) atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normai (aktam) un atzīt to par spēkā neesošu.

Interpretējot Satversmes 115. pantu, Satversmes tiesa ir atzinusi, ka sabiedrībai ir tiesības saņemt vides informāciju un vides kvalitātes saglabāšanas nolūkos piedalīties sabiedriskajā apspriešanā. Savukārt publiskās varas subjektiem iepriekšminētā norma nosaka pienākumu ne tikai veicināt un nodrošināt sabiedrības iekļaušanu ar vides aizsardzību saistītu lēmumu pieņemšanā, bet arī, efektīvi informējot sabiedrību par tās tiesībām un iespējām saņemt vides informāciju un līdzdarboties lēmumu pieņemšanā, izvērtēt sabiedrības līdzdalības gaitā izteiktos viedokļus. Obligātās, ar likumu noteiktās sabiedriskās apspriešanas galvenais mērķis ir nodrošināt, lai tiktu pieņemts vislabākais iespējamais lēmums sabiedrības interesēs un katra cilvēka iebildumi tiktu novērtēti un iespēju robežās taisnīgi ņemti vērā. Sabiedriskajai apspriešanai jākalpo diviem galvenajiem mērķiem: pirmkārt, iegūt informāciju, kas sekmētu pamatota un taisnīga lēmuma pieņemšanu, otrkārt, pārliecināt sabiedrību, ka tās izteiktie viedokļi tiek apspriesti.²² Tāpat jāpatur prātā, ka, no vienas puses, indivīdiem ir tikai tiesības, nevis pienākums piedalīties sabiedrībai kopumā svarīgu lēmumu pieņemšanā. Tomēr, no otras puses, šo tiesību īstenošana ir lielā mērā atkarīga no publiskās varas subjektu vēlmes patiesi ieinteresēt sabiedrību šādās aktivitātēs. Publiskās varas subjektiem nekādā ziņā nav tiesību prezumēt sabiedrības kūtumu un tādējādi attaisnot savu bezdarbību tajos gadījumos, kad jādara viss iespējamais (saprātīgi jācenšas), lai informētu sabiedrību par paredzamo darbību.²³

Vērtējot teritorijas plānošanas procesa pārkāpuma saturu, Satversmes tiesa ir atzinusi, ka būtiski pārkāptas sabiedrības tiesības izteikt savu viedokli par iespējamo teritorijas apspriešanu.²⁴

Teritorijas plānojuma vai detālplānojuma izstrādāšanā par obligātu attiecīgā plāna leģitimitātes priekšnoteikumu ir izvirzīta sabiedrības piedalīšanās. Teritorijas plānojuma un detālplānojuma sabiedriskās apspriešanas mērķis ir nodrošināt, lai pati ieinteresētā sabiedrība, kurai vislabāk zināmi vietējie apstākļi, norādītu vietējai pašvaldībai, respektīvi, plānošanas procesa virzītājam tādu risinājumu, kas vislabāk atbilstu teritorijas ilgtspējīgas attīstības interesēm. Tieši ieinteresētās sabiedrības līdzdarbība teritorijas plānojuma sabiedriskajā apspriešanā, pušu viedokļu apmaiņa un to objektīva izvērtēšana un izsvēršana, veido neatņemamu plānojuma leģitimitātes pamatu.²⁵

Starptautisko tiesību avoti

Vērtējot iespēju piemērot starptautisko tiesību avotus sabiedriskajā apspriešanā, sākotnēji nepieciešams ieskicēt šo normu un Satversmē noteikto pamattiesību savstarpējo iedarbību.

²² Sk. Satversmes tiesas 2003. gada 14. februāra sprieduma lietā Nr. 2002-14-04 secinājumu daļas 3. punktu.

²³ Sk. Satversmes tiesas 2004. gada 9. marta sprieduma lietā Nr. 2003-16-05 3.1. punktu.

²⁴ Sk. Satversmes tiesas 2007. gada 26. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2006-38-03 14. punktu.

²⁵ Sk. Satversmes tiesas 2007. gada 28. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2007-16-03 4. un 6. punktu.

Satversmes sistēmā nacionālo cilvēktiesību normu un starptautisko tiesību normu mijiedarbību regulē Satversmes 89. pants, kas paredz, ka “valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem”. No šā panta redzams, ka likumdevēja mērķis bijis panākt Satversmē ietverto un starptautisko cilvēktiesību normu savstarpēju harmoniju.²⁶ Šāda interpretācija norāda uz nepieciešamību nodrošināt harmonisku nacionālo un starptautisko tiesību interpretāciju.

Jāņem vērā, ka Satversme pēc savas būtības nevar paredzēt mazāku pamattiesību nodrošināšanas jeb aizsardzības apjomu, nekā paredz jebkurš no starptautiskajiem cilvēktiesību aktiem. Citāds secinājums nonāktu pretrunā ar Satversmes 1. pantā ietverto tiesiskās valsts ideju, jo viena no galvenajām tiesiskas valsts izpausmes formām ir cilvēka tiesību un pamatbrīvību atzīšana par valsts augstāko vērtību.²⁷ Turklāt Satversme var paredzēt arī plašāku attiecīgo pamattiesību aizsardzības pakāpi nekā starptautiskie cilvēktiesību akti. Tā, piemēram, Satversmes 91. pants paredz plašāku tiesību apjomu nekā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas²⁸ (turpmāk – ECK) 14. pants.²⁹

Arī vērtējot sabiedrības līdzdalības procesu teritorijas plānošanā, Satversmes tiesa ir norādījusi, ka “šīs tiesības un pienākumi (privātpersonas tiesības uz labvēlīgu vidi un valsts institūciju pienākums rūpēties par vides saglabāšanu un atjaunošanu) jāinterpretē atbilstoši Latvijas Republikai saistošajām starptautisko tiesību normām”³⁰. No minētā izriet loģisks secinājums, ka tad, ja Latvijas Republikai saistošās starptautisko tiesību normas paredz privātpersonai labvēlīgāku regulējumu, piemēram, attiecībā uz tās *locus standi* konstatēšanu, nekā nacionālās tiesību normas, ir piemērojamas tās normas, kas spēj nodrošināt augstāku attiecīgo procesuālo tiesību aizsardzības (nodrošināšanas) pakāpi.

Kā viens no nozīmīgākajiem starptautisko tiesību avotiem par sabiedrisko līdzdalību teritorijas plānošanas un būvniecības jomā ir minama Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju vērsties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem (turpmāk – Orhūsas konvencija³¹).

Tās galvenie uzdevumi ir:

pirmkārt, veicināt vides jomā pieņemto valsts varas lēmumu kvalitāti un sekmēt to īstenošanu;

otrkārt, sniegt sabiedrībai saprotamu informāciju vides jomā;

²⁶ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2003-04-01 secinājumu daļas 1. punktu un Satversmes tiesas 2005. gada 17. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-10-01 7. punkta 1. apakšpunktu.

²⁷ Sk. Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 10. punktu.

²⁸ Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija.
<http://www.mkparstavis.am.gov.lv/lv/?id=41> Pēdējo reizi sk. 05.04.2008.

²⁹ Sk. Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 3. punktu.

³⁰ Sk. Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra sprieduma lietā Nr. 2007-11-03 12. punktu.

³¹ Orhūsas konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju vērsties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem.

http://www.vidm.gov.lv/lat/likumdosana/starptautiskie_ligumi/vide/?doc=2968 Pēdējo reizi sk. 20.03.2008.

treškārt, dot sabiedrībai tiesības izteikt savu viedokli, savukārt valsts varas subjektam noteikt pienākumu izvērtēt sabiedrības sniegto viedokli;

ceturtkārt, sekmēt lēmumu pieņemšanas procesu atklātumu un caurskatāmību, tādējādi radot sabiedrības atbalstu pieņemtajam lēmumam.³²

Minētā konvencija sastāv no trīs pīlāriem, un viens no tiem paredz sabiedrības tiesības uz līdzdalību ar vidi saistīto lēmumu pieņemšanā. Orhūsas konvencijas saturs ir attiecināms arī uz teritorijas plānošanu, kuras viens no galvenajiem uzdevumiem ir iesaistīt sabiedrību, informējot to par iecerēm, kā arī ļaut tai izteikt savu viedokli, tāpēc teritorijas plānošanu reglamentējošie normatīvie akti ietver sabiedrības līdzdalību kā obligātu plānošanas procesa sastāvdaļu.³³

Minētajā konvencijā noteiktās tiesības ir izmantotas administratīvo tiesu praksē kā papildu arguments, lai pamatotu, ka pieteicējam pastāv subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu. Tiesa, cita starpā atsaucoties arī uz Satversmes tiesas praksi, izvērtēja pieteicējas – biedrības – statūtos noteikto darbību un secināja, ka biedrībai ir tiesības pārsūdzēt Jūrmalas pilsētas domes lēmumu.

Tiesa atzina:

“Orhūsas konvencijas 2. pantā norādīts, ka ieinteresētā sabiedrība ir sabiedrība, kuru ietekmē vai varētu ietekmēt lēmumu pieņemšana vides jomā vai kurai ir interese par to. Tātad par ieinteresētām atzīstamas tādas nevalstiskās organizācijas (privāto tiesību juridiskās personas), kuru darbības mērķis ir vides aizsardzība. ././

Izvērtējot pieteicējas darbības mērķus, tie ir noteikti plaši un ļauj līdzdarboties pašvaldības lēmumu pieņemšanā, kas saistīti ar Jūrmalas pilsētas attīstību. Tādējādi ietverot arī jautājumus, kas saistīti ar vides aizsardzību. Tiesa uzskata, ka pieteicējai, darbojoties tās biedru, kas ir Jūrmalas pilsētas iedzīvotāji, un arī sabiedrības interesēs, ir tiesības piedalīties un sekot līdzi tostarp lēmumu pieņemšanai, kuri saistīti ar vides aizsardzību. ././

Tādējādi pieteicējai Satversmes 115. pantā noteiktās pamattiesības var tikt aizskartas, un tā var apstrīdēt un pārsūdzēt atbildētājas pieņemtos lēmumus.”

Arī Orhūsas konvencijas 2. panta piektās daļas komentārā ir norādīts, ka normā minētais termins “ieinteresētā sabiedrība” skaidri ietver arī nevalstiskās organizācijas, kuru mērķis ir vides aizsardzība. Savukārt tas, vai attiecīgās nevalstiskās organizācijas mērķis ir vides aizsardzība, var tikt konstatēts, piemēram, no minētās organizācijas statūtiem vai tās darbībām.³⁴

Nozīmīgs avots ir arī Eiropas Savienības tiesības, kas īpaši uzsver sabiedrības līdzdalības nozīmi ar vidi saistīto lēmumu pieņemšanā. Sabiedrības līdzdarbības princips izriet no sadarbības principa un nepārprotami ietekmē Kopienas sekundārās tiesības. Viens no sadarbības principa pamatuzdevumiem ir novērst vai

³² Meiere, S. Sabiedrības iespējas ietekmēt publiskās varas lēmumu būvniecības un vides jomā, 5. lpp. <http://www.delna.lv/spridumi/download.php?id=121856,31,2> Pēdējo reizi sk. 08.04.2008.

³³ Čepāne, I., Matijesku, Ž. Latvijas normatīvo aktu atbilstība Orhūsas konvencijai. Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. 2002, 56. sēj., Nr. 4./5./6. (621./623.), 46. lpp.

³⁴ The Implementation Guide to the Aarhus Convention, p. 41.

<http://www.unece.org/env/pp/acig.pdf> Pēdējo reizi sk. 02.04.2008.

mazināt risku, ka attīstības risinājums tiks panākts uz vides aizsardzības interešu rēķina.³⁵

Kā vienu no avotiem, kas noteic sabiedrības līdzdalības procesu teritorijas plānošanā un būvniecībā, var minēt arī Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācijas. Piemēram, rekomendācijas Nr. R (87) 16 "Par administratīvajām darbībām, kuras skar liela personu loka intereses"³⁶ 5. punkts noteic, ka valsts pārvaldes iestādei ir jāņem vērā sabiedriskajā apspriešanā piedalījušos personu viedokļi, argumenti un iesniegtie pierādījumi.

Savukārt, vērtējot iespēju piemērot ārvalstu likumus, ir jāņem vērā, ka citu valstu tiesiskais regulējums, risinot atsevišķus jautājumus Latvijas tiesību sistēmā, nevar tikt piemērots tieši, izņemot likumā norādītos gadījumus. Salīdzinošo tiesību analizē vienmēr ir jāņem vērā funkcionālais konteksts. Tas izriet no būtiskām dažādu valstu tiesību sistēmu tiesiskajām, sociālajām, politiskajām, vēsturiskajām un sistēmiskajām atšķirībām.³⁷

Ja administratīvā tiesa, vērtējot kādu Latvijas teritorijas plānošanas vai būvniecības jautājumu vides (ekoloģisko) tiesību aspektā, par galvenajiem argumentiem ir izmantojusi Vācijas teritorijas plānošanas vai pilsētībūvniecības prakses un teorijas atziņas, iespējams atzīt, ka tādējādi izdarītais tiesas secinājums var būt kļūdainis. Proti, Vācijas Telpiskās plānošanas likums, Būvniecības kodekss un zemju plānošanas likumi, atšķirībā no Latvijas, nav atzīstami par vides tiesību avotiem.³⁸ Līdz ar to Vācijā teritorijas (telpiskās) plānošanas un būvniecības tiesībās darbojas no Latvijas tiesību sistēmas atšķirīgi principi, un šo Vācijas tiesību nozaru prakses un teorijas mehāniska pārņemšana uz Latvijas tiesību sistēmu nav iespējama.³⁹

No šāda redzespunkta raugoties, nešķiet pārliecinošs, piemēram, Senāta arguments, ka no Vācijas Ipašumtiesības regulējošām tiesību normām izrietošais "kaimiņu tiesību" saturs⁴⁰ būvniecības vai teritorijas plānošanas tiesībās ir salīdzināms ar izrietošo trešo personu⁴¹ tiesību saturu, kas izriet no Latvijas administratīvā procesa tiesībām. Satversmes 115. pants, kā arī Latvijas administratīvā procesa tiesības, paredz atšķirīgu privātpersonas tiesību aizsardzību.

³⁵ Sk. plašāk: Meseršmits, K., Meiere, S., Ūsiņa, E. Eiropas vides tiesības. Eiropafakultātes Rīgas centrs. Rīga, 2003, 74.–76. lpp.

³⁶ Council of Europe committee of ministers recommendation Rec(87) 16 "On administrative procedures affecting a large number of persons". <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=704921&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> Pēdējo reizi sk. 12.03.2008.

³⁷ Sk. Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 24.1. punktu.

³⁸ Дубовик, О. Л., Кремер, Л., Люббе-Вольфф, Г. Экологическое право. Москва, Эксмо. 2005, с. 642.

³⁹ Plašāk sk.: Paporinskis, M. Piezīmes par vides tiesībām. Vērtējot Senāta spriedumu lietā Nr. SKA-255. Jurista Vārds, Nr. 44, 07.11.2006.

⁴⁰ Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 22. jūnija sprieduma lietā Nr. SKA-255 14.2.2. punktu. www.at.gov.lv Pēdējo reizi sk. 14.03.2008.

⁴¹ Sk. APL 28. pantu un 79. panta otro daļu.

Tomēr konkrētas tiesiskas problēmas risinājumam funkcionāli līdzīgs citu valstu likumu regulējums var tikt piemērots netieši, piemēram, kā vadlīnijas vai arī konkrētas problēmas risinājuma indikators, vienmēr paturot prātā iespējamo atšķirīgo kontekstu.⁴²

Likumi

Likumos ir ietvertas vispārīgas prasības attiecībā uz sabiedriskās līdzdalības procesu teritorijas plānošanas un būvniecības jomā, kas sīkāk tiek konkretizētas likumpakārtotajos tiesību aktos.

Teritorijas plānošanas likumā⁴³ sabiedrības līdzdalība teritorijas plānojumu un detālplānojumu pieņemšanā tiek regulēta likuma 8. un 9. pantā, kā arī 3. panta 7. punktā,⁴⁴ kas sabiedrības līdzdalību aplūko kā neatņemamu atklātības principa sastāvdaļu. Teritorijas plānošanas likuma 3. panta 7. punkts, kā arī 8. un 9. pants, noteic, ka sabiedrības līdzdalība ir viens no būtiskākajiem vides lēmumu leģitimitātes priekšnoteikumiem, kas īstenojama to sagatavošanas un pieņemšanas gaitā. Jāņem arī vērā, ka šīs normas vērtējamās kopsakarā ar likuma 2. pantā noteikto valsts pienākumu veicināt ilgtspējīgu un līdzsvarotu attīstību valstī, izmantojot efektīvu teritorijas plānošanas sistēmu.

Būvniecības likuma⁴⁵ 12. panta pirmās daļas 1.–3. punkts paredz, ka pašvaldība, pirms tā pieņem lēmumu par būvniecību, nodrošina paredzētās būves publisku apspriešanu, ja būve būtiski:

- 1) pasliktina iedzīvotāju sadzīves apstākļus;
- 2) samazina nekustamā īpašuma vērtību;
- 3) ietekmē vidi, bet tai nav nepieciešams ietekmes uz vidi novērtējums sašķaņā ar likumu "Par ietekmes uz vidi novērtējumu".

No minētā trešā punkta *expressis verbis* izriet, ka terminam "ietekme uz vidi" Būvniecības likumā ir autonoma nozīme un tas nekādā ziņā nav salīdzināms vai identificējams ar terminu "ietekme uz vidi" likuma "Par ietekmes uz vidi novērtējumu"⁴⁶ izpratnē. Līdz ar to par acīmredzami nepamatotu būtu atzīstams tāds vietējās pašvaldības arguments, ja būvniecības ieceres sabiedriskā apspriešana tiek atteikta, kas norāda, ka Ietekmes uz vidi novērtējuma birojs devis atzinumu par ietekmes uz vidi novērtējuma procedūras nepiemērošanu, un tādējādi arī Būvniecības likuma 12. panta pirmās daļas 3. punkts neesot piemērojams.

⁴² Sk. Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 24.1. punktu.

⁴³ Teritorijas plānošanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 88, 12.06.2002.

⁴⁴ Savukārt Reģionālās attīstības likuma 4. panta 5. punktā ietverts atklātības princips noteic, ka reģionālās attīstības plānošanas un atbalsta pasākumiem saistīto lēmumu pieņemšanas process ir atklāts, un sabiedrība tiek informēta par reģionālās attīstības plānošanas un atbalsta pasākumu pieejamību un sasniegtajiem rezultātiem.

⁴⁵ Būvniecības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 131, 30.08.1995.

⁴⁶ Likums "Par ietekmes uz vidi novērtējumu": LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 322/325, 30.10.1998.

Atsevišķas procesuālās tiesību normas, kas regulē sabiedrības līdzdalību vides lēmumu pieņemšanā, ir ietvertas arī likumā “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un likumā “Par piesārņojumu”⁴⁷.

Ministru kabineta noteikumi

Ministru kabinets noteikumus var izdot Ministru kabineta iekārtas likuma⁴⁸ 14. pantā noteiktajos gadījumos⁴⁹. Attiecībā uz speciālo deleģēšanas kārtību jāņem vērā, ka Ministru kabineta noteikumiem ir jāatbilst vairākiem nosacījumiem.

Pirmkārt, Ministru kabinetam noteikumu izdošanai ir nepieciešams īpašs likumdevēja pilnvarojums, kas ietverts likuma normā. Pilnvarojumā jābūt formulētiem noteikumu galvenajiem virzieniem.

Otrkārt, ņemot vērā to, ka Ministru kabinets noteikumus izdod, lai veicinātu likumu īstenošanu, tajos nedrīkst ietvert tādas normas, kas nav uzskatāmas par palīglikumiem likuma normas īstenošanai.

Treškārt, Ministru kabinets noteikumus var izdot tikai likumā noteiktajos gadījumos, likuma ietvaros, un šie noteikumi nedrīkst būt pretrunā ar Satversmi un citiem likumiem.

Ceturtkārt, Ministru kabineta noteikumiem jābūt publicētiem un pietiekami skaidri formulētiem, lai ar tajos ietverto normu adresāts varētu izprast savas tiesības un pienākumus.⁵⁰ Ja kāds no šiem nosacījumiem ir pārkāpts, tad atsevišķa noteikumos ietvertā norma vai viss akts kopumā atzīstams par izdotu *ultra vires*.

Ministru kabineta 2002. gada 26. novembra noteikumu Nr. 515 “Nacionālā plānojuma noteikumi”⁵¹ 14. punktā sacīts, ka nacionālā plānojuma dokumentu sabiedriskā apspriešana, arī sabiedrības līdzdalība plānošanas procesā, ir nacionālā plānojuma sagatavošanas neatņemama sastāvdaļa.

Ministru kabineta 2005. gada 5. aprīļa noteikumu Nr. 236 “Plānošanas reģiona teritorijas plānošanas noteikumi”⁵² 31.–40. punktā ir regulēta reģiona teritorijas plānojuma sabiedriskā apspriešana, ko līdzīgi vietējās pašvaldības plānojuma sabiedriskajai apspriešanai arī organizē divos posmos.

Ministru kabineta 2005. gada 11. oktobra noteikumu Nr. 770 “Rajona pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi”⁵³ 22.–39. punktā regulēta rajona pašvaldības teritorijas plānojuma sabiedriskā apspriešana, ko līdzīgi vietējās pašvaldības plānojuma sabiedriskajai apspriešanai arī organizē divos posmos.

⁴⁷ Likums “Par piesārņojumu”: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 51, 29.03.2001.

⁴⁸ Ministru kabineta iekārtas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 82, 28.05.2008.

⁴⁹ Lai arī Satversmes 81. pants ir zaudējis spēku, Ministru kabineta iekārtas likuma 14. panta 1. punkts nav atcelts un joprojām ir spēkā.

⁵⁰ Sk. Satversmes tiesas 2005. gada 21. novembra sprieduma lietā Nr. 2005-03-0306 9. punktu.

⁵¹ Nacionālā plānojuma noteikumi: MK noteikumi Nr. 515. Latvijas Vēstnesis, Nr. 177, 04.12.2002.

⁵² Plānošanas reģiona teritorijas plānošanas noteikumi: MK noteikumi Nr. 236. Latvijas Vēstnesis, Nr. 63, 21.04.2005.

⁵³ Rajona pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi: MK noteikumi Nr. 770. Latvijas Vēstnesis, Nr. 170, 26.10.2005.

Ministru kabineta 2004. gada 19. oktobra noteikumu Nr. 883 "Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi"⁵⁴ (turpmāk – Noteikumi Nr. 883) 27.–40. punkts noteic kārtību, kādā notiek vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma sabiedriskā apspriešana. Savukārt šo noteikumu 53.–68. punkts noteic kārtību, kādā notiek detālplānojuma sabiedriskā apspriešana.

Ministru kabineta 2007. gada 22. maija noteikumi Nr. 331 "Paredzētās būves publiskās apspriešanas kārtība"⁵⁵ (turpmāk – Noteikumi Nr. 331) noteic kārtību, kādā izvērtējama nepieciešamība rīkot būves publisku apspriešanu, kā arī kārtību, kādā notiek būves publiskā apspriešana. Sabiedriskās apspriešanas mērķis ir saskaņot sabiedrības un būvniecības ieceres ierosinātāja intereses, nodrošinot pašvaldības lēmumu atklātumu saistībā ar teritorijas attīstību, kā arī iespēju sabiedrībai piedalīties lēmumu pieņemšanā. Publiskās apspriešanas procedūru nodrošina un pārrauga vietējā pašvaldība.

Diskutabls ir jautājums par Noteikumu Nr. 331 19. punkta 3. apakšpunkta satversmību. Proti, minētais punkts paredz, ka publiskajā apspriešanā izteiktās pretenzijas,⁵⁶ kas nav noformētas atbilstoši Noteikumu Nr. 331 prasībām, netiek ņemtas vērā. Šī norma prioritāti piešķir nevis publiskajā apspriešanā izteiktajam viedoklim (saturam), bet gan tā formai. Līdz ar to formālu prasību neievērošanas dēļ pastāv iespēja nevērtēt jebkuru iesniegto priekšlikumu. Nav arī saprotams, vai šī norma attiecas tikai uz Noteikumu Nr. 331 18. punkta 4. apakšpunktā noteiktajām viedokļa iesniegšanas formas prasībām vai uz 13.2.1.–13.2.7. punktā noteiktajām aptaujas lapas prasībām, vai arī uz visām iepriekšminētajām normām kopumā.

Tāpat jāņem vērā, ka Noteikumu Nr. 331 19. punkta 3. apakšpunkts nevar kalpot par pamatu tam, lai vietējā pašvaldība nevērtētu tādu priekšlikumu, kas iesniegts pirms sabiedriskās apspriešanas uzsākšanas. Ja sabiedrība ir pati izrādījusi aktivitāti, tā būtu vērtējama kā pozitīva pilsoniskā aktivitāte, kas pašvaldībai jāņem vērā. Vēl jo vairāk: ja pašvaldībai bija zināms par priekšlikumu, kas iesniegts pirms sabiedriskās apspriešanas, sabiedriskās apspriešanas laikā ir jāplāno aktivitātes, kas vērstas uz diskusiju arī par priekšlaicīgi iesniegtajiem priekšlikumiem.

Nepieciešams atzīmēt, ka sabiedriskā apspriešana ar vidi saistīto lēmumu pieņemšanā kā obligāta šā procesa sastāvdaļa ir noteikta arī vairākos citos Ministru kabineta noteikumos, piemēram, Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumos Nr. 157 "Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novēr-

⁵⁴ Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi: MK noteikumi Nr. 883. Latvijas Vēstnesis, Nr. 174, 03.11.2004.

⁵⁵ Paredzētās būves publiskās apspriešanas kārtība: MK noteikumi Nr. 331. Latvijas Vēstnesis, Nr. 84, 25.05.2007.

⁵⁶ Visai apšaubāma ir paša termina "pretenzijas" lietošanas pamatotība. Sabiedriskās apspriešanas mērķis nav tikai pretenziju iesniegšana – tās mērķis ir apkopot visus priekšlikumus šā vārda visplašākajā nozīmē. Līdz ar to, autorprāt, ieinteresēto sabiedrību nebūtu pamatoti uzskatīt tikai par tādu cilvēku kopumu, kas vienmēr ir ar kaut ko neapmierināta un nav spējīga ne uz ko vairāk, kā tikai sūdzēties un izteikt pretenzijas par uzņēmēja piedāvāto attīstības vīziju. Tomēr nereti sabiedrības viedokļa noskaidrošana tiek uztverta kā nepārvarams aprūtinājums, jeb, citējot Rīgas domes amatpersonu: "Zinot iedzīvotājus, viņi vienmēr pret visu ir pret."

tējums”⁵⁷, kā arī Ministru kabineta 2005. gada 19. jūlija noteikumos Nr. 532 “Noteikumi par rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtību un riska samazināšanas pasākumiem”⁵⁸.

Vietējo pašvaldību saistošie noteikumi

Sabiedriskās līdzdalības procesu teritorijas plānošanas un būvniecības jomā pamatā regulē likumi un Ministru kabineta noteikumi. Tomēr atsevišķas normas var tikt ietvertas arī vietējo pašvaldību saistošajos noteikumos, kas, līdzīgi Ministru kabineta noteikumiem, arī ir likumpakārtoti tiesību akti. Pēc likuma “Par pašvaldībām”⁵⁹ 41. panta otrās daļas, vietējo pašvaldību saistošajiem noteikumiem jāatbilst Satversmei, likumam “Par pašvaldībām”, citiem likumiem, kā arī Ministru kabineta noteikumiem.

Likumos un Ministru kabineta noteikumos ir minēts sabiedriskās līdzdalības teritorijas plānošanas un būvniecības procesā minimums – proti, tas ir minimālais tiesību apjoms, ko vietējā pašvaldība nevar pazemināt vai pasliktināt. Piemēram, Rīgas domes 2005. gada 20. decembra saistošo noteikumu Nr. 34 “Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi”⁶⁰ 2.8. punkts paredz, ka īpašos gadījumos, ja teritorijas plānojuma grozījumu priekšmets nav saistīts ar grafisku izmaiņu nepieciešamību plānojuma plānā, pieļaujama teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu grozīšana ar Rīgas domes lēmumu, neizstrādājot teritorijas plānojuma (attīstības plāna) grozījumus vai detālplānojumu, bet obligāti veicot sabiedriskās apspriešanas procedūru.

Teritorijas plānojuma grafiskā daļa nav nodalāma no teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumiem un būtībā veido vienotu sistēmu. Līdz ar to, ja Teritorijas plānošanas likums un Noteikumi Nr. 883 paredz noteiktu procedūru, kurā iespējams grozīt teritorijas plānojumu, šī procedūra ir attiecināma arī uz grozījumu veikšanu teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos. Nav arī īsti skaidrs, ko nozīmē 2.8. punktā lietotie jēdzieni “īpašos gadījumos” un “grafiskās izmaiņas” un pēc kādiem kritērijiem konstatē to piemērojamību un attiecināmību uz konkrētu situāciju. No vienas puses, neapšaubāmi, ka var būt gadījumi, kad nepieciešams labot, piemēram, pārrakstīšanās kļūdu. Šādos gadījumos nebūtu lietderīgi piemērot to procedūru, kas paredzēta teritorijas plānojumu grozījumu pieņemšanai. Tomēr, no otras puses, tikpat neapšaubāmi ir tas, ka, izmantojot minēto punktu, nebūtu pieļaujams, nepastāvot *expressis verbis* noteiktiem

⁵⁷ Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums: MK noteikumi Nr. 157. Latvijas Vēstnesis, Nr. 53, 05.04.2004.

⁵⁸ Noteikumi par rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtību un riska samazināšanas pasākumiem: MK noteikumi Nr. 532. Latvijas Vēstnesis, Nr. 121, 03.08.2005.

⁵⁹ Likums “Par pašvaldībām”: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 61, 24.05.1994.

⁶⁰ Rīgas domes 2005. gada 20. decembra saistošie noteikumi Nr. 34 “Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi”. http://www.rdpad.lv/uploads/rpap/RTP-2006_Teritorijas_izmantošanas_un_apbuves_noteikumi.pdf Pēdējo reizi sk. 10.04.2008. Rīgas domes lēmums Nr. 749 “Par Rīgas teritorijas plānojuma 2006.–2018. gadam apstiprināšanu”, kurā minēti noteikumi Nr. 34. Latvijas Vēstnesis, Nr. 1, 03.01.2006.

kritērijiem, grozīt kādas teritorijas būtiskus izmantošanas aprobežojumus, piemēram, palielināt stāvu skaitu.

Vietējā pašvaldība savos saistošajos noteikumos ir tiesīga sabiedrībai nosacīt arī plašākas tiesības, nekā tai garantē likumi vai Ministru kabineta noteikumi. Piemēram, vietējā pašvaldība var paredzēt garāku sabiedriskās apspriešanas termiņu, sniegt papildu informācijas materiālus, rīkot papildu sabiedriskās apspriešanas pasākumus, nodrošināt papildu bezmaksas ekspertu konsultācijas, sagatavot aptaujas anketas svešvalodās, izstrādāt attīstības vīzijas trīsdimensionālo vizualizāciju, organizēt fokusgrupu diskusijas.⁶¹

Tāpat vietējā pašvaldība teritorijas plānojumā ir tiesīga noteikt citus gadījumus, kad, papildus Noteikumu Nr. 883 54. punkta prasībām, tā pieņem lēmumu, ka ir izstrādājams detālplānojums. Kā vadlīnija tam varētu kalpot Noteikumu Nr. 883 54. punkta regulējums, kas bija spēkā līdz 2007. gada 16. novembrim. Savukārt lēmums, ar kuru konkrētā gadījumā tiek izlemts jautājums par detālplānojuma izstrādāšanu vietējās pašvaldības administratīvās teritorijas daļai, nav administratīvais akts. Tas netiek pieņemts administratīvā procesa, bet gan normatīvā tiesību akta – pašvaldības saistošo noteikumu – izstrādāšanas gaitā. Līdz ar to tas nav ne apstrīdams, ne arī pārsūdzams.

Iekšējie normatīvie akti

Iekšējo normatīvo aktu veidu uzskaitījums ir minēts Valsts pārvaldes iekārtas likuma⁶² 73. panta pirmās daļas 1.–6. punktā. Iekšējie normatīvie akti tiek izdoti par iestādes uzbūvi un darba organizāciju, struktūrvienības uzbūvi un darba organizāciju, ārējo normatīvo aktu vai vispārējo tiesību principu piemērošanu, normatīvajos aktos piešķirtās rīcības brīvības izmantošanu, nosakot vienveidīgu rīcību vienādos gadījumos, par uzvedības noteikumiem iestādē, kā arī par pārvaldes lēmuma pieņemšanas procedūru, pārvaldes amatpersonu un citu darbinieku pienākumu pildīšanu, uzvedību, darba drošību iestādē, kā arī citiem jautājumiem, kas attiecas uz iestādes darbību. Šis iekšējo normatīvo aktu veidu uzskaitījums nav izsmeļošs, jo noteicošais ir nevis attiecīgā akta nosaukums, bet gan tā saturs, pieņemšanas un publicēšanas kārtība.

APL 1. panta sestā daļa paredz, ka iekšējais normatīvais akts ir tiesību akts, kuru izdevis publisko tiesību subjekts, lai noteiktu savas vai sev padotas institūcijas iekšējās darbības kārtību vai izskaidrotu kāda ārējā normatīvā akta piemērošanas kārtību savā darbības jomā (instrukcija, ieteikumi, nolikums u. c.). Savukārt APL 16. panta pirmā daļa noteic, ka iekšējais normatīvais akts ir saistošs tam publisko tiesību subjektam, kas šo aktu izdevis, kā arī šim publisko tiesību subjektam padotajām institūcijām. Privātpersonai iekšējais normatīvais akts nav saistošs. Tas, ka privātpersonai iekšējais normatīvais akts nav saistošs, izriet no likuma atrunas principa – šis akts pamatā netiek publicēts, un tā izdevējs, piemēram, vietējās pašvaldības attīstības departaments, nav demokrātiski legitimēts.

⁶¹ Fokusgrupas mērķis ir diskutēt un apspriest vienu šauru teritorijas plānojuma jautājumu, piemēram, jautājumu par bērnu dārzu pieejamību vai pludmales labiekārtošanu.

⁶² Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 94, 21.06.2002.

No minētā secināms, ka iekšējie normatīvie akti nevar regulēt sabiedriskās līdzdalības procesu teritorijas plānošanas un būvniecības jomā. Šāda kārtība cita starpā būtu pretrunā arī ar Teritorijas plānošanas likuma 3. panta 7. punktā noteikto atklātības principu.

Arī ar jebkādu citu iekšējo aktu, piemēram, rīkojumu, vietējā pašvaldība vai jebkura tās iestāde nav tiesīga pasliktināt vai pazemināt ne Satversmē, ne starptautiskajos tiesību aktos, ne likumos, ne arī Ministru kabineta noteikumos minētās sabiedrības tiesības uz līdzdalību ar vidi saistīto lēmumu pieņemšanā. Tā, piemēram, Satversmes tiesa atzina, ka 2003. gada 28. oktobra Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta rīkojums Nr. 200-rs "Par ierobežotas pieejamības informācijas statusa noteikšanu" ir prettiesisks, jo pārkāpj Orhūsas konvencijas prasības, likuma "Par vides aizsardzību" 17.¹ pantu, Teritorijas plānošanas likuma 3. panta 7. punktu un Būvniecības likuma 12. pantu.⁶³ Ar šo rīkojumu ierobežotas informācijas statuss nelikumīgi tika piešķirts arī atsevišķiem ar būvniecību un teritorijas plānošanu saistītiem dokumentiem, piemēram, skiču projektiem, dokumentiem, kas apliecina Rīgas attīstības plānā paredzēto zemes gabalu izmantošanas mērķi, būvatļaujām, būvatļauju pieprasījumiem.⁶⁴

Paražu tiesības

No vienas puses, iespējams apgalvot, ka paražu tiesības pastāv un ir atzīstamas par tiesību avotu. Priekšnosacījumi to atzīšanai ir ilglaicīga un vispārīga izmantošana (objektīvais elements), personu pārliecība par šo tiesību izmantošanas tiesiskumu (subjektīvais elements) un iespēja tās izteikt kā tiesību normu (formālais elements).⁶⁵ Savukārt, no otras puses, tomēr būtu jāņem vērā, ka procesuālās tiesības ir formālas tiesības, kas izriet no likumā skaidri paredzētiem noteikumiem. Piemēram, tiesību zinātnē ir atzīts, ka administratīvā tiesas procesa avots nevar būt paražu tiesības.⁶⁶ Tāpat tiesību zinātnē atzīts, ka iestāžu prakse, kas nav tiesiski reglamentēta, neatbilst publisko tiesību principam – aizliegts ir viss, kas nav atļauts.⁶⁷

Līdz ar to autori sliecas secināt, ka paražu tiesības nevar kalpot par tiesību avotu, kas regulētu sabiedriskās līdzdalības procesu teritorijas plānošanas un būvniecības jomā.

⁶³ Sk. Satversmes tiesas 2004. gada 30. janvāra sprieduma lietā Nr. 2003-20-01 8.3.2. punktu.

⁶⁴ Kā juridisks kuriozs jāmin fakts, ka rīkojums Nr.200-rs, cita starpā, tika izdots, pamatojoties uz likuma "Par sociālo drošību" 16. pantu. Minētā norma paredz aizliegumu sociālā pakalpojuma sniedzējam izpaust ziņas par personu, kura ir saņēmusi kādu sociālo pakalpojumu.

⁶⁵ Sal. sk., piemēram, Paine, F. J. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2002, 49. lpp.; Neimanis, J. Ievads tiesībās. Rīga, zv. adv. J. Neimanis, 2004, 69. un 70. lpp.

⁶⁶ Pleps, J. Administratīvā tiesas procesa avoti. Likums un Tiesības, Nr. 9, 2005, 285. lpp.

⁶⁷ Čepāne, I., Meiere, S. Patvaļīga būvniecība, Satversmes un vispārīgie tiesību principi. Jurista Vārds, Nr. 36, 07.10.2007.

Judikatūra

Judikatūru būtu iespējams definēt kā publiski pieejamu augstāko tiesu nolēmumu kopumu, kuros vienveidīgi tiek izšķirts kāds tiesību jautājums.⁶⁸ Šo terminu Latvijas tiesību sistēmā pirmo reizi minēja E. Levits 2000. gadā, ar judikatūru saprotot publicēto tiesas spriedumu kopumu, kas Rietumu tiesību telpā ir primārs vai sekundārs tiesību avots.⁶⁹ Arī Satversmes tiesas nolēmumi ir atzīstami par judikatūru. Galvenā atšķirība no vispārējās jurisdikcijas tiesu vadošajiem nolēmumiem ir tāda, ka Satversmes tiesas nolēmumam piemīt vispāršaistošs spēks, tās secināto citi tiesību subjekti nav tiesīgi izvērtēt un paši izlemt – piemērot nolēmumos ietvertās atziņas vai atturēties no šādu atziņu piemērošanas.

No minētā skaidri secināms, ka judikatūra vispār nevar kalpot par tiesību avotu, kas tieši regulē privātpersonu procesuālo līdzdalību ar vidi saistīto lēmumu pieņemšanā. Tomēr tā ir ļoti būtiska citā aspektā. Proti, bieži gadās situācijas, kad vietējās pašvaldības lēmums, kas pieņemts būvniecības vai teritorijas plānošanas jomā, tiek pārsūdzēts. Ja Senāta vai Satversmes tiesas praksē ir atzīts, ka tiesību jautājums ir risināms konkrētā veidā, tad vietējai pašvaldībai tas ir saistošs un jāpiemēro citiem līdzīgiem gadījumiem. Piemēram, ja Senāts ir atzinis, ka būvniecības sabiedriskās apspriešanas neveikšana atzīstama par būtisku procesuālo pārkāpumu, kas noved pie būvatļaujas prettiesiskuma, vietējā pašvaldība vairs nav tiesīga arī citās lietās argumentēt, ka šāds pārkāpums ir formāls un būvatļauja būtu atstājama spēkā.⁷⁰ Ja Satversmes tiesa ir atzinusi, ka neliela paziņojuma publicēšana par nozīmīga objekta būvniecības sabiedrisko apspriešanu ir nepietiekama, tad arī citas vietējās pašvaldības vairs nevar aizbildināties, ka formālās likuma prasības ir tikušas ievērotas un ar šādu publikāciju ir ticis efektīvi izpildīts sabiedrības informēšanas pienākums.⁷¹

Savukārt judikatūras atziņu neizmantošana,⁷² organizējot sabiedriskās apspriešanas, vai rīkošanās pretēji minētajām atziņām varētu tikt vērtēta kā labas

⁶⁸ Sk. plašāk.: Neimanis, J. Judikatūra un tās saistošais spēks. Jurista Vārds, Nr. 9, 08.03.2005.

⁶⁹ Levits, E. Samērīguma princips publiskajās tiesībās – *jus commune europaeum* un Satversmē ietvertais konstitucionāla ranga princips. Likums un Tiesības, Nr. 9, 2000, 263. lpp.

⁷⁰ Sal. sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 22. jūnija sprieduma lietā Nr. SKA-255 16. punkts. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. Rīga, TNA, 2007, 177.–199. lpp.

⁷¹ Sal. sk. Satversmes tiesas 2003. gada 14. februāra sprieduma lietā Nr. 2002-14-04 secinājumu daļas 3. punktu.

⁷² APL 108. panta septītās daļas vārdu "tiesas spriedumu" dēļ ne vienmēr tiesību piemērotājam ir zināma visa judikatūra. Bieži vien ļoti svarīgi secinājumi un atziņas ir ietvertas ne tikai tiesas spriedumā, bet arī tās lēmumā. Līdz ar to ir apsverams jautājums par APL 108. panta septītās daļas grozīšanu, paredzot pienākumu publicēt arī noteiktus tiesas lēmumus. Protams, nebūtu publicējami visi tiesas lēmumi – nelietderīgi būtu publicēt tādas, kas attiecas uz nenozīmīgām procesuālām darbībām. Atsevišķi tiesas lēmumi tiek formulēti rezolūcijas veidā, tādējādi tos vispār nav iespējams publicēt.

pārvaldības un vienlīdzības principa pārkāpums. Proti, judikatūras atziņas vienveidīgi atrisina konkrētus tiesību jautājumus, tādējādi to nepilnīga īstenošana līdzīgos gadījumos var novest pie atšķirīgas procesuālās kārtības noteikšanas un līdz ar to – arī pie atšķirīga rezultāta.

Tiesību doktrīna

Tiesību doktrīna, līdzīgi kā judikatūra, arī nevar kalpot par tiesību avotu, kas tieši regulē privātpersonu procesuālo līdzdalību ar vidi saistīto lēmumu pieņemšanā. Tomēr tās lomu nevar novērtēt par zemu. Tiesību doktrīnai ir neatsverama nozīme, pilnveidojot tiesību praksi. Tajā analizētā tiesību piemērošanas prakse, piemēram, ļauj izvēlēties normatīvo aktu piemērotājam labāko un atbilstošāko attiecīgās tiesību normas interpretācijas veidu. Jāatzīmē, ka tiesas procesu laikā, kad tiek izvērtēts vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma vai tā daļas tiesiskums, pieteikuma iesniedzējs un institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, diezgan bieži savus argumentus pamato tieši ar tiesību doktrīnas atziņām.

Jāņem vērā, ka sabiedriskās līdzdalības tiesības Latvijā atrodas tikai savā veidošanas sākumā, proti, tās darbojas ne vairāk kā 15 gadu. Turpretim valstīs ar ilgām demokrātiskām tradīcijām jau ilgstoši pastāv prakse informēt un uzklaustīt iedzīvotājus, kuru tiesības vai tiesiskās intereses var ietekmēt konkrēta projekta īstenošana vai plānošanas dokumenta pieņemšana.⁷³ Salīdzinājumā, piemēram, ar Vācijas 150 gadu ilgajām teritorijas plānošanas tradīcijām, šis 15 gadu posms nevar tikt vērtēts kā pārāk ilgs.

Kā ļoti veiksmīgs piemērs, kad saistībā ar privātpersonu procesuālo līdzdalību teritorijas plānošanas jomā tiek piemērota tiesību doktrīna, ir jāmin reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministra 2007. gada 17. septembra rīkojums Nr. 2-02/296 (turpmāk – Rīkojums Nr. 2-02/296).⁷⁴ Minētajā rīkojumā, interpretējot Teritorijas plānošanas likuma 3. panta 2. un 7. punktu, kā arī 9. panta pirmo daļu, tiek piemērota tiesību doktrīna un pamatots tas, ka sabiedrības līdzdalības gaitā izteikto viedokļu un priekšlikumu ignorēšana rada šaubas par lēmuma pieņēmēja objektivitāti, kas savukārt liek apšaubīt paša lēmuma tiesiskumu. Tiek arī secināts, ka teritorijas plānošanas jomā pareizu lēmumu vietējā pašvaldība nevar pieņemt, ja netiek veikts sabiedrības viedokļu un priekšlikumu objektīvs izvērtējums.

Salīdzinot ar reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministra iepriekšējiem lakoniskajiem rīkojumiem, ar kuriem tika apturēta kāda vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma vai detālplānojuma darbība, Rīkojums Nr. 2-02/296 vērtējams

⁷³ Meiere, S. Sabiedrības iespējas ietekmēt publiskās varas lēmumu būvniecības un vides jomā, 1. lpp. <http://www.delna.lv/spriedumi/download.php?id=121856,31,2> Pēdējo reizi sk. 08.04.2008.

⁷⁴ Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministra 2007. gada 17. septembra rīkojums Nr. 2-02/296 "Par Jūrmalas pilsētas pašvaldības domes 2007. gada 12. jūlija saistošo noteikumu Nr. 19 "Par Jūrmalas Attīstības plāna (ģenerālplāna) grozījumu, grafiskās daļas, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu apstiprināšanu" apturēšanu daļā". Latvijas Vēstnesis, Nr. 151, 19.09.2007.

kā ļoti labi pamatots un argumentēts.⁷⁵ Iespējams, kas tas ir viens no iemesliem, kādēļ Jūrmalas pilsētas dome neizmantoja tai likuma "Par pašvaldībām" 49. panta trešajā daļā piešķirtās tiesības un nepārsūdzēja minēto rīkojumu Satversmes tiesā.

2.2. Vienlīdzīgas tiesības uz pieeju tiesai

Pēc tiesību avotu, kas regulē privātpersonu procesuālo līdzdalību ar vidi saistīto lēmumu pieņemšanā, aplūkošanas un pirms sīkāk iztirzāt jautājumu par sabiedrības līdzdalības gadījumiem sakarā ar Satversmes tiesas un administratīvās tiesas nolēmumiem, nepieciešams norādīt uz atsevišķiem jautājumiem, kas ir būtiski iepriekšminēto tiesību aizsardzības kontekstā. Proti, tiesībām uz pieeju tiesai saistībā ar teritorijas plānošanu, precīzāk – detālplānošanu.

Satversmes 92. panta pirmais teikums noteic, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Minētais jēdziens "taisnīga tiesa" ietver divus aspektus, proti, "taisnīga tiesa" kā neatkarīga tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un "taisnīga tiesa" kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā šī lieta tiek izskatīta. Satversmes 92. pants paredz gan pienākumu izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu, gan arī pienākumu pieņemt attiecīgas procesuālās normas.⁷⁶

Lai arī Satversme tieši neparedz gadījumus, kuros tiesības uz taisnīgu tiesu varētu tikt ierobežotas, tās tomēr nav absolūtas. Satversme ir vienots veselums, un tajā ietvertās normas interpretējamas sistēmiski. Satversmes 116. pantā nav pieminēts 92. pants, tomēr pieņēmums, ka Satversmes 92. pantā paredzētajām katras konkrētas personas tiesībām vispār nevar noteikt ierobežojumus, nonāktu pretrunā gan ar Satversmē garantētajām citu personu pamattiesībām, gan arī ar citām Satversmes normām.⁷⁷

No minētā secināms, ka likumdevējam ir tiesības likumā *expressis verbis* ietvert atsevišķus gadījumus, kad kāda jautājuma izlemšana vai izvērtēšana nav nosakāma tiesai. Tomēr arī šādai likumdevēja rīcības brīvībai ir savas robežas,

⁷⁵ Sk., piemēram, reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministra 2003. gada 27. maija rīkojumu Nr. 2-02/57 "Par Jūrmalas pilsētas domes 24.10.2001. saistošo noteikumu Nr. 17 "Par detālo plānojumu Jūrmalā, teritorijai starp Bulduru prospektu, Rotas ielu, 23. un 25. līnijām" darbības apturēšanu". Latvijas Vēstnesis, Nr. 82, 03.06.2003; reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministra 2003. gada 2. jūnija rīkojumu Nr. 2-02/60 "Par Jūrmalas pilsētas domes 09.10.2002. saistošo noteikumu Nr. 10 "Par detālā plānojuma apstiprināšanu Jūrmalā, sabiedriskajam centram Vaivaros" darbības apturēšanu". Latvijas Vēstnesis, Nr. 84, 05.06.2003. un reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministra 2003. gada 2. jūnija rīkojumu Nr. 2-02/62 "Par Jūrmalas pilsētas domes 07.11.2001. saistošo noteikumu Nr. 18 "Par detālā plānojuma apstiprināšanu Jūrmalā, zemesgabalam Bulduri 1001" darbības apturēšanu". Latvijas Vēstnesis, Nr. 84, 05.06.2003.

⁷⁶ Sk. Satversmes tiesas 2002. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2001-10-01 secinājumu daļas 2. punktu.

⁷⁷ Sk. Satversmes tiesas 2002. gada 22. oktobra sprieduma lietā Nr. 2002-04-03 secinājumu daļas 2. punktu.

proti, likumdevēja apsvērumi nedrīkst apdraudēt Satversmes 92. pantā noteikto tiesību uz taisnīgu tiesu kodolu. Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – arī Saeima) ir atzinusi, ka “likumdevējs nedrīkst izvēlēties tādu procesa veidu, kas liegtu personai tiesības uz taisnīgu tiesu pēc būtības vai būtiski ierobežotu personas iespējas aizstāvēt savas tiesības”.⁷⁸

Savukārt Satversmes 91. panta pirmais teikums paredz, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Satversmes tiesa spriedumos vairākkārt norādījusi, ka tiesiskās vienlīdzības princips liek vienādi izturēties pret personām, kas ir vienādos un salīdzināmos apstākļos. Atšķirīga attieksme pret šādām personām pieļaujama vienīgi tad, ja tai ir saprātīgs un objektīvs pamats. Tiesiskās vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos. Tikai tad, ja tiek konstatēts, ka pastāv objektīvs un saprātīgs pamats, vienlīdzības princips pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, vai vienādu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos.⁷⁹

No minētā izriet trīs secinājumi:

pirmkārt, likumdevējs likumā ir tiesīgs noteikt gadījumus, kad kāda jautājuma izskatīšana nepienākas tiesai;

otrkārt, šāds regulējums būtu vērtējams kā izņēmums no vispārējā principa par kāda jautājuma atbilstību tiesai, un tas nevarētu atņemt attiecīgo tiesību pēc būtības;

treškārt, ja tiesiskais regulējums piešķir kādas tiesības vienai grupai, tad šādu tiesību liegšanai citai grupai ir jābūt saprātīgi un objektīvi pamatotai.

Minētās pamattiesības, it īpaši vienlīdzības princips, bija sevišķi nozīmīgas, kad Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamentā (turpmāk – Senāts) tika vērtēts jautājums par to, vai privātpersona (administratīvā akta – būvatļaujas – trešā persona) ir tiesīga administratīvā procesa kārtībā lūgt tiesu, lai tā noteiktu vietējai pašvaldībai pienākumu uzsākt detālplānojuma izstrādāšanu. Senāta nostāja attiecībā uz šo būvniecības trešās personas prasījumu bija acīmredzami skaidra un kategoriska:

“././ prasījums uzlikt par pienākumu Rīgas domei izstrādāt detālplānojumu neatbilst Administratīvā procesa likuma 184. pantā minētajiem pieteikuma priekšmetiem. Saskaņā ar Ministru kabineta 2004. gada 19. oktobra noteikumu Nr. 883 “Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi” 72. punktu vietējās pašvaldības dome (padome) apstiprina detālplānojumu un kā pašvaldības saistošos noteikumus izdod tā grafisko daļu un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumus. Tātad faktiski šajā lietā pieteicēja lūdz uzlikt par pienākumu atbildētājai izdot saistošos noteikumus. Saistošie noteikumi ir ārējais normatīvais akts. Ārējā normatīvā akta izdošana, t. i., tiesību normu pieņemšana, nav ne administratīvais akts, ne faktiskā rīcība, ne arī publiski tiesisko attiecību konstatēšana Administratīvā procesa likuma izpratnē. Līdz ar to tiesvedība lietā šajā daļā ir izbeidzama,

⁷⁸ Saeimas atbildes raksts Satversmes tiesas lietā Nr.2005-18-01. (Nepublicēts.)

⁷⁹ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 13. punktu.

*pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 282. panta 1. punktu, jo lieta šajā daļā nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā.*⁸⁰

No minētā izdarāms šāds secinājums – privātpersona pieteikumā administratīvajai tiesai nav tiesīga ietvert prasījumu noteikt vietējai pašvaldībai pienākumu izstrādāt detālplānojumu. No vienas puses, varētu šķist, ka Senāta judikatūrā tādējādi pastāvējis absolūts šāda prasījuma aizliegums. Tomēr, no otras puses, cits nolēmums liecināja, ka atsevišķas personu grupas tomēr būtu tiesīgas administratīvajā tiesā apstrīdēt vietējās pašvaldības lēmumu, ar kuru atteikts uzsākt detālplānojuma izstrādi.

Proti, Senāts ir atzinis:

"Atbilstoši Ministru kabineta noteikumu Nr. 367 5. punktam⁸¹, ja detālplānojuma izstrādes ierosinājums neatbilst teritorijas plānojumam, vietējās pašvaldības dome pieņem pamatotu lēmumu par atteikumu uzsākt detālplānojuma izstrādi, kā arī noslēgt līgumu, un nosūta detālplānojuma izstrādes ierosinātājam. Minēto lēmumu var pārsūdzēt administratīvajā tiesā.

*Tā kā izskatāmajā gadījumā Jūrmalas pilsētas dome nav pieņēmusi lēmumu par atteikumu uzsākt detālplānojuma izstrādi, kā arī noslēgt līgumu, kā atzīst Administratīvo lietu departaments, pamatots ir apgabaltiesas secinājums, ka pieteicēja atsauce uz Ministru kabineta noteikumu Nr. 367 5. punktu konkrētajā gadījumā nav pamatota. Tādējādi administratīvais akts expressis verbis ir tikai vietējās pašvaldības lēmums par atteikumu uzsākt detālplānojuma izstrādi, kā arī noslēgt līgumu. Minēto tiesību normu nevar paplašināti iztulkot tādā veidā, ka teritorijas plānojuma izstrādes laikā pieņemtie pašvaldības lēmumi, tajā skaitā plānojuma atsevišķas redakcijas, ir administratīvie akti.*⁸²

Prasījums noteikt vietējai pašvaldībai pienākumu izstrādāt detālplānojumu un prasījums atcelt vietējās pašvaldības lēmumu par atteikumu uzsākt detālplānojuma izstrādi ir identiski. Tā kā vietējās pašvaldības lēmumu par atteikumu uzsākt šā plānojuma izstrādi Senāts vērtēja kā administratīvo aktu, tad tas atbilstoši APL 65. panta trešajai daļai ir izdošanas satura administratīvais akts.⁸³ Savukārt, ja administratīvā tiesa lēmumu par atteikumu uzsākt detālplānojuma izstrādi atceltu, vietējā pašvaldība būtu tiesīga pieņemt tikai tādu lēmumu, ar kuru vietējā pašvaldība uzsāktu detālplānojuma izstrādi. Līdz ar to būtībā administratīvajā tiesā tiktu panākts, ka vietējai pašvaldībai tiek noteikts pienākums izstrādāt minēto plānojumu.

⁸⁰ Sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 22. jūnija sprieduma lietā Nr. SKA-255 13.2. punktu. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. Rīga, TNA, 2007, 177.–199. lpp.

⁸¹ Noteikumi par detālplānojuma izstrādes līgumu un detālplānojuma izstrādes un finansēšanas kārtību: MK noteikumi Nr.367. Latvijas Vēstnesis, Nr. 88, 03.06.2005.

⁸² Sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 22. augusta lēmuma lietā Nr. SKA-400 10. punktu. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. Rīga, TNA, 2007, 590.–596. lpp.

⁸³ Tas, ka vietējās pašvaldības lēmums par atteikumu uzsākt detālplānojuma izstrādi ir administratīvais akts, tiek norādīts arī Administratīvās apgabaltiesas 2007. gada 24. septembra lēmuma lietā Nr. AA43-2906-07/2, 11. punktā: *"././ Administratīvā apgabaltiesa uzskata, ka apstākļi, ka atbilstoši minētajiem Ministra kabineta noteikumiem pašvaldības atteikums uzsākt detālplānojuma izstrādi ir uzskatāms par administratīvu aktu un ir pārsūdzams administratīvajā tiesā ././".* (Nepublicēts.)

No vienas puses, Ministru kabineta 2005. gada 31. maija noteikumu Nr. 367 "Noteikumi par detālplānojuma izstrādes līgumu un detālplānojuma izstrādes un finansēšanas kārtību"⁸⁴ (turpmāk – Noteikumi Nr. 367) 5. punkta otrais teikums *expressis verbis* piešķīra tiesības, piemēram, zemes īpašniekam administratīvajā tiesā pārsūdzēt pašvaldības domes lēmumu par atteikumu uzsākt detālplānojuma izstrādi. Tomēr, no otras puses, šāds regulējums un Senāta secinātais lietā SKA-255 nelabvēlīgākā situācijā nolika būvniecības procesā pieņemto lēmumu trešās personas, jo tām nav tiesību vērsties administratīvajā tiesā ar prasījumu pieņemt lēmumu par detālplānojuma izstrādes uzsākšanu.

Ja uz lēmumu par detālplānojuma izstrādāšanu raugās kā uz "parastu" administratīvo aktu, kas piešķir tiesības tikai nekustamā īpašuma īpašniekam, tad, iespējams, var tikt pamatots šāds procesuālo tiesību piešķirums tikai vienai personu kategorijai. Tomēr detālplānojums nekalpo vienas personas, piemēram, zemes īpašnieka tiesību vai interešu nodrošināšanai vai aizsardzībai. Tā uzdevums ir krietni plašāks, proti, tas tiek pieņemts visu vai lielas daļas vietējās pašvaldības iedzīvotāju interesēs. Līdz ar to minētā plānojuma "iedarbība" sniedz krietni pāri viena nekustamā īpašuma robežām. Arī nevienā teritorijas plānošanas tiesību problemātikai veltītajā zinātniskajā pētījumā detālplānojums nav ticis aplūkots kā plānošanas instruments, kas vērsti uz šauri privātipašniecisku interešu aizsardzību vai nodrošināšanu.

No teritorijas plānošanas tiesību perspektīvas raugoties, ir visai apšaubāms pats princips, ka privātpersona vai tās pilnvarotā persona ir tiesīga izstrādāt detālplānojumu sev piederošajam nekustamajam īpašumam. Ir saprotams, ka ne vienmēr pašvaldībai ir visi nepieciešamie līdzekļi šādu plānojumu izstrādāšanai. Tomēr ir visai liela varbūtība, ka detālplānojumā, ko savam zemesgabalam izstrādās tā īpašnieks, citu personu tiesības uz labvēlīgu dzīves vidi tiks pakārtotas nekustamā īpašnieka vēlmei gūt maksimālu ekonomisko labumu no sava īpašuma. Šādu varbūtību vēl jo vairāk pastiprina tas, kas Noteikumi Nr. 367 neparedz kārtību, kādā vietējā pašvaldība ir tiesīga kontrolēt detālplānojuma izstrādātāju, ja detālplānojumu neizstrādā vietējā pašvaldība. Tas fakts, ka privātpersona, piemēram, investors, finansē detālplānojuma izstrādi, nekādā ziņā nedrīkstētu garantēt, ka tas arī tiks akceptēts tieši tādā redakcijā, kādā to vēlas minētā persona. Arī Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tieši vietējās pašvaldības pienākums teritorijas plānojuma (detālplānojuma) izstrādāšanas gaitā ir būt par objektīvu un neitrālu vidutāju starp konkrētas teritorijas attīstītāja un ieinteresētās sabiedrības interesēm, uzklaut un objektīvi izvērtēt visus ieinteresēto pušu viedokļus par konkrētās teritorijas atbilstošāko un piemērotāko attīstības veidu.⁸⁵

Šādu stāvokli, kad spēkā bija procesuālās vienlīdzības principam un teritorijas plānošanas pamatprincipiem neatbilstoša tiesību norma, 2007. gada 10. decembrī, pieņemot lēmumu lietā SKA-678/2007⁸⁶, laboja pats Senāts. Minētajā lēmumā,

⁸⁴ Noteikumi par detālplānojuma izstrādes līgumu un detālplānojuma izstrādes un finansēšanas kārtību. MK noteikumi Nr. 367. Latvijas Vēstnesis, Nr. 88, 03.06.2005.

⁸⁵ Sk. Satversmes tiesas 2007. gada 28. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2007-16-03 7. punktu.

⁸⁶ Sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 10. decembra lēmuma lietā Nr. SKA-678/2007 15. punktu. (Nepublicēts.)

pamatojoties uz APL 104. panta trešo daļu, Senāts pārliecinoši secināja, ka Noteikumu Nr. 367 5. punkta otrais teikums neatbilst APL 184. pantam un Teritorijas plānošanas likuma 12. panta trešajai daļai. Arī Satversmes tiesas praksē atzīts, ka tiesu iekārtas un procesa likumus var grozīt tikai Saeima vai tauta, bet izpildvarai – Ministru kabinetam – šīs tiesības bija liegtas un nebija īstenojamas pat Satversmes 81. panta kārtībā.⁸⁷

Lai arī lēmumā tas netiek *expressis verbis* norādīts, būtībā Senāts atzina, ka Noteikumu Nr. 367 5. punkta otrais teikums ir neatbilstošs Satversmes 64. pantam, jo Ministru kabinets šo normu ir izdevis *ultra vires*, proti, pārkāpjot savu kompetenci. Citiem vārdiem sakot, Noteikumu Nr. 367 5. punkta otrais teikums nav uzskatāms par pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu.⁸⁸

Līdz ar to Senāts pats novērsa vismaz procesuālās vienlīdzības principam neatbilstošu situāciju attiecībā uz prasījumu par detālplānojuma izstrādāšanu.

Tomēr atklāts palicis jautājums, vai privātpersona ir tiesīga izstrādāt detālplānojumu sev piederošajai vietējās pašvaldības administratīvās teritorijas daļai. Uzskatāms, ka nav tiesīga, jo valsts varas, kas saistīta ar politisku izšķiršanos par vietējās pašvaldības ilgtermiņa attīstību, nodošana privātpersonām nav pieļaujama. Līgumu, kuru privātpersona slēdz ar vietējo pašvaldību par detālplānojuma izstrādāšanu, varētu atzīt par administratīvo līgumu Valsts pārvaldes iekārtas likuma 79. panta pirmās daļas izpratnē. Tomēr Valsts pārvaldes iekārtas likuma 42. panta otrās daļas 1. punkts paredz, ka nozares politikas un attīstības stratēģijas plānošanas un apstiprināšanas deleģēšana nav pieļaujama. Piemēram, arī Vācijā šādu līgumu slēgšana tiktu atzīta par prettiesisku, jo to priekšmets pēc būtības ir “valsts vara”, kuras atsavināšana nav pieļaujama.⁸⁹

Nemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka atsevišķs Noteikumu Nr. 367 regulējums no to konstitucionalitātes viedokļa ir visai diskutabls.

2.3. Sabiedriskās līdzdalības efektivitāte kā priekšnoteikums būvniecības un teritorijas plānošanas lēmumu tiesiskumam

Šajā apakšnodaļā tiks apskatīti atsevišķi sabiedrības līdzdalības gadījumi, no kuriem iespējams spriest par šo tiesību patieso efektivitāti to piemērošanas praksē. Izraudzītie piemēri ļauj labāk izprast, kā minētās tiesības tiek vērtētas Satversmes tiesas un Senāta judikatūrā, kā arī atsevišķās valsts pārvaldes iestādēs.

⁸⁷ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2004. gada 5. novembra sprieduma lietā Nr. 2004-04-01 10.1. punktu.

⁸⁸ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 21. novembra sprieduma lietā Nr. 2005-03-0306 secinājumu daļas 10. punktu.

⁸⁹ Vācijas būvniecības tiesību praksē tiek atzīts, ka uzņēmējam nav subjektīvo publisko tiesību prasīt teritorijas plānojuma izstrādi, noslēdzot publisko tiesību līgumu. Šāda prakse nonāktu pretrunā ar apbūves plānošanas principiem, it īpaši apsvērumu veikšanas prasībām. Sk. Paine, F. J. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2002, 221. un 257. lpp.

“Olaines lieta”⁹⁰

Viena no pirmajām lietām Latvijā, kurā sabiedrības līdzdalība ar vidi saistīto lēmumu pieņemšanā kļuva aktuālā, bija tā sauktā “Olaines lieta” Satversmes tiesā. Kaut gan šajā lietā tika izvērtēta Ministru kabineta 2001. gada 8. augusta rīkojuma Nr. 401 “Par bīstamo atkritumu sadedzināšanas iekārtas izvietojumu Olainē” atbilstība Satversmes 111. un 115. pantam, Atkritumu apsaimniekošanas likuma 5. pantam un 6. panta 1.–3. punktam, likuma “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 3. un 11. pantam, likuma “Par piesārņojumu” 14. pantam un 17. panta pirmajai daļai, kā arī likuma “Par vides aizsardzību” 11. pantam, tiesas uzmanība tika pievērsta arī jautājumiem, kas attiecas uz sabiedrības piedalīšanos ar vidi saistīto lēmumu pieņemšanā. Spriedumā tiesa būtībā ieskicēja tās problēmas, ar kurām nācās saskarties arī turpmāk šāda veida lietās. Lai gan tiesa nolēma, ka apstrīdētais Ministru kabineta rīkojums ir tiesisks, tās izdarītajiem secinājumiem bija būtiska nozīme turpmākajās ar vides tiesībām saistītajās lietās.

Tiesas spriedumā ietvertie nozīmīgākie secinājumi attiecībā uz sabiedrības līdzdalību:

- 1) Likumu un Ministru kabineta noteikumu formālo prasību izpildīšana ne vienmēr ir pietiekama, lai objektīvi noskaidrotu sabiedrības viedokli par konkrēta attīstības priekšlikuma īstenošanu vai konkrēta objekta būvniecību;
- 2) Jo lielāka ir attiecīgā objekta iespējamā ietekme uz vidi, jo lielākas pūles publisko tiesību subjektam ir jāvelta, lai informētu sabiedrību;
- 3) Piedalīšanās tādu lēmumu pieņemšanā, kas saistīti ar īpašām darbībām vides jomā, nav sabiedrības pienākums, bet gan tikai tās tiesības;
- 4) Socioloģiskās aptaujas varētu kalpot par vienu no indikatoriem, kas liecina, vai sabiedrība ir informēta par konkrēta attīstības priekšlikuma īstenošanu vai konkrēta objekta būvniecību;
- 5) Formāla publikācija laikrakstā “Latvijas Vēstnesis”, kā arī vietējā laikrakstā, ne vienmēr var tikt atzīta par pietiekamu, lai uzskatītu, ka sabiedrības informēšanas pienākums ticis efektīvi izpildīts;
- 6) Informācija, kas saistīta ar īpašām darbībām vides jomā, sabiedrībai jādara zināma īsā un populārzinātniskā veidā;
- 7) Sabiedriskās apspriešanas procedūras nenosaka par pienākumu publisko tiesību subjektam ņemt vērā visus izteiktos priekšlikumus – noteicošais ir kritērijs, vai šie izteiktie viedokļi tikuši apspriesti un taisnīgi izvērtēti.

“Jūrmalas detālpilnojamu lieta”⁹¹

Kā otru nozīmīgāko lietu, kurā tika skarti sabiedrības līdzdalības jautājumi, Satversmes tiesas judikatūrā var minēt tā saukto “Jūrmalas detālpilnojamu lietu”. Tajā bija strīds par reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministra rīkojumu

⁹⁰ Satversmes tiesas 2003. gada 14. februāra spriedums lietā Nr. 2002-14-04.

⁹¹ Satversmes tiesas 2004. gada 9. marta spriedums lietā Nr. 2003-16-05.

tiesiskumu, ar kuriem tika apturēta trīs Jūrmalas domes detālplānojumu darbība. Minētajos rīkojumos *expressis verbis* tika norādīts, ka apturētie detālplānojumi ir prettiesiski, jo to izstrādāšanas laikā būtiski tika pārkāptas sabiedrības līdzdalību regulējošo normatīvo aktu prasības. Arī Satversmes tiesa, vērtējot apturēto detālplānojumu tiesiskumu, būtisku uzmanību pievērša tieši jautājumiem, kas attiecas uz sabiedrības līdzdalību.

Tiesas spriedumā ietvertie nozīmīgākie secinājumi attiecībā uz sabiedrības līdzdalību:

- 1) Normatīvajos aktos noteikto prasību attiecībā uz sabiedriskās apspriešanas norisi neievērošana ir viens no apstākļiem, kas var novest pie gala lēmuma, piemēram, pieņemtā detālplānojuma prettiesiskuma un tādējādi arī atcelšanas;
- 2) Vienveidīgas atbildes uz atšķirīgiem dažādu personu priekšlikumiem, kas iesniegti sabiedriskās apspriešanas laikā, var kalpot par vienu no indikatoriem, kurš liecina, ka iesniegtie priekšlikumi nav tikuši izvērtēti;
- 3) Vietējai pašvaldībai nav tiesības pasliktināt vai pazemināt likumos un Ministru kabineta noteikumos noteiktās prasības par teritorijas plānojuma sabiedrisko apspriešanu;
- 4) Jo ekoloģiski vērtīgāka ir konkrētā teritorija, jo nopietnākam pamatojumam jābūt, kādēļ būtu noraidāmi sabiedrības iebildumi pret kāda attīstības priekšlikuma īstenošanas vai konkrēta objekta būvniecības nepieļaušanu šajā teritorijā.

“Saburovas lieta”⁹²

Par pirmo nozīmīgāko lietu administratīvajā tiesā, kurā tika skarti sabiedrības līdzdalības jautājumi, ir jāmin tā sauktā “Saburovas lieta”. Lietā bija strīds par to, vai būvatļauja ir izdota tiesiski un:

pirmkārt, vai pirms sešstāvu nama būvniecības iekšpagalmā ir nepieciešama sabiedriskā apspriešana,

otrkārt, vai pirms sešstāvu nama būvniecības iekšpagalmā ir nepieciešams izstrādāt detālplānojumu.

Lietas izskatīšanas laikā trijās tiesu instancēs tika pieņemti dažādi, varētu teikt, pat kardināli pretēji tiesas nolēmumi. Pēc Administratīvās rajona tiesas sprieduma, ar kuru pieteicējas pieteikums tika pilnībā noraidīts, sekoja ļoti labi pamatots Administratīvās apgabaltiesas spriedums, ar kuru tika apmierināti abi prasījumi – gan prasījums atzīt būvatļauju par prettiesisku, gan prasījums izstrādāt detālplānojumu. Savukārt Senāts apmierināja prasījumu atzīt būvatļauju

⁹² Administratīvās rajona tiesas 2004. gada 27. septembra spriedums lietā Nr. A4204-4404 (A444-049). (Nepublicēts); Administratīvās apgabaltiesas 2006. gada 2. februāra spriedums lietā Nr. A42044404 (AA 44-06/7). (Nepublicēts); Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 22. jūnija spriedums lietā Nr. SKA-255. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006, Rīga, TNA, 2007, 177.–199. lpp.

par prettiesisku un izbeidza tiesvedību daļā par pienākuma noteikšanu izstrādāt detālplānojumu. Tā kā atbildētājs un trešā persona pārsūdzēja Administratīvās apgabaltiesas spriedumu un tas nestājās spēkā, nozīmīgākie secinājumi par sabiedrības līdzdalību tiek apkopoti tieši no Senāta sprieduma lietā Nr. SKA-255.

Tiesas spriedumā ietvertie nozīmīgākie secinājumi attiecībā uz sabiedrības līdzdalību:

- 1) Prasījums par pienākuma noteikšanu vietējai pašvaldībai izstrādāt detālplānojumu nepienākas administratīvajai tiesai;
- 2) Lietas, kas izriet no būvniecības tiesiskajām attiecībām, pamatā ir izvērtējamas saistībā ar personas tiesībām uz īpašumu, un šādās lietās iespējama arī vides tiesību piemērošana;
- 3) Būvniecības likuma 12. panta trešās daļas 1. un 2. punktā noteiktie gadījumi (būve būtiski ietekmē iedzīvotāju sadzīves apstākļus un būtiski samazina nekustamā īpašuma vērtību), kad nepieciešama iecerētās būvniecības sabiedriskā apspriešana, vērtējami tiesību uz īpašumu (kaimiņa tiesību) aspektā;
- 4) Ja būvniecības procesā pieņemta lēmuma apstrīdēšanas pamats ir Būvniecības likuma 12. panta trešās daļas 3. punkta pārkāpums (būve būtiski ietekmē vidi), tad, lai šādu lēmumu atzītu par prettiesisku, nepieciešams iegūt pierādījumus, nevis izteikt pieļājumus, piemēram, par trokšņa vai izplūdes gāzu emisiju;
- 5) Par vadlīnijām konstatējumam, ka pastāv priekšnoteikumi Būvniecības likuma 12. panta trešās daļas 1. punkta piemērošanai (būve būtiski ietekmē iedzīvotāju sadzīves apstākļus), var kalpot, piemēram, plānotās būves augstums, lielums, atrašanās vieta (piemēram, iekšpagalms), ievērojams automašīnu skaita pieaugums, papildu pazemes autostāvvietas būvniecība, būvdarbu laikā radītais troksnis vai paredzēto pārmaiņu neatgriezeniskums;
- 6) Sabiedrības iesaistīšana būvprojektu apspriešanā nav formāls pasākums, bet ir vērstas uz to, lai tiktu sasniegts maksimāli labākais lēmums arī no sabiedrības interešu un pilsētvides ilgtspējīgas attīstības viedokļa;
- 7) Sabiedriskajā apspriešanā izteiktais viedoklis var ietekmēt pārsūdzēto lēmumu pēc būtības, un minētās apspriešanas nerīkošana ir vērtējama kā būtisks procesuāls pārkāpums, kas pats par sevi noved pie pārsūdzētā lēmuma prettiesiskuma.

Lai arī kopumā ir grūti iebilst pret Senāta spriedumā lietā Nr. SKA-255 nolemto, atklāts ir palicis jautājums par ļoti būtisku aspektu sabiedrības līdzdalībā teritorijas plānošanā. Proti, jautājums par to, kas ir tiesīgs kontrolēt vietējās pašvaldības bezdarbību tajos gadījumos, kad Noteikumi Nr. 883 nosaka pienākumu izstrādāt detālplānojumu vietējās pašvaldības administratīvās teritorijas daļai, bet pašvaldība minēto plānojumu neizstrādā.

Ir jāņem vērā, ka Noteikumu Nr. 883 54. punktā imperatīvā veidā ir minēti gadījumi, kad vietējai pašvaldībai pastāv obligāts pienākums izstrādāt detālplānojumu teritorijai, kurā paredzēta zemes vienību sadalīšana, apvienošana vai

būvniecība. Tādējādi vietējā pašvaldība vismaz teorētiski nedrīkstētu neievērot minēto regulējumu. Piemēram, Noteikumu Nr. 883 54. punkta 1. apakšpunktā⁹³ minētais gadījums ir pietiekami skaidrs, un domājams, ka sevišķām grūtībām tā piemērošanā rasties nevajadzētu. Tomēr atsevišķos gadījumos, lai konstatētu detālplānojuma izstrādāšanas nepieciešamību, tiek izmantoti nenoteikti tiesību jēdzieni, piemēram, kompleksa teritorijas apbūve, jauna transporta infrastruktūra vai jaunas inženierkomunikācijas. Šādos gadījumos pastāv pietiekami liela varbūtība, ka minēto nenoteikto tiesību jēdzienu sākotnējais piemērotājs – vietējās pašvaldības būvvalde – var kļūdīties, izmantojot savu rīcības brīvību (diskrecionāro varu)⁹⁴ un nolemjot, ka detālplānojuma izstrāde konkrētai vietējās pašvaldības administratīvās teritorijas daļai nav nepieciešama.

Detālplānojuma neizstrādāšana Noteikumu Nr. 883 54. punktā paredzētajos gadījumos aizskar ieinteresētās sabiedrības tiesības piedalīties ar pilsētvides veidošanu saistītu lēmumu pieņemšanā, jo “valsts pārvaldes principi, kas regulē administratīvo diskrecionāro varu, prasa, lai ieinteresētajai sabiedrībai tiktu dota patiesa iespēja izteikt savu viedokli un tikt uzklautātai, pirms tiek pieņemts galīgais lēmums, kas var iespaidot tās tiesības vai intereses.”⁹⁵ Atkarībā no Teritorijas plānošanas likumā noteiktajiem principiem tieši ieinteresētās sabiedrības viedokļa objektīva un patiesa uzklautāšana nodrošina teritorijas plānojumam tā leģitimitāti.⁹⁶

Lai gan vietējā pašvaldība atbilstoši Noteikumu Nr. 883 72. punktam apstiprina detālplānojumu kā pašvaldības saistošos noteikumus, izdod tā grafisko daļu un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumus, tomēr detālplānojums ir vienīgais ārējais normatīvais akts, kura pieņemšanas gaitā jānotiek ieinteresētās sabiedrības viedokļa uzklautāšanai,⁹⁷ kā arī izteikto viedokļu objektīvai izvērtēšanai. Turklāt teritorijas plānojums (detālplānojums) ir vienīgais no ārējiem normatīvajiem aktiem, kas var tikt atzīts par prettiesisku gadījumā, ja tā izstrādes gaitā būtiski tikuši pārkāpti sabiedrisko apspriešanu regulējošie normatīvie akti.⁹⁸

Ja vietējā pašvaldība pārkāpj normatīvo tiesību aktu prasības un neizstrādā detālplānojumu Noteikumu Nr. 883 54. punktā minētajos gadījumos, tā atrodas

⁹³ Noteikumu Nr. 833 54. punkta 1. apakšpunkts paredz, ka detālplānojumu izstrādā vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā paredzētajai teritorijai.

⁹⁴ Vācu tiesību doktors, profesors Jozefs Izenzē (*Josef Isensee*) norāda, ka tiesiska valsts pēc būtības ir konstruēta, pieņemot, ka pie varas esošajiem radīsies kārdinājums šo varu izmantot ļaunprātīgi. Tāpēc nepieciešams efektīvs mehānisms, ar kura palīdzību iespējams kontrolēt, vai personas, kurām ir piešķirtas valsts varas pilnvaras, tās neizmanto ļaunprātīgi. Plašāk sk. Изензее, Й. Гражданская свобода и гражданская добродетельность – важнейшие условия функционирования демократической общности. Политическая философия в Германии. Москва, 2005, с. 43–52.

⁹⁵ Sk. Satversmes tiesas 2003. gada 14. februāra sprieduma lietā Nr. 2002-14-04 secinājuma daļas 3. punktu.

⁹⁶ Sk. Satversmes tiesas 2007. gada 28. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2007-16-03 4. un 6. punktu.

⁹⁷ Sk. Noteikumu Nr. 883 III un VI nodaļu.

⁹⁸ Sk. Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2003-16-05 secinājumu daļas 3.1. punktu.

krietni labākā situācijā nekā tad, ja tā ievēro minēto regulējumu. Ja detālplānojums tiek izstrādāts, tā tiesiskums ir izvērtējams Satversmes tiesā,⁹⁹ pamatojoties, piemēram, uz nekustamā īpašuma īpašnieka vai apkārtējo nekustamo īpašumu īpašnieku motivētu pieteikumu. Arī administratīvā tiesa, to motivējot konkrētas lietas ietvaros, ir tiesīga, pamatojoties uz APL 104. panta trešo daļu, atteikties piemērot vietējās pašvaldības saistošos noteikumus. Savukārt tad, ja vietējā pašvaldība neizstrādā detālplānojumu Noteikumu Nr. 883 54. punktā minētajos gadījumos, atbilstoši Senāta sprieduma lietā Nr. SKA-255 13.2. punktam, ieinteresētā sabiedrība nav tiesīga vērsties administratīvajā tiesā, lūdzot izstrādāt detālplānojumu un novērst šādu prettiesisku vietējās pašvaldības bezdarbību. Līdz ar to *a priori* nepamatoti var pieņemt, ka šāda pašvaldības bezdarbība vienmēr ir tiesiska.

Akceptējot Senāta sprieduma lietā Nr. SKA-255 13.2. punktā ietverto tēzi, rodas situācija, ka ieinteresētās sabiedrības rīcībā nav arī citu tiesiskās aizsardzības līdzekļu pret šādu vietējās pašvaldības bezdarbību. Konstitucionālajā sūdzībā nevar tikt ietverts prasījums noteikt pienākumu pieņemt normatīvo aktu, jo Satversmes tiesa var izvērtēt tikai normatīvajos aktos formulētas tiesību normas un nevar izvērtēt neesošas normas atbilstību augstāka juridiskā spēka normai.¹⁰⁰

Savukārt sūdzība Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai ir acīmredzami neefektīva, jo autoriem nav zināms neviens gadījums, kad minētā ministrija vai tās ministrs kādai vietējai pašvaldībai būtu noteicis pienākumu izstrādāt detālplānojumu. Tikpat neefektīvi būtu arī prokurora reaģēšanas līdzekļi. Pat tad, ja prokurors, piemēram, protestā nosacītu vietējai pašvaldībai pienākumu izstrādāt kādas teritorijas detālplānojumu, protesta pieteikums administratīvajā tiesā noteiktās prasības neizpildes gadījumā nebūtu iespējams, jo administratīvā tiesa šādu prasījumu uzskatītu par pienākuma noteikšanu izdot ārējo normatīvo aktu.¹⁰¹

Līdz ar to iespējams secināt, ka ieinteresētās sabiedrības rīcībā nav tiesību aizsardzības līdzekļu, ar kuru palīdzību varētu novērst prettiesisku vietējās pašvaldības bezdarbību tajos gadījumos, kad tā pretēji normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai neizstrādā detālplānojumu.

⁹⁹ Satversmes tiesas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 103, 14.06.1996. Likuma 19.² pants. Sk. arī Meiere, S. Teritorijas plānošana kā vides aizsardzību nodrošinošs līdzeklis: tiesiskais regulējums un ar to saistītās problēmas // Latvijas Universitātes zinātniskie raksti. 2003, 657. sēj. Juridiskā zinātne, 26. lpp. un Bruzgulis, R., Linkola, T., Lūse, M., Meiere, S. Latvijas – Somijas ekspertu grupa. Telpiskā plānošana un apdzīvoto vietu zemes pārvaldība Latvijā. Materiāls diskusijai. Rīga: (b.i.), 2002, 14. lpp.

¹⁰⁰ Sk. Satversmes tiesas 2001. gada 26. jūnija sprieduma lietā Nr. 2001-02-0106 5. punktu.

¹⁰¹ Plašāk par Senāta 2006. gada 22. jūnija spriedumu lietā SKA-255 sk. Statkus, S. Trešo personu subjektīvo publisko tiesību apjoms būvniecības un teritorijas plānošanas procesā. Likums un Tiesības, Nr. 7, 07.2006., 214.–222. lpp.

“Rīkojums Nr. 2-02/296”¹⁰²

Kā jau iepriekš tika minēts, šis rīkojums ir nozīmīgs tādēļ, ka tajā ļoti izvērsti analizēta teritorijas plānojuma grozījumu sabiedriskajā apspriešanā pieļauto pārkāpumu ietekme uz pieņemtā lēmuma tiesiskumu.

Lietā “Rīkojums Nr. 2-02/296” ietvertie nozīmīgākie secinājumi attiecībā uz sabiedrības līdzdalību:

- 1) Teritorijas plānojuma sabiedriskajā apspriešanā saņemto iesniegumu neizskatīšana atzīstama par Satversmes 104. panta pirmajā teikumā noteikto pamattiesību pārkāpumu;
- 2) Teritorijas plānotās (atļautās) izmantošanas maiņai no “dabas pamatnes” uz citu plānoto (atļauto) izmantošanu, kas pieļauj apbūvi un būtiski ietekmē vidi, nepieciešams būtisks pamatojums, un vietējās pašvaldības rīcība bez šāda pamatojuma ierobežo Satversmes 115. pantā noteiktās pamattiesības;
- 3) Vietējās pašvaldības izšķiršanās par konkrētai teritorijai piemērotāko plānoto (atļauto) izmantošanu iespējama, tikai izvērtējot sabiedriskajā apspriešanā izteiktos viedokļus, un minēto izvērtēšanu nevar aizstāt ar deputātu politisku balsojumu;
- 4) Viens no kritērijiem, lai lemtu par piemērotāko plānoto (atļauto) teritorijas izmantošanas veidu, ir reģiona plānojums, kurā definēta, piemēram, ieteicamā rīcība ar Baltijas jūras un Rīgas Jūras līča rekreācijas resursiem;
- 5) Teritorijas plānošanas likuma 3. panta 7. punktā noteiktais teritorijas plānošanas atklātības princips paredz, ka kritērijiem, kas ir pamatā attiecīgā lēmuma par teritorijas atļauto (plānoto) izmantošanu pieņemšanai, ir jābūt saprotamiem un pārbaudāmiem;
- 6) Sabiedrības līdzdalības procesa atklātuma un lēmuma pamatojuma trūkums atzīstams par būtisku procesuālu pārkāpumu, kas noved pie pieņemtā lēmuma prettiesiskuma.

Kaut gan lietā *expressis verbis* tas netika pateikts, no Vides ministrijas citētā atzinuma var secināt, ka dabiska jūrmalas kāpu meža noteikšana par apbūvējamām teritorijām iespējama tikai tad, ja pašvaldība pilnībā ir izsmēlusi visas citas attīstības iespējas un tās administratīvajā teritorijā nav palikušas brīvas citas apbūvei derīgas teritorijas. Savukārt teritorijas plānojuma sabiedriskās apspriešanas kontekstā tas ļauj sabiedrībai prasīt, lai vietējā pašvaldība sniedz detalizētu pamatojumu, kādēļ to vai citu meža zemi tā nolēmusi noteikt par apbūvējamu.

Minētais secinājums ir ļoti būtisks, jo liek citādi raudzīties, piemēram, arī uz meža zemes transformācijas procesu. Proti, Ministru kabineta 2004. gada 28. septembra noteikumi Nr. 806 “Meža zemes transformācijas noteikumi” nepa-

¹⁰² Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministra 2007. gada 17. septembra rīkojums Nr. 2-02/296 “Par Jūrmalas pilsētas pašvaldības domes 2007. gada 12. jūlija saistošo noteikumu Nr. 19 “Par Jūrmalas Attīstības plāna (ģenerālplāna) grozījumu, grafiskās daļas, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu apstiprināšanu” apturēšanu daļā”. Latvijas Vēstnesis, Nr. 151, 19.09.2007.

redz saturiskus kritērijus meža zemju transformācijas atļauju izsniegšanai. Līdz ar to Mežu likumā būtu jāietver tādi kritēriji meža zemju transformācijas atļauju izsniegšanai, kas balstītos uz vietējās pašvaldības pienākumu pamatot, kāpēc meža zemes transformācija konkrētā zemesgabalā ir būtiska pašvaldības attīstībai.

“Ikšķiles lieta”¹⁰³

Lai arī šajā lēmumā par tiesvedības izbeigšanu Satversmes tiesa nepievērsās jautājumam par Ikšķiles teritorijas plānojuma daļas atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām, lēmumā ietvertie secinājumi ir ļoti būtiski. Proti, tie skaidri pauž tiesas nostāju attiecībā uz to teritorijas plānošanas stadiju, kurā iespējama vēršanās Satversmes tiesā. Tajā formulēta arī vietējās pašvaldības loma un galvenie uzdevumi teritorijas plānošanā.

Tiesas lēmuma par tiesvedības izbeigšanu nozīmīgākie secinājumi attiecībā uz sabiedrības līdzdalību:

- 1) Teritorijas plānošanas process atšķiras no likumdošanas procesa Saeimā vai normatīvo aktu izstrādes procesa Ministru kabinetā, jo teritorijas plānojuma vai detālplānojuma izstrādāšanas būtisks leģitimitātes priekšnoteikums ir sabiedrības piedalīšanās;
- 2) Ja teritorijas plānojums kādam teritorijas izmantošanas veidam nosaka vairākus nekustamā īpašuma lietošanas mērķus, paredzētajai attīstībai ir jāizstrādā detālplānojums, kas atzīstams par būtisku un nepieciešamu funkcionālo līdzekli teritorijas plānojuma īstenošanai;
- 3) Ja detālplānojuma izstrādāšana ir uzsākta, bet vēl nav noslēgusies, pieņemuma iesniegšana Satversmes tiesā, apstrīdot teritorijas plānojumu, nav pieļaujama; proti, ja minētais process vēl nav noslēdzies, Satversmes tiesa nav tiesīga iejaukties teritorijas plānojuma vai detālplānojuma izstrādāšanā un apspriešanā;
- 4) Teritorijas plānojums nekustamā īpašuma īpašniekiem nepiešķir absolūtas tiesības brīvi izvēlēties sev tīkamāko teritorijas izmantošanas veidu, jo tiesībām īstenot konkrētu būvniecības ieceri pamatā jābūt atkarīgām no spēkā esošā detālplānojuma;
- 5) Teritorijas plānojuma un detālplānojuma sabiedriskās apspriešanas mērķis ir nodrošināt, lai pati ieinteresētā sabiedrība, kurai vislabāk zināmi vietējie apstākļi, norāda vietējai pašvaldībai, respektīvi, plānošanas procesa virzītājam tādu risinājumu, kas vislabāk atbilstu teritorijas ilgtspējīgas attīstības interesēm;
- 6) Tieši ieinteresētās sabiedrības līdzdarbība teritorijas plānojuma sabiedriskajā apspriešanā, pušu viedokļu apmaiņa un to objektīva izvērtēšana un izsvēršana veido neatņemamu plānojuma leģitimitātes pamatu;

¹⁰³ Satversmes tiesas 2007. gada 28. novembra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2007-16-03.

- 7) Satversmes tiesas vai tiešās valsts pārvaldes iestāžu mērķtiecīga iejaukšanās teritorijas plānošanas gaitā pieļaujama tikai kā galējais līdzeklis tādā gadījumā, ja pieņemtais teritorijas plānojums vai detālplānojums aizskar personu Satversmē noteiktās pamattiesības vai arī neatbilst citu normatīvo aktu prasībām;
- 8) Vietējās pašvaldības pienākums teritorijas plānojuma (detālplānojuma) izstrādāšanas gaitā ir būt objektīvam un neitrālam vidutājam starp konkrētas teritorijas attīstītāja un ieinteresētās sabiedrības interesēm, uzklaut un objektīvi izvērtēt visus ieinteresēto pušu viedokļus par konkrētas teritorijas atbilstošāko un piemērotāko attīstības veidu, kā arī ievērot teritorijas plānošanu reglamentējošo normatīvo aktu prasības.

“Rīgas Brīvostas lieta”¹⁰⁴

Šajā spriedumā galvenā tiesas uzmanība tika pievērsta materiālo tiesību normu piemērošanas izvērtēšanai. Tomēr atsevišķi Satversmes tiesas secinājumi par sabiedrības tiesībām uz līdzdalību vides lēmumu pieņemšanā, kā arī par šo tiesību aizsardzības mehānismiem, ir būtiski.

- 1) Satversmes 115. pantā ietvertās tiesības uz labvēlīgu vidi nav absolūtas, un tās var ierobežot, samērojot personas vai personu apvienību tiesības ar sabiedrības interesēm uz līdzsvarotu saimniecisko attīstību un ekonomisko labklājību;
- 2) Satversmes 115. pantā noteikto tiesību uz labvēlīgu vidi aizskārums ir interpretējams plaši, ietverot faktiski notiekošās darbības, kas var radīt draudus cilvēku veselībai vai videi, kā arī nākotnē paredzētās darbības;
- 3) Satversmes 115. pants liedz īstenot ekonomiskās intereses, ja nav rūpīgi izvērtēta ekonomisko pārmaiņu ietekme uz vidi un līdz ar to uz ikvienu sabiedrības locekli, kā arī tad, ja sabiedrība netiek pārliecināta par pārmaiņu nepieciešamību;
- 4) Ikvienai fiziskai personai, kā arī personu apvienībai, piemēram, biedrībai, ir tiesības vērsties Satversmes tiesā, apstrīdot teritorijas plānojuma vai tā daļas atbilstību Satversmes 115. pantam;
- 5) Lai secinātu, vai ar apstrīdēto tiesību aktu ir aizskartas juridiskās personas tiesības uz labvēlīgu vidi, pirmkārt, jāvērtē juridiskās personas darbības mērķi, kas var būt noteikti tās statūtos; otrkārt, šai juridiskajai personai ir jābūt dibinātai atbilstoši visām attiecīgās valsts tiesību aktu prasībām; treškārt, jāpārliedz, vai juridiskā persona piedalījies apstrīdētā normatīvā akta, piemēram, teritorijas plānojuma, izstrādes un pieņemšanas procesā tiktāl, ciktāl normatīvajos aktos šāda iespēja ir paredzēta un to bijis iespējams praktiski īstenot;
- 6) Efektīva sabiedrības līdzdalība lēmumu pieņemšanā dod iespēju sabiedrībai paust un lēmumu pieņēmējam ņemt vērā viedokļus un bažas, kas

¹⁰⁴ Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra spriedums lietā Nr. 2007-11-03.

saistītas ar teritorijas plānojuma izstrādi, tādējādi ar sabiedrisko apspriešanu tiek nodrošināta plānojuma leģitimitāte un plānošanas procesa atklātība, sekmējot sabiedrības informētību vides jautājumos.

Satversmes tiesas tiesnešu Kaspara Baloža un Viktora Skudras atsevišķās domas “Brīvostas lietā”¹⁰⁵

Šīs atsevišķās domas sniedz zināmā mērā alternatīvu skatījumu uz dažiem jautājumiem, kas skar arī sabiedrības līdzdalības tiesības ar vidi saistīto lēmumu pieņemšanā. Ņemot vērā minētajās atsevišķajās domās pausto viedokli, domājams, ka tās tuvākajā laikā būs tiesību zinātnieku aktīvu diskusiju priekšmets.

- 1) Satversmes 115. pantā lietotais vārds “dzīvot” ataino pantā noteikto tiesību sasaisti ar citām svarīgām pamattiesībām, visupirms fiziskas personas tiesībām uz dzīvību;
- 2) Satversmes 115. pantā paredzētais pienākums sniegt informāciju par vides stāvokli interpretējams kopsakarā ar Satversmes 100. pantā nostiprinātajām tiesībām brīvi iegūt informāciju;
- 3) Satversmes 115. pants nenoteic personai tiesības uz nemainīgu vidi;
- 4) Īstenojot Satversmes 115. pantā noteiktos valsts pozitīvos pienākumus, valstij nepieciešams izveidot un uzturēt efektīvu vides aizsardzības sistēmu, tomēr šīs sistēmas ietvaros izdotās normas pašas par sevi neiegūst konstitucionāli tiesisku statusu;
- 5) No Orhūsas konvencijas izrietošo saistību “ielasišana” Satversmes 115. pantā izdarāma ļoti piesardzīgi un tikai tiktāl, ciktāl šā panta burts un gars to patiešām prasa un atļauj;
- 6) Orhūsas konvencijā noteiktās tiesības nav pašmērķis, bet tikai līdzeklis, lai īstenotu tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, un tās rada procesuālo ietvaru pamattiesību īstenošanai;
- 7) Satversmes 115. pants dod likumdevējam ļoti plašu rīcības brīvību vides aizsardzības sistēmas veidošanā, un Satversmes tiesas iejaukšanās šīs brīvības izmantošanā ir pieļaujama tad, ja vides aizsardzības sistēma acīmredzami neatbilst no Satversmes 115. panta izrietošo valsts pienākumu izpildei;
- 8) Teritorijas plānojuma tiesiskuma izvērtējums Satversmes 105. panta kontekstā ir atšķirīgs no izvērtējuma, kas tiek veikts Satversmes 115. panta kontekstā;
- 9) Ne Orhūsas konvencija, ne kāds cits starptautiskais līgums nevar noteikt Satversmes tiesas kompetenci – minētie starptautisko tiesību dokumenti varētu tikt izmantoti kā palīgīdzekļi atsevišķu Satversmes tiesas likuma normu interpretācijā;

¹⁰⁵ Satversmes tiesas tiesnešu Kaspara Baloža un Viktora Skudras 2008. gada 23. janvāra atsevišķās domas lietā Nr. 2007-11-03. http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/domas_2007-11-03.htm Pēdējo reizi sk. 21.04.2008.

- 10) Apstiprinot Orhūsas konvenciju, Latvija ir apņēmusies nodrošināt konvencijā minēto fizisko un juridisko personu tiesības vērsties tiesā vai citā konvencijā paredzētā institūcijā, tomēr, ja attiecīgi grozījumi tiesību aktos nav izdarīti, Orhūsas konvencija pati par sevi nedod tiesības konkrētai personai vērsties konkrētā tiesā, piemēram, Satversmes tiesā;
- 11) Tiesības dzīvot labvēlīgā vidē visupirms ir vērstas uz cilvēka kā fiziskas būtnes tiesību un dzīves kvalitātes nodrošināšanu, cilvēku labklājības sekmēšanu un iespēju īstenot cilvēku pamattiesības, tostarp tiesības uz dzīvību, līdz ar to šīs tiesības pēc savas būtības juridiskās personas baudīt nevar;
- 12) Juridiskajai personai nav Satversmes 115. pantā noteikto pamattiesību, un viņa nevar iesniegt konstitucionālo sūdzību šādu pamattiesību aizskāruma gadījumā;
- 13) Tas, ja kāda persona ir piedalījusies apstrīdētā normatīvā akta, piemēram, teritorijas plānojuma, izstrādes un pieņemšanas procesā tiktāl, ciktāl normatīvajos aktos šāda iespēja ir paredzēta un to bijis iespējams praktiski īstenot, nedod un nevar dot šai personai *a priori* tiesības apstrīdēt visu pieņemto aktu.

3. nodaļa.

Ārvalstu tiesiskā regulējuma un prakses analīze

Lai izvērtētu sabiedrības līdzdalības formas un procedūras Latvijā, ir nepieciešams aplūkot citu valstu pieredzi, noskaidrojot efektīvākās līdzdalības nodrošināšanas un veicināšanas metodes. Šīs nodaļas ietvaros tiks sniegts pārskats par galvenajiem līdzdalības veidiem, to nozīmi, funkcijām un izmantošanas iespējām ārvalstīs. Dažādā detalizācijas līmenī tiks aprakstīta Vācijas, Zviedrijas un Igaunijas prakse, vispirms sniedzot īsu komentāru par iedzīvotāju līdzdalības attīstību Vācijā, tam sekos dažādu problēmu izklāsts saistībā ar likumu interpretācijām, par pamatu ņemot piemērus no līdzdalības prakses. Nodaļas nobeigumā – *COMMUN* projekta dati par valstu plānošanas sistēmas salīdzinājumu līdzdalības šķērsgrīzumā.

3.1. Sabiedrības līdzdalības formas un procedūras

Tā kā ikviena teritorija, ko plānots attīstīt, ikviens plānošanas uzdevums un ikviens dzīvojamais rajons ietver dažādas jaunas prasības un problēmu risinājumus, no plānošanā iesaistītajiem tiek prasīta katram konkrētajam gadījumam vissatbilstošākā rīcība. Ņemot vērā problēmjautājumu dažādību, arī izmantotās metodes līdzdalības veicināšanai un nodrošināšanai ir dažādas, veicinot sabiedrības aktīvu iesaistīšanos plānošanas gaitā. Tāpēc turpmāk šajā pētījumā tiks ietverts īss pārskats par līdzdalības procedūrām, kādas tiek piemērotas atsevišķās Eiropas valstīs.

Nav izstrādāts tāds vienots mehānisms iedzīvotāju līdzdalības īstenošanai, kas veiksmīgi darbotos visās valstīs, taču valstu pieredze rāda, ka noteiktas metodes un to kombinācijas atsevišķos gadījumos ir efektīvākas un demokrātiskākas nekā citas. Tomēr ir atsevišķi gadījumi, kad praktiskā pieredze rāda, ka noteiktas metodes un to kombinācijas apstiprinās kā pareizas.

Tāpēc šajā tekstā sniegts pārskats par procedūrām, kādas pastāv vai tiek lietotas dažādās Eiropas valstīs. Procedūras tiek precīzāk izskaidrotas tur, kur tas šķiet jēgpilni attiecībā pret pašu pieredzi, īpaši – saistībā ar Vāciju.

Beļģijas normatīvajos aktos ir noteikts, ka iestādēm jāsekmē privātpersonu iesaistīšana iestādes darbā (sabiedriskā apspriešana, konsultācijas utt.), dodot privātpersonām lielākas iespējas un garantijas (dalībnieku uzklauššana, taisnīguma principa ievērošana utt.) un nodrošinot, ka privātpersonas saņem pilnu

informāciju par iestādes aktivitātēm (lēmumi ir publiski pieejami un to argumenti izskaidroti).¹⁰⁶

Kopumā jāņem vērā, ka līdzdalībai ir jāatbilst dažādām minimālajām prasībām, lai nonāktu pie procesa rezultātiem, kas apmierina pēc iespējas vairāk vai pat visas iesaistītās puses, piemēram:

- 1) aizstāvēt iedzīvotāju intereses pret sabiedriskajiem lēmumu pieņēmējiem un nodrošināt viņiem pietiekamu telpu reālai līdzdarbībai;
- 2) pēc iespējas ātrāk nodrošināt lēmumu pieņemšanas procesa caurskatāmību un publiskot lēmumu pieņemšanas rezultātus un to pamatojumu;
- 3) nodrošināt līdzdalību visos izšķirošajos plānošanas posmos;
- 4) attiekties vienādi pret visu (sociālo) slāņu un grupu interesēm, tas ir, īpaši gādāt, lai nodrošinātu iespēju izteikties mazāk "stiprajiem".

Turklāt bieži vien līdzdalības formas vai procedūras ir jēgpilnas, vienīgi tās kombinējot ar citām, tādējādi tās uzrunā dažādas iedzīvotāju grupas/daļas, "iet dziļumā" ar atšķirīgu intensitāti (piemēram, darba grupas daudz vairāk nekā plānu izstādīšana) un var tikt īstenotas ar atšķirīgu vērienu utt.

Izvēloties metodes, ir svarīgs jautājums, kas būtu jāsasniedz ar līdzdalību. Iespējamie mērķi vai funkcijas var tikt iedalīti trīs grupās:

- 1) plānošanas lēmumu demokrātiska nodrošināšana vai legītimizācija;
- 2) detalizētas informācijas iegūšana par stāvokli attiecīgajā vietā un iedzīvotāju interesēm, lai panāktu pēc iespējas efektīvus plānošanas rezultātus, kā arī lai izvairītos no plānošanas kļūdām vai mazinātu tās. Līdz ar to – arī iespējamās izmaksas par to sekām;
- 3) iedzīvotāju motivācijas rosināšana un interešu ņemšana vērā, identificēšanās un pašu atbildības palielināšanas veicināšana, ilgtermiņa izmaiņu rosināšana attieksmē pret dzīvojamo vidi un pašu iespējām kaut ko darīt.

Iedzīvotāju līdzdalības veidi ir iedalāmi divās lielās kategorijās – informējošie un aktivizējošie. Daži no veidiem apvieno sevī abus aspektus (piemēram, iedzīvotāju sapulces), un līdz ar to strikta norobežošana nav iespējama. Pie pirmās kategorijas ir pieskaitāma informācija, viedokļu izpēte un viedokļu veidošana. Pie otrās pieder pati līdzdalība, kas īstenota ar formāli definētiem vai neformāliem līdzdalības instrumentiem. Šis uzskaitījums ir sakārtots atkarībā no pieaugošās līdzdalības pakāpes (no augšas uz leju).

¹⁰⁶ Council of Europe committee of ministers recommendation Rec(2001)9 of the committee of ministers to member states on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=220409&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>; Explanatory memorandum on the recommendation Rec(2001) 9 of the Committee of Ministers to member states on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=218293&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> Pēdējo reizi sk. 10.03.2008.

Informācija

Demokrātija ir diskusija. Bet diskusija bez informācijas nav iespējama. Vienīgi izsmeļoša informācija par plānošanas nodomiem kopumā un tās fonu, pastāvošajām problēmām un to analīzi, iesaistītajām pusēm un to interešu pozīcijām, kā arī plānošanas alternatīvām, dod iesaistītajiem iespēju izteikties un arī līdzdarboties lēmuma pieņemšanā.

Zināšana ir vara. Līdz ar to informācijas neizpaušana var tikt izmantota ļaunprātīgi kā varas instruments. Sajūta, ka viņi ir nepietiekami informēti, var veicināt, ka iedzīvotājos rodas neuzticība vietējai pārvaldei, un rezultātā veidojas noraidoša attieksme pret aktīvu un uz sadarbību vērstu līdzdalību plānošanas aktivitātēs.

Kāds 1977. gadā Vācijā veikts pētījums nāca klajā ar secinājumiem, ka bieži informācija tiek liegta ne tikai iedzīvotājiem, bet arī vēlētiem valsts varas pārstāvjiem. Privātuzņēmēji un sabiedriskā pārvalde pēc būtības strādā kopā ciešāk un labāk nekā sabiedriskā pārvalde un ievēlētie pārstāvji. Tā kā taisnīga procedūra ir ražas sadarbības priekšnoteikums, tātad pārvaldes atvērtība pret visām iesaistītajām pusēm ir obligāta.

Lemjot par informācijas metodi (metodēm), svarīgs ir fakts, ka, veicot sabiedrisko attiecību darbu, vienmēr ir darišana ar dažādām sabiedrības daļām, kuras var tikt sasniegtas ar dažādām komunikācijas formām (arī dažādiem valodas stiliem) un starp kurām ir nepieciešams “kuģot” (tas, starp citu, attiecas arī uz visiem turpmāk tekstā aprakstītajiem līdzdalības veidiem!).

Arī informācijas sniegšanas laika izvēle ir izšķiroša. Ja informācija tiktu sniegta pārāgri, tā varētu būt nepilnīga, savukārt, ja tā tiktu sniegta pārāk novēloti, tas, progresējošas procedūras dēļ, varētu padarīt neiespējamu jēgpilnu līdzdalību.

Noslēgumā jāpiebilst, ka, izvēloties informācijas sniegšanas veidu, vajadzētu izvairīties no tāda, kam ir reklāmas raksturs, jo tas varētu “nobiedēt” iesaistītās puses. Līdz ar to efektīvāki ir tiešie informēšanas veidi – ar tiešām uzklaušanās iespējām, plāna izstādīšanu uz vietas un kontaktēšanos ar personām, kas var sniegt izziņas u. c.

Kopumā var tikt izmantotas šāds informēšanas metodes:

- 1) tiešais pasts, apkārtraksti;
- 2) paziņojumi, vitrīnas, plakāti;
- 3) ziņojumi vietējā presē, internetā, radio vai televīzijā;
- 4) izstādes vietējās skolās, sabiedriskajās ēkās u. c.;
- 5) priekšlasījumi (piemēram, diapozitīvu prezentācijas vai prezentācijas video formā).

Viedokļu izpēte

Iedzīvotājiem ir zināšanas un pieredze, kas ir svarīga attiecībā uz nodomiem, kādus paredzēts īstenot konkrētajā vietā (it sevišķi attiecībā uz “iedzīvotājiem tuvu” plānošanu), un šīs zināšanas un pieredze nevar tikt atstātas neievērotas vai neizmantotas. Tā ir informācija, kuru nav iespējams iegūt no institūcijām vai

apmeklējot konkrēto vietu, bet kura ir ļoti vērtīga, veicot stāvokļa analīzi un meklējot vai definējot problēmas.

Pateicoties mājsaimniecību aptaujām, intervijām un citām līdzīgām metodēm, var tikt izdibināta iesaistīto pušu nostāja pret plānošanu un iegūtas pirmās norādes par to, kāda sadarbība ir iespējama. Turklāt viedokļu izpēte ir piemērota arī, lai nodibinātu pirmos kontaktus ar konkrētām mērķa grupām (piemēram, tādām, kuras no savas puses neizrāda nekādu iniciatīvu) un modinātu tajās interesi par plānošanas vai attīstīšanas iecerēm. Turklāt plānošanas un tās īstenošanas gaitā ar viedokļu izpētes palīdzību var tikt novērtēta veikto pasākumu pieņemšana un iespaidi par tiem.

Viedokļu aptaujās problemātiska ir to uzticamība. Aptaujāto personu (grupu) skaits un izvēle, iegūto izteikumu un datu interpretācija un izvērtēšana ietekmē izpētes rezultātus. Piedevām jāņem vērā, ka iedzīvotāji nevar izteikt savu nostāju par to, ko viņi vēl nepazīst. Bieži vien viņiem ir ļoti grūti vai pat vispār neiespējami novērtēt, cik reāli īstenojami ir plānošanas ierosinājumi, kā tie konkrēti izskatīsies, un kādas būs šo ieceru sekas. Visbeidzot viedokļu izpētei nevajadzētu kalpot par (vienīgo) pamatu lēmuma pieņemšanai, bet gan par papildinājumu.

Ir šādi iespējamie viedokļu izpētes veidi:

- 1) Pilnīga un reprezentatīva aptauja (atkarībā no vienības lieluma) vai mājsaimniecību aptaujas.
- 2) Intervijas vai aktivizējošas aptaujas.
Veicot aktivizējošas aptaujas, var iegūt ne tikai informāciju. Šādas aptaujas ir arī vērstas uz viedokļa veidošanu aptaujātajos.
- 3) Aptauju veikšana konkrētu pasākumu vai izstāžu ietvaros.

Viedokļa veidošana

Pretstatā informēšanai, kurā plānotājiem nav iespējams notvert iesaistīto pušu reakciju (tātad nepastāv nekāda "atgriezeniskā saite"), šeit ir runa par viedokļu apmaiņu (dialoga komunikācija¹⁰⁷), kuru vajadzētu vadīt kā lēmuma pieņemšanas procesa sastāvdaļu, lai veidotos pēc iespējas lielāks viedokļu konsenss. Pirms visiem pasākumiem, kuros iedzīvotāji var izteikt vai arī tiem vajadzētu izteikt savu viedokli, ir svarīgi sniegt visaptverošu informāciju par pašreizējo plānošanas stadiju un pastāvošajiem viedokļiem.

Kā instrumenti viedokļa veidošanai var tikt apsvērti:

- 1) Iedzīvotāju vai pilsētas rajonu svētki (informatīvā izklaide).
- 2) Jautājumu un atbilžu stunda, kurā iedzīvotāji var uzdot savus jautājumus un saņemt atbildes (pilsētas domes vai sabiedrisko komiteju apspriedēs). Tai galvenokārt ir informatīvs raksturs (tomēr informāciju iegūst visas iesaistītās puses), jo diskusija un līdz ar to arī konsensa veidošana pēc būtības izpaliek.

¹⁰⁷ Uz dialogu vērstās plānošanas metodes tiek lietotas kopš 20. gs. 80. gadiem, vispirms tās tika attīstītas ASV, Lielbritānijā, Nīderlandē. Vācijā uz dialogu vērstās plānošanas metodes sāka izmantot no 20. gs. 90. gadiem.

3) Iedzīvotāju sapulces.

Tās dod iespēju iegūt informāciju par plānojuma iecerēm un piedāvātajiem variantiem, tāpat arī iespēju iepazīties ar projektā iesaistītajiem (pilsētas administrāciju, politiķiem, plānotājiem) un uzdot viņiem jautājumus, kā arī izteikt savus viedokļus vai nostāju. Jēgpilni ir šādas sapulces rīkot nepārtraukti, tāpat kā (atkarībā no ieceres un tās attīstības stadijas) rīkot vairākas sapulces par dažādiem aspektiem.

4) Diskusiju pasākumi, priekšlasījums un priekšlasījumu sērija (par atsevišķiem tematiskiem lokiem).

5) Ekskursijas vai izbraukumi.

Ekskursijas uz vietām, kurās veiksmīgi īstenoti pašu iecerēm līdzīgi projekti, var nespeciālistiem izskaidrot paredzēto pasākumu sekas. Uz vietas iegūtā pieredze, ja to attiecina uz pašu iecerētā projekta problemātiku, var rosināt diskusijas un konsensa meklēšanu.

6) Vietu apskates un ielu diskusijas.

Šajā gadījumā iedzīvotāji tiek iesaistīti kā "vietējie" eksperti, kas pārzina teritoriju, ar to saistītos problēmjautājumus un spēj piedāvāt to risināšanas variantus. Kopā var tikt veikta stāvokļa analīze, atklātas rajona problēmas un potenciāls, kā arī diskutēts. Ierosinātie pasākumi un to varianti turpmākajā plānošanas gaitā var tikt izskaidroti un izsvērti. Pēc to īstenošanas uz vietas var notikt diskusijas par projekta sekām, un iespējamās kļūdas var tikt ātri novērstas.

Dažkārt ir vērts rīkot vietas apskates kopā ar atsevišķām iedzīvotāju grupām (piemēram, jauniešiem, sievietēm), jo tādējādi var redzēt, ka viņu viedoklis tiek uzklauts un ņemts vērā.

Formāla un neformāla līdzdalība

Līdzdalības process ir plašāks par informēšanas un viedokļa veidošanas procesu, jo tiek radīta intensīvāka komunikācija atsevišķu "spēlētāju" starpā, un tas nozīmē arī iedzīvotāju aktīvu līdzdalību plānošanas un attīstības gaitā. Dažādi līdzdalības veidi ir formāli definēti un tiesiski saistoši (piemēram, lielākajā daļā Eiropas valstu – publiska konsultēšanās un publiska plānu izstādīšana), tātad tie ir arī jāīsteno. Pretstatā tiem, neformālu līdzdalības metožu lietošana daudzās Eiropas valstīs lēmumu pieņēmējiem nav obligāta. Ja tiesisko priekšrakstu dēļ formālo procedūru definīcijas ir ļoti strikti ierobežotas, tad neformālie līdzdalības veidi pēc būtības tiek pielāgoti konkrētajam projektam tā, ka vispārīgi izteikumi par tiem ir iespējami ļoti ierobežoti. Bet, tā kā bieži vien tiek īstenota vienīgi "kalpošana priekšrakstiem", tas nozīmē, ka daudzās plānošanās tiek veikta vienīgi likumos pieprasītā minimālā līdzdalība, – vairāku citu līdzdalības veidu tiesiska reglamentēšana daudzos gadījumos noteikti uzlabotu iesaistīto līdzdalību plānošanā.

Pie formālajiem līdzdalības instrumentiem pieder:

1) Publiska izstādīšana.

Tā nodrošina minimālu līdzdalību un novērš "slepenas" plānošanas.

2) Konsultācijas un apspriešanas.

To īstenošana plānošanas un attīstības projektos ir paredzēta ar likumu gandrīz visur Eiropā¹⁰⁸. Pēc būtības tās ir ļoti cieši saistītas ar plānu metu publisko izstādīšanu – gan noteikta laika ziņā, gan saturiski.

- 3) Petīcijas un iedzīvotāju ierosinājumi.
- 4) Iedzīvotāju pilnvarotie.
Tiem vajadzētu aizstāvēt iedzīvotāju tiesības attiecībās ar valsts iestādēm. Pretēji aizstāvības plānotājiem (sk. turpmāk), kuri praktizē plānošanas jautājumus, iedzīvotāju pilnvarotie piedāvā palīdzību visām grupām un par visiem (tiesiski) neskaidrajiem pilsētas administrācijas lēmumiem.¹⁰⁹
- 5) Konsultatīvās padomes un komitejas.
Pateicoties savām ekspertu zināšanām, konsultatīvajām padomēm un komitejām vajadzētu uzlabot politisko institūciju vai pilsētas administrācijas darbu. Uzrakstot vienkāršu iesniegumu pašvaldībai, iedzīvotāji var kļūt par šādu konsultatīvo padomju biedriem. Savukārt komitejās iedzīvotāji var iekļūt, vienīgi saņemot uzaicinājumu no konkrētās nozares komitejas. Strādājot konsultatīvajās padomēs un komitejās, iedzīvotāji var informēt par atsevišķu grupu interesēm un tādējādi panākt, ka tās iegūst lielāku nozīmi; viņi var arī konsultēt un kopīgi izstrādāt ierosinājumus problēmu risinājumiem un tā piedalīties plānošanas un lēmumu pieņemšanas procesos.
- 6) Iedzīvotāju petīcijas referenduma ierosināšanai un referendumi.
Iedzīvotāju petīcija referenduma ierosināšanai dod iedzīvotājiem tiesības – ja tiek savākts noteikts balsu kvorums – ierosināt lēmuma pieņemšanas un likumprojektus, kuri atbildīgajām politiskajām institūcijām ir jāapstrādā. Referendumi var tikt ierosināti, pamatojoties uz iedzīvotāju petīcijām vai pateicoties tiešai pašvaldības iniciatīvai, un tajos var izlemt atsevišķus jautājumus. Tā tiek nodrošināta tieša un demokrātiska lēmuma pieņemšana.

Neformālas iedzīvotāju līdzdalības iespējas ir:

- 1) Iedzīvotāju konsultēšana “aci pret aci”.
Tā nodrošina ar informāciju un atbalstu tos, kurus skar plānošana; tai vajadzētu veicināt arī iedzīvotāju iniciatīvu un pašpalīdzību (aktivizēšanas funkcija), kā arī palīdzēt izveidot tiešu kontaktu ar ekspertiem (moderācijas funkcija). Konsultēšana var tikt organizēta tādos veidos kā tikšanās konkrētajā vietā, konsultāciju laikos vai pilsētu rajonu birojos. Svarīgi panākt iedzīvotāju uzticēšanos ekspertiem, kam ir arī visaptveroša profesionālā kvalifikācija. Piemēram, Somijas Zemes izmantošanas un būvniecības likumā noteikts, ka iestādēm ir ne tikai savstarpēji jāsniedz konsul-

¹⁰⁸ Iespējas un priekšnoteikumi konsultāciju un apspriešanu īstenošanai Vācijā ir precīzāk noteikti federālo zemju pašvaldību kodeksos un citos likumos (piemēram, Būvniecības likumu krājuma 3. paragrāfā, Likumā par vides ietekmes novērtēšanu, tā 9. paragrāfā).

¹⁰⁹ Vācijā pilsoņi pilnvaroti līdz šim bijuši vienīgi Reinzemes–Falcas federālajā zemē. Tajā pilnvarotie pilsoņi formāli darbojas landtāgā un ir cieši saistīti ar petīciju izskatīšanas komiteju.

tācijas, bet arī kādas konkrētas teritorijas plānošanas laikā jāuzklausā ieinteresētas personas un jāsniedz tām konsultācijas (piemēram, personām, kas dzīvo blakus konkrētai teritorijai), pirms pats teritorijas plāns tiek nodots plašākai sabiedrības apspriešanai.¹¹⁰ Arī Polijā pašvaldības regulējošie akti ietver noteikumus par uzklausīšanu un konsultēšanu tādos jautājumos, kas saistīti ar pašvaldības darbu. Šveices normatīvie akti konsultāciju paredz pirms lēmuma pieņemšanas, turklāt noteiktās jomās, it sevišķi reģionu un telpu plānošanā normatīvie akti pieprasa iestādēm nodrošināt sabiedrības līdzdalību, pirms jebkādi pasākumi ir apstiprināti.¹¹¹

- 2) Darba grupas, radošās darbnīcas.
Darba grupās un radošajās darbnīcās iedzīvotāji var intensīvi diskutēt par dažādiem projekta aspektiem un izstrādāt alternatīvus priekšlikumus plānošanai. Radošajās darbnīcās uz ierobežotu laika posmu tiek saaicināti kopā visi plānošanā iesaistītie un, visiem sadarbojoties, tiek pieņemti lēmumi, bet darba grupas galvenokārt veido iedzīvotāji, kuri noteiktu laika posmu strādā kopā (daļēji ar moderatoru palīdzību), un eksperti tiek iesaistīti īslaicīgi.
- 3) Radošās darbnīcas par tematu “nākotne”.
Tām vajadzētu rosināt iedzīvotājus kļūt radošiem un palīdzēt pārvarēt iespējamo kūttrumu attiecībā uz plānošanas gaitu, kā arī atvieglot iesaistīšanos plānošanā. Radošo darbnīcu laikā vispirms pēc būtības tiek analizēti pašreizējie apstākļi, ņemot vērā negatīvo pieredzi un kritiku. Pēc tam tiek izstrādāti īslaicīgi vai ilglaicīgi (arī sākotnēji utopiski) problēmu risinājumi, un visbeidzot dalībnieki pārliecinās, cik praktiski īstenojami ir iesniegtie ierosinājumi. Šādās radošajās darbnīcās, pateicoties iesaistīto cilvēku zināšanām, bieži vien acīm redzami kļūst jauni risinājumi, kuri cita skatpunkta/redzējuma dēļ tā sauktajiem “ekspertiem” paliktu apslēpti.
- 4) Akcija “Ideja par kādu vietu”.
Šī ir līdzdalības procedūra, kas radās ciemu attīstības ietvaros¹¹². Attīstot “idejas no konkrētas vietas konkrētai vietai”, šādai akcijai vajadzētu rosināt iedzīvotājus veidot savu pasauli (apkārtējo vidi) un tādējādi nodrošināt visaptverošu līdzdarbību komunālajā plānošanā.

¹¹⁰ Alternatives to litigation between administrative authorities and private parties: conciliation, mediation and arbitration proceedings. Multilateral conference. Lisbon (Portugal), 31 May–2 June 1999. Council of Europe Publishing, March 2000, p. 123.

¹¹¹ Council of Europe committee of ministers recommendation Rec(2001)9 of the Committee of Ministers to member states on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=220409&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>; Explanatory memorandum on the recommendation Rec(2001)9 of the Committee of Ministers to member states on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=218293&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> Pēdējo reizi sk. 10.03.2008.

¹¹² Vācijā izmantota programma apdzīvotajām vietām lauku apgabalos.

- 5) Pēdu meklēšana.
Pēc būtības tā ir tā pati iepriekš minētā akcija, taču izvērstāka – tajā par savu dzīves vietu īpaši intensīvi diskutē noteiktas mērķa grupas.
- 6) Plānošanas šūnas/iedzīvotāju atzinumi.
Plānošanas šūnas ir iedzīvotāju grupa, kuri uz ierobežotu laiku izraudzīti pēc nejaušības principa un saņem par šo darbu samaksu, tiek "brīvlaisti" no saviem ikdienas pienākumiem darbavietā, lai kopā ar asistējošiem "ekspertiem, kas saistīti ar procesu", izstrādātu risinājumus dotajiem plānošanas uzdevumiem. Iedzīvotāji sagatavo priekšlikumus, ieteikumus un vērtējumu konkrētam plānošanas uzdevumam un iesniedz to iestādei, kas viņiem devusi šo uzdevumu, atzinuma formā – kā palīgmateriālu lēmuma pieņemšanai.
- 7) Mērķa grupu līdzdalība.
Šeit vispirms līdzdalībā vajadzētu iesaistīt tās iedzīvotāju grupas, kuras mazāk atsauksies uz tādiem piedāvājumiem, kas attiecas uz visām iedzīvotāju grupām. Šādas grupas var būt, piemēram, bērni un jaunieši, sievietes, gados veci cilvēki vai no ārvalstīm nākušie iedzīvotāji. Ar grupai specifisku piedāvājumu līdzdarboties vajadzētu stiprināt konkrētās grupas pašapziņu un celt motivāciju līdzdarboties. Tādējādi var tikt novērsti vienpusīgi, uz konkrētām interešu grupām vērsti plānojumi. Toties tiktu ņemta vērā konkrētas grupas specifiskā uzvedība, problēmas un vajadzības.

Sadarbība

Sadarbība¹¹³ pārsniedz līdzdalību; tajā – kā jau pasaka pats vārds – politiski administratīvās sistēmas ietvaros iedzīvotāji drīkst piedalīties lēmumu pieņemšanā. Sadarbību veido sarunu un lēmumu pieņemšanas gaita, kurā piedalās visas iesaistītās puses (valsts/pašvaldība, privātpersonas, investori u. c.). Protams, katrai no tām ir atšķirīga loma un nozīme. Simbolisks šādi sadarbībai ir apaļais galds, pie kura neviens no iesaistītajiem "nesēž tuvāk galda vidum nekā citi" un tādējādi nevienam nepieder "vara".

Lai nodrošinātu, ka sadarbība ir darboties spējīga, visbiežāk tajā nevar piedalīties visi iesaistītie, bet gan piedalās viņu izvēlēti pārstāvji. Daudzas šādas sadarbības līdz ar to vairs nav publiskas. Turklāt tām pēc būtības trūkst formālas definīcijas vai tiesiska pamata. Tāds veidojas tikai līdz ar sadarbības dibināšanu, piemēram, sabiedrības dibināšanas līgums publiskās–privātās partnerības īstenošanai.

Kā sadarbības iespējas var tikt izmantotas:

- 1) Kooperatīvās darbnīcas.
- 2) Moderācijas.
Moderācija ir metode, kuru izmanto pārrunās, grupu darbā, projektu izstrādē, lai efektīvā veidā nonāktu līdz kopīgi izstrādātam rezultātam, kam

¹¹³ Lielākā daļa sadarbības procedūru ir attīstījušās kā gadiem ilgstošas diskusijas rezultāts par demokrātiskas plānošanas elementiem. No tām visvairāk attīstītās procedūras ir uz dialogu vērstās plānošanas pieejas, jo tās cenšas veidot patiesu dialogu.

piekrīt visi grupas dalībnieki. To izmanto sanāksmes, darba grupas u. c. darba strukturēšanai, projektu ideju izstrādei, detālplānošanai un projektu novērtēšanai.

3) Apaļie galdi, forumi.

Apaļo galdu tikšanās un forumu rīkošana veicina ieinteresēto personu sapulcināšanu un nodrošina iespēju izteikt viedokļus, izdiskutēt konkrētus jautājumus, konstatēt iedzīvotāju noskaņojumu un atrast kopsaucēju.

4) Mediācija.

Mediācija burtiskā tulkojumā nozīmē starpniecību. Konfliktsituācijās kopā ar visām iesaistītajām pusēm pārrunu ceļā ir jāatrod visus apmierinošs risinājums. Pēc Hārvarda Universitātes pētījumiem tika radīts koncepts, kas spētu likvidēt uzvaras un sakāves veidoto duālismu. Tā sauktais Hārvarda koncepts ir balstīts uz abu pušu uzvaru (*win-win*), kurā nav zaudētāju. Abām pusēm ir iespēja gūt labumu. Šādas situācijas var izveidoties tikai tajos gadījumos, kad konflikta risinājums ir vērst uz lietā iesaistīto pušu interešu saskaņošanu, nevis stingri turoties pie strīdīgo pušu pozīcijām, un tad, kad ir sagaidāma visu iesaistīto personu vajadzību apmierināšana.¹¹⁴ Svarīga te ir ne tikai mediatora kvalifikācija, bet arī konfliktā iesaistīto pušu gatavība piedalīties un atrast konsensu, jo, piemēram, attiecībā uz mediāciju Vācijā, Lietuvā un Lielbritānijā tiek norādīts, ka neviens normatīvais akts nenosaka iestādei pienākumu iesaistīties šajā procesā vienmēr, kad privātpersona to vēlas.¹¹⁵ Šī metode var būt labs līdzeklis, lai iestāde un privātpersona varētu kopā pieņemt lēmumu.¹¹⁶

Šī mediācija gan atšķiras no citām mediācijas formām, jo procesā piedalās vairāki dalībnieki, proti, gan iestādes pārstāvji, gan interešu grupas, gan arī citas ieinteresētās personas.¹¹⁷ Mediatora loma šajos procesos ir apvienot visus ieinteresētos dalībniekus, kurus var skart pieņemamais teritorijas plānojums un lēmums vides jomā, jo tiek uzskatīts, ka, ja vienošanās tiek panākta jau agrīnā izstrādes stadijā, tad pretestība pret ieviešanu visticamāk būs maza.¹¹⁸

5) Aizstāvības plānošana.¹¹⁹

Apmaksātiem, neatkarīgiem plānošanas ekspertiem vajadzētu sniegt profesionālu palīdzību tām sabiedrības grupām, kuras skar plānošanas

¹¹⁴ Kas ir mediācija? http://www.bm.gov.lv/lat/lietotaja_ertibai/mediacija/ Pēdējo reizi sk. 25.03.2008.

¹¹⁵ Analysis on assessment of the impact of Council of Europe recommendations concerning mediation. Strasbourg, 3 May 2007, p. 195. <https://wcd.coe.int/com> Pēdējo reizi sk. 20.03.2008.

¹¹⁶ Mediation am Verwaltungsgericht. Alternative zum herkömmlichen Gerichtsverfahren? http://www.justizportal-bw.de/servlet/PB/show/1200023/Merkblatt%20Mediation%20VG_Karlsruhe.pdf Pēdējo reizi sk. 25.03.2008.

¹¹⁷ The Basics of Mediation. http://www.steinberg-mediation-hannover.de/English-Mediation-Hannover/Mediation_-_Basic_Information/mediation_-_basic_information.html#areasofmediation Pēdējo reizi sk. 25.03.2008.

¹¹⁸ Roo, A., Jagtenberg, R. Mediation in the Netherlands: past – present – future. <http://www.ejcl.org/64/art64-8.html> Pēdējo reizi sk. 05.05.2008.

¹¹⁹ Šādas aizstāvības plānošanas ideja radās 20. gs. 60. gadu vidū ASV kā reakcija uz turvaldošo, no iedzīvotāju skatpunkta neapmierinošo situāciju.

procesi, un panākt, ka tiek uzklausītas neprivileģētās intereses. Aizstāvības plānotāju darbs ietver tādu pienākumus kā konsultēšana, interešu tālāknovadišana un aizstāvība. Šo cilvēku darbs var arī nozīmēt, piemēram, alternatīvu plānojumu un pretēju atzinumu izstrādi kopā ar iesaistītajiem. Gadījumos, kad iesaistīto un pārvaldes intereses ir pretrunā, praksē parādās problēma, ka finansiālās atkarības dēļ no institūcijām, kuras apmaksā aizstāvības plānotāju darbu, aizstāvības plānotāji "sēž starp krēsliem", un pastāv risks, ka viņi var zaudēt iedzīvotāju uzticību. Turklāt tiek izteikta kritika par faktu, ka aizstāvības plānotāji bieži vien darbojas iesaistīto iedzīvotāju vietā un ka tādējādi sabiedrības iespējas aktīvi piedalīties plānošanā netiek uzlabotas.

6) Kopienas darbs.

Kopienas darba mērķis ir aktivizēt pilsētas rajonu iedzīvotājus uz pašpalīdzību un pašorganizāciju, īstenojot savu interešu aizstāvību. Tam tiek izvirzīti šādi uzdevumi: nodot tālāk informāciju, rosināt apzināties problēmas, veicināt racionālu argumentu veidošanos un atraisīt emocionālu izturēšanos, atvieglot komunikācijas procesu starp iesaistītajām pusēm un atbalstīt interešu grupu veidošanos, parādīt ceļus, kā, sadarbojoties ar plānošanā iesaistītajām pārvaldēm un politisko lēmumu pieņēmējiem, panākt savu interešu ņemšanu vērā. Tāpat kā aizstāvības plānošanā arī šeit pastāv kopienas darba veicēju finansiālās atkarības problēma. Taču pretēji aizstāvības plānošanai šeit iesaistītajiem tomēr ir vairāk iespēju līdzdarboties.

7) Starpnozaru organizācijas.

Tās ir iestādes, kas nav ne pašpalīdzības grupas, ne arī sabiedriskās pārvaldes sastāvdaļas, bet gan neatkarīgas organizācijas, kuru uzdevums ir veidot aktivitāšu ķēdi starp pretēji strukturētām darbības jomām, turklāt novērst struktūru apdraudošus triecienus. Šādu organizāciju darbības lauks ir valsts/pašvaldības, mājsaimniecības un tirgi, un tām ir dažādas darba jomas.

Starpnozaru organizāciju turētāji var būt pašvaldību administrācijas, labdarības organizācijas, fondi u. c.¹²⁰ Bieži vien starpnozaru uzdevumus veic arī tādās organizācijās, kas tikušas radītas vienīgi šādam mērķim.

8) Vietējā partnerība.

Pretstatā publiskai–privātai partnerībai, kura pēc būtības apzīmē sadarbību starp (lieliem) uzņēmumiem, kas darbojas ne tikai konkrētajā vietā, bet arī ārpus tās, un valsts institūcijām, vietējā partnerība nozīmē sadarbību starp iedzīvotājiem, konkrētajā vietā strādājošajiem amatniekiem un komunālajām iestādēm (piemēram, pilsētas daļas iniciatīvām, vietējiem amatniekiem u. c.).

9) Internets (e-līdzdalība).

"E-līdzdalība" ir metode, kuras mērķis ir izmantot informācijas un saziņas tehnoloģiju sniegtās priekšrocības labākas teritorijas plānojuma izstrādes nodrošināšanai un lai veicinātu sabiedrības līdzdalību šādos procesos.

¹²⁰ Šādas organizācijas bieži var atrast arī tādās jomās kā medicīniskā palīdzība un nodarbinātības veicināšana.

3.2. Sabiedrības līdzdalība Vācijā

Sabiedrības līdzdalības attīstība

Pirms federācijas Būvniecības likumu krājuma ieviešanas 1960. gadā “sabiedrības līdzdalība” – kaut gan pārāgri par to runāt mūsdienu izpratnē – pastāvēja, lai nodrošinātu cilvēkiem, uz kuriem sabiedriskie plānojumi attiecās tieši (galvenokārt zemes īpašniekiem), tiesības iepazīties ar informācijas un plānošanas pamatdokumentiem un tādējādi dot arī viņiem iespēju aizstāvēt savas intereses, tajā skaitā izteikt iebildumus pret pašvaldības nodomiem vai pat vērsties pret tiem tiesā. Tāad likuma mērķis bija nodrošināt iedzīvotāju tiesību aizsardzību.

Līdz ar 1960. gada federācijas būvniecības likumu krājumu bez šīm tieši “iesaistītajām pusēm”¹²¹ iespēja ieskatīties teritoriālo plānojumu uzmetumos un izteikt savu nostāju tika dota arī pārējai sabiedrībai. Likums paredzēja, ka detālplānojumu meti kopā ar paskaidrojumiem vai pamatojumu ir izstādāmi publiski līdz vienu mēnesi ilgam laikam. Detālplāna izstādīšanas vieta un laika posms bija jādara zināmi vismaz vienu nedēļu iepriekš, izvietojot paziņojumu tam paredzētajās vietās, ar piebildi, ka pārdomas un ierosinājumi var tikt izteikti konkrētā termiņā.¹²² Līdz ar to – vismaz pēc būtības – visiem iedzīvotājiem, pateicoties šai informācijai, bija iespēja iegūt pieeju plānošanas procedūrai un projektu saturam.

Nākamo impulsu līdzdalībai iedzīvotāji saņēma ar Likumu par pilsētas būvniecības finansēšanu, kas tika ieviests 1971. gadā un paredzēja uzskaut cilvēkus, uz kuriem plānošana attiecas, kā arī iztirzāt ar viņiem konkrēto projektu (tā alternatīvas) un iespējamās sekas. Šajā laikā arī apstiprinājās, ka vietējo iedzīvotāju brīvprātīga piedalīšanās un veiktais sabiedriskais darbs detālplānojumu saskaņošanā ir pozitīvi vērtējams, jo, pateicoties tam, tika nodrošināta un turpmāk attīstīta plašāka un labāka informatīvā bāze un sagatavotas diskusijas ar iedzīvotājiem.

Kopumā šajā attīstības posmā, runājot par iedzīvotāju līdzdalību, uzsvars bija likts uz informāciju, akcepta vairošanu un savlaicīgu iespējamās pretestības pamanīšanu, tāad beigu beigās – uz plānošanas efektivitātes celšanu. Iedzīvotāju līdzdalības formas šajā laikā cieši turējās tiesiskajos ietvaros.

Tas mainījās 20. gs. 70. gadu vidū, kad sākās jauns iedzīvotāju līdzdalības attīstības posms. Šajā laikā tika pielikti lieli pūliņi, lai aktivizētu iedzīvotājus. Par plānošanu atbildīgie – taču nebūt ne visi – aizvien vairāk atpazīna un akceptēja iedzīvotājus kā speciālistus ar pieredzi un praktisku skatījumu uz dzīvi, kuru ideju bagātība veidojās sarežģītās, reālās dzīves situācijās un konkrētās vietās un kuru radošo garu neierobežoja departaments, iedzimts “radošais drudzis” un domas par karjeru. Īsi sakot: viņu līdzdalību daudzārt uzskatīja par patiesu ieguvumu plānojumu izstrādē. Lai sasniegtu pēc iespējas vairāk iedzīvotāju, uz

¹²¹ Ja ar jēdzienu “iesaistīts” plānošanā mēdz saprast, ka runa ir vienīgi par tādu personu, kuras zemes īpašumu skar kāda būvniecības iecere, tad, no šodienas skatpunkta raugoties, tā ir ļoti aprobežota jēdziena izpratne. Šodien ar šo jēdzienu saprot arī visus tos cilvēkus, kuri dzīvo vai strādā konkrētajā rajonā (piemēram, konkrētajā kvartālā), un arī tos cilvēkus, kuru dzīves vide plānojuma dēļ tiek vai var tikt ietekmēta vai “traucēta” kādā citā veidā.

¹²² 1960. gada Pilsētībūvniecības likums, 2. paragrāfs, 5. nodaļa. 1. un 2. punkts.

kuriem attiecas izstrādājama projekts, aizvien biežāk tika uzrunātas konkrētās mērķa grupas. Tika uzskatīts par vajadzīgu motivēt projektu apspriešanā piedalīties arī tās grupas, kuras parasti ir kūtras sava viedokļa izteikšanā. Ar šādu nolūku plānotāji vairs nepalika sēdēt savos kabinetos, bet gan ierīkoja konsultāciju punktus vietās, kuras bija paredzēts apbūvēt. Šai "līdzdalības meklēšanas" stratēģijai un sabiedrisko attiecību darbam vajadzēja ieinteresēt iedzīvotājus piedalīties projektā apspriešanā un, kur iespējams, arī mudināt uz aktīvu līdzdalību un savu ierosinājumu izteikšanu.

Tiesisko pamatu palielināt iedzīvotāju līdzdalību teritoriālo plānu izstrādē deva 1976. gada grozījumi Likumā par pilsētībūvniecību. Tā 2. paragrāfs papildus citām izmaiņām paredzēja "vēlamo iedzīvotāju līdzdalību" (2. nodaļa¹²³) (Pilsētībūvniecības finansēšanas likumā tā jau bija iekļauta kopš 1971. gada), kā arī iespēju piedalīties ikvienam, "neatkarīgi no tā, vai plānojums attiecas uz cilvēku juridiski vai faktiski; vai cilvēks dzīvo konkrētajā pašvaldībā vai ārpus tās" (2. un 6. nodaļa).

Par spīti šiem formāli pozitīvajiem jauninājumiem, nāca arī kritiskas atsauksmes par veiktajām izmaiņām, kuras iedzīvotāju līdzdalības praksē ieviesa 1976. gada grozījumi pilsētībūvniecības likumā: aptaujas rezultāti, kurā par iedzīvotāju līdzdalību tika iztaujātas 800 pašvaldības, ļāva izdarīt secinājumus, ka izmaiņas kopš 1977. gada, bez šaubām, ir panākušas nozīmīgu iedzīvotāju aktivitātes palielināšanos pilsētas attīstības plānu apspriešanā. Tomēr lielāko daļu šo aktivitāšu drīzāk var raksturot kā "nodevu pienākumus".

Šiem, tā sauktajiem paātrinājuma grozījumiem Pilsētībūvniecības likumā un Pilsētībūvniecības finansēšanas likumā, kas stājās spēkā 1979. gadā¹²⁴, pēc likumdevēju domām, vajadzēja novērst prasību pārmērību, kā arī lieku birokratizēšanu un vienīgi formālu to izpildīšanu.

Pilsētībūvniecības likums kopš tā laika deva iespēju pēc izmaiņu vai papildinājumu veikšanas detālplānojumu metos, kad tas jau bija nodots publiskai apskatei, iedzīvotāju līdzdalību īstenot "ierobežoti", ja izmaiņas vai papildinājumi neietekmēja "plānojumu tā pamatvilcienos"¹²⁵. Savukārt grozījumi Pilsētībūvniecības finansēšanas likumā paredzēja iespēju atteikties no principu apspriešanas sociālajos plānos, kā arī aizstāt jaunveidojumu pēctecīgu iztīrīšanu ar vienreizēju un paplašinātu iedzīvotāju līdzdalību. Likuma oponenti vērtēja to ļoti kritiski un šo grozījumu dēļ daļēji pat bažījās par "līdzdalības demontāžu pilsētībūvniecības tiesībās". To, ka šis bažas tomēr bija nedaudz pārspīlētās, parādīja Klauza Zelles, eksperta līdzdalības jautājumos, 1986. gada vērtējums. Viņš bija novērojis, ka praksē pašvaldības rīkojās vienīgi saskaņā ar veco likumu. Tā, piemēram, sanāciju

¹²³ Paragrāfs 2a, 2. nodaļa: "Plānošanas vispārējie mērķi un nolūki pašvaldībai ir publiski jāiztīrā. Tai kopumā ir jādod iespēja izteikt komentārus un apspriest ierosinājumus (uzklausīšana). Publiskai apspriešanai un konsultācijām ir jāseko piemērotā veidā un pēc iespējas savlaicīgāk; turklāt nepieciešams atklāt arī iespējamās plānojuma sekas. Ciktāl parādās dažādi, savā starpā būtiski atšķirīgi risinājumi kādam jaunveidojumam vai rajona attīstībai, pašvaldībai tie ir jāpublisko."

¹²⁴ Oficiāli: "Likums par procedūras paātrināšanu un investīciju nodomu atvieglošanu pilsētībūvniecības tiesībās".

¹²⁵ Salīdzināt ar 1979. gada grozījumiem Pilsētībūvniecības likumā, paragrāfs 2.a, 7. nodaļa.

apgabalu detālplānošanas projektos “sanācijas apgabala pārveidošanas apspriešana”, kas tika pieprasīta likuma par pilsēt- un būvniecības finansēšanu 9. paragrāfā, pēc būtības tika apvienota ar konsultēšanās procedūru, kuru noteica pilsēt- un būvniecības likuma 2. paragrāfs¹²⁶. Tā rezultātā visiem iesaistītajiem tika dota iespēja jau plānošanas sākotnējā stadijā saprast sakarības starp paredzēto plānojumu – kas ir būvēts, pamatojoties uz atjaunošanas konceptu, – un sanācijas norisi un piedalīties tajā.

Tomēr tika uzskatīts, ka arī Būvniecības likumu krājums, kas stājās spēkā 1987. gadā, vairākos gadījumos atrodas uz iedzīvotāju līdzdalības novārdzināšanas robežas, kas vērojama jau gadiem ilgi. Tā 3. paragrāfā, pretstatā Pilsēt- un būvniecības likuma 2. paragrāfam, visi vēlamās iedzīvotāju līdzdalības elementi gan tika apkopotī kā “ir-norādījumi” (pirms tam – kā “vajag-norādījumi”), taču tika paplašināti arī dažādi iedzīvotāju līdzdalības ierobežojumi.

Pie tiem pieder, piemēram, iespēja atteikties no agrīnās līdzdalības, kad “informācijas sniegšana un iztīrāšana ir notikusi jau iepriekš, pamatojoties uz citu plānošanas bāzi” (Būvniecības likumu krājums, 3. paragrāfa 1. nodaļas 3. punkts)¹²⁷, kā arī iespēja pilnībā atteikties no atjaunotas publiskās iztīrāšanas, kad izmaiņas zemes izmantošanas vai detālplānā ir niecīgas vai nenozīmīgas un neietekmē plānojumu tā pamatvilcienos (salīdzināt ar Būvniecības likumu krājuma 3. paragrāfa 3. nodaļas 2. punktu).

Vērtējot no mūsdienu viedokļa, šis garais process izskatās konsekvents, loģisks un vienkāršs. Tomēr tāds tas nebūt nebija. Tieši pretēji, bez daudzo iesaistīto personu aktivitātēm, kas beigu beigās ietekmēja arī likumdošanas attīstību, kā arī bez aizrautīgiem plānotājiem dažādās iestādēs un pilsētas pārvaldē tas viss nemaz nebūtu bijis iespējams.

Ņemot vērā dažādās pozīcijas un intereses, kādas ir likumdevējiem, investoriem, kopienām un plānotājiem, diskusiju par līdzdalību plānošanā pēdējos desmit gados var trāpīgi aprakstīt ar vārdiem “iedzīvotāju līdzdalība ir mirusi – lai dzīvo iedzīvotāju līdzdalība!”. Vienā pusē stāv tie, kuri, lai pēc iespējas vienkāršāk īstenotu savas būvniecības ieceres, grib nolikt malā visus šķietamos kavēkļus – tātad arī “nevajadzīgo” līdzdalību.¹²⁸ Otrā pusē savukārt stāv tie, kas vēlas iespējami lielāku visu iesaistīto – tātad arī iedzīvotāju – konsensu attiecībā uz veiksmīgu plānošanas ieceru realizāciju. Šo grupu starpā atrodams plašs uzskatu un pieeju spektrs un katrā ziņā arī liela kalpošana priekšrakstiem.

Kopš 2004. gada Eiropas tiesību pielāgošanas likuma par būvniecību, iedzīvotāju līdzdalība vācu plānošanas likumos tiek apzīmēta ar “sabiedrības līdzdalību”, kas ir atvasināta no sabiedrības līdzdalības direktīvas (2003/35/EG). Pašvaldību praksē šis termins nav iedzīvojies, jo vēl joprojām tiek runāts par iedzīvotāju līdzdalību.

¹²⁶ Būvniecības likumu krājums, toreiz vēl federācijas Būvniecības likums.

¹²⁷ Šeit domāti neoficiāli plānojumi, tādi kā, piemēram, māsterplāni, kas likumdevējiem šķiet iedzīvotāju līdzdalībai piemērotāki.

¹²⁸ Visās pašvaldībās ir tādi politiskie un pārvaldes spēki, kas iedzīvotāju līdzdalību pēc būtības uzskata par lieku.

Sabiedrības līdzdalības izpratne

Ar jēdzienu “iedzīvotāju līdzdalība” Vācijā, pēc būtības, tiek domāta iedzīvotāju piedalīšanās lēmumu pieņemšanā. It īpaši – lēmumos par pašvaldību politiku un plānošanu.

Kopš 2004. gada likuma par Eiropas tiesību pielāgošanu iedzīvotāju līdzdalība – atvasināta no sabiedrības līdzdalības direktīvas (2003/35/EG) – vācu plānošanas tiesībās tiek apzīmēta ar terminu “sabiedrības līdzdalība”¹²⁹. Šis termins pašvaldību praksē tomēr vēl nav spējis iesakņoties.

Pēc būtības tiek izdalītas divu veidu līdzdalības procedūras:

- 1) Likumā noteiktās vai formālās līdzdalības procedūras, sauktas arī par rakstīto līdzdalību.

Šāda veida līdzdalības formās iesaistītie (pilsoņi, apvienības, institūcijas) projekta attīstītājam iesniedz savus atzinumus ar iebildumiem, pārdomām un ierosinājumiem. Viņa pienākums ir iesniegtos atzinumus novērtēt tā sauktās “iesniegumu un pārdomu izsvēršanas” ietvaros, tas ir, projekta attīstītājam ir jāpārbauda to saistība ar būvniecības ieceri un attiecīgi arī jāņem vērā.

- 2) Brīvprātīgā vai neformālā līdzdalības procedūra, kas īstenota caur pašvaldību.

Brīvprātīga iedzīvotāju līdzdalība pašvaldību praksē attiecas uz visām iespējamām politiskajām tēmām. Tā sniedzas no piedalīšanās svarīgos komunālajos plānos, tādus kā budžeta plāns vai zemes izmantošanas plāns, un atsevišķu nozaru plānos (piemēram, plānos par izglītību) līdz pat atsevišķiem būvniecības projektiem vai aktivitātēm noziedzības novēršanā, dabas aizsardzībā u. c. Tomēr īpaši lielu nozīmi, kāda nebija iedomājama 60. gados, neformālās līdzdalības procedūras ir ieguvušas pēdējās desmitgadēs sakarā ar pilsētas (tās daļas) attīstību, ar to saistītajiem plānošanas procesiem un atsevišķiem objektiem pilsētas atjaunošanai.

Formālajā līdzdalības procedūrā starp iesaistītajiem un institūciju notiek komunikācija “viens pret vienu”, bet brīvprātīgā iedzīvotāju līdzdalība ir vērsta uz diskursu. Brīvprātīgajā iedzīvotāju līdzdalībā var izšķirt lielu skaitu dažādu piedalīšanās formu, sākot no vienkāršas iedzīvotāju sapulces līdz pat moderētiem pasākumiem, tādiem kā radošā darbnīca par tematu “nākotne”, vai dārgām līdzdalības aktivitātēm, tādām kā savā pašvaldībā īstenotā “*Agenda 21*” vai akcija “dzīves kvalitāte ir sasniedzama, strādājot ciešāk”. Arī pilsētas mārketinga ietvaros var panākt praktisku iedzīvotāju iesaistīšanos.

Plānošanas procedūras, kas prasa sabiedrības līdzdalību, un tās tiesiskā bāze

Vācijā sabiedrības līdzdalība plānošanā ir iekļauta Sabiedriskajā būvniecības likumā, kurš kā daļa no īpašā Administratīvā likuma ir pakārtots publiskajām tiesībām.

¹²⁹ Pamatojoties uz Orhūsas konvenciju, oficiālais termins kopš 2004. gada. Līdz tam, runājot par šo procedūru, bija ierasts lietot jēdzienu “iedzīvotāju līdzdalība”.

Līdzdalība ir regulēta Būvniecības likumu krājumā noteiktajās plānošanas procedūrās, kā arī saistoši reglamentēta federālās zemes un reģionālās plānošanas ietvaros, kas aprakstīti Apvidus pārvaldības likumā un konkrētās federālās zemes plānošanas likumos¹³⁰. Turklāt konkrētās procedūras gaita visās detaļās ir aprakstīta Administratīvo procedūru likumā, tā otrajā nodaļā, no 72. līdz 78. paragrāfam (sk. tekstu nodaļas beigās).

Tiesiski reglamentētā iedzīvotāju vai sabiedrības līdzdalība¹³¹ plānošanas procedūrās kopumā visā Vācijā ir noteikta:

pirmkārt, attiecībā uz teritoriālo plānošanu (B2.2) vietējā līmenī – Būvniecības likuma krājuma pirmajā nodaļā un

otrkārt, otrajā nodaļā – attiecībā uz iesaistīto piedalīšanos pilsētībūvniecības sanācības pasākumos (B2.3)¹³².

Sabiedrības līdzdalība pilsētībūvniecībā

Vispārējā pilsētībūvniecības likuma pirmajā sadaļā par teritoriālo plānošanu tiek minēti sabiedrības līdzdalības mehānismi. Teritoriālo plānošanu veido divas plānošanas fāzes – iepriekš sagatavots zemes izmantošanas plāns (*Flächennutzungsplan*)¹³³ un saistošs detaļplāns (*Bebauungsplan*)¹³⁴, kas veidojas saistībā. Vispārējās norādes par procedūru attiecas gan uz zemes izmantošanas, gan arī uz detaļplānu¹³⁵. Svarīgi, ka arī sabiedrisko interešu turētāju līdzdalība (nozaru institūcijas, nevalstiskās organizācijas) ir sabiedriskās līdzdalības daļa.

Vispārējā pilsētībūvniecības likuma 2. paragrāfs skaidro teritoriālā plāna izstrādes procesu, kurā noteikts, ka par lēmumu izstrādāt teritoriālo plānu sabiedrība ir jāinformē ar ierasto procedūru. Tas nozīmē, ka pēc pašvaldības lēmuma par detaļplāna izstrādāšanu pašvaldība dara sabiedrībai zināmus plānošanas mērķus un nolūkus. Pašvaldība arī izlemj, kādā veidā iedzīvotājiem būs iespēja izteikt savu viedokli, bet sabiedrības iesaistīšanās un līdzdarbošanās intensitāte plānošanā un tam atvēlēto izdevumu apjoms ir atkarīgi no teritoriālā plāna sarežģītības

¹³⁰ Pamatojoties uz federatīvās zemes plānošanas likumu, federatīvo zemju un reģionālajā plānošanā federatīvās zemes nosaka, vai un kādā apjomā sabiedrība tiek iesaistīta reģionālo plānu izstrādē un saskaņošanas procedūrās. Pēc būtības nenotiek nekāda sabiedrības līdzdalība.

¹³¹ Tiesiski absolūti saistoša sabiedrības līdzdalība ir (vienīgi) plānošanas procedūrās, kuras pašas ir pieskaitāmas pie tiesiski saistošajām plānošanām, kas noteiktas Būvniecības likumu krājumā, pretstatā citām procedūrām.

¹³² Ir četras nodaļas: pirmā – Vispārīgais pilsētībūvniecības likums; otrā – Īpašais pilsētībūvniecības likums; trešā – Citi priekšraksti; ceturrtā – Pārejas un nobeiguma noteikumi.

¹³³ Šis plāns ir jāsaskaņo ar augstāko administrācijas iestādi un pēc tā mēroga var tikt salīdzināts ar Rīgas teritoriālo plānojumu.

¹³⁴ Šis plāns tiek saskaņots ar pašvaldību un pēc tā mēroga var tikt salīdzināts ar Rīgas detaļplānu.

¹³⁵ Izņēmuma gadījumi tikai saskaņā ar vienkāršoto procedūru, kad papildinājumu vai izmaiņu dēļ plānojums pamatvilcienos netiek ietekmēts. Tas pats attiecas uz paātrināto procedūru, kas aprakstīta 13.a paragrāfā.

un apjoma, kā arī no komunikācijas prakses, kas izveidojusies starp iedzīvotājiem un pašvaldības administrāciju (Vispārējā pilsēt būvniecības likuma 2. paragrāfs).

Likums noteic, ka sabiedrība ir pēc iespējas savlaicīgāk¹³⁶ jāinformē par plānošanas vispārējiem mērķiem un nolūkiem, par būtiski atšķirīgajiem risinājumiem, kas tiek apsvērti sakarā ar kāda rajona atjaunošanu vai attīstību, kā arī par jau iepriekš paredzamām plānošanas sekām; sabiedrībai ir arī jādod iespēja izteikties un izvērtēt sagatavoto plānu.

Ja tiek izstrādāts vai atcelts kāds detālplāns un tas plānošanai nodoto rajonu vai kaimiņos esošo teritoriju vispār neietekmē vai ietekmē ļoti nebūtiski, kā arī tad, ja informēšana un apspriešana ir tikušas veiktas jau iepriekš, pamatojoties uz kādu citu bāzi, tad no informācijas sniegšanas un sabiedriskās apspriešanas var atteikties.

Teritoriālo plānu meti kopā ar paskaidrojumiem un atzinumiem par vidi, kas, pēc pašvaldības novērtējuma, ir būtiski un jau atrodas tās rīcībā, ir publiski jāizstāda uz laiku līdz vienam mēnesim. Laiks un vieta, kurā tiks izstādīti plāni, kā arī liecības par to, kāda veida informācija ir pieejama saistībā ar vides jautājumiem, jādara zināmi vismaz vienu nedēļu iepriekš un tādā veidā, kādā tas ir ierasts konkrētajā vietā. Tāpat arī jānorāda, ka atzinumi var tikt iesniegti laikā, kamēr plāns ir publiski izstādīts, bet atzinumi, kas nebūs iesniegti šajā termiņā, var netikt ņemti vērā, pieņemot galīgo lēmumu par teritoriālo plānu. Iesaistītajām pusēm par plāna izstādīšanu ir jāpaziņo. Atzinumi, kas nodoti noteiktajā termiņā, ir jāpārbauda, un rezultāti jādara zināmi sabiedrībai. Ja atzinumus ar būtībā līdzīgu saturu ir sniegušas vairāk nekā 50 personu, paziņojums var tikt aizstāts ar to, ka šīm personām tiek nodrošināta iespēja ieskatīties rezultātos. Vieta, kurā cilvēki var iepazīties ar rezultātiem oficiālajā pārvaldes darba laikā, ir izziņojama tādā veidā, kāds ir ierasts konkrētajā vietā. Atzinumi, kas nav tikuši ņemti vērā, kopā ar pašvaldības atzinumu ir jāpievieno teritoriālo plānu oriģināliem (Vispārējā pilsēt būvniecības likuma 3. un 6. paragrāfs).

Vispārpieņemtā procedūra attiecībā uz priekšrakstiem

Sabiedrības līdzdalība noris divos posmos: pirmais posms paredz pēc iespējas savlaicīgāk informēt iedzīvotājus par vispārējiem plāna mērķiem un nolūkiem, alternatīvām rajona attīstībai un iepriekš paredzamajām sekām, kādas var radīt plāna īstenošana. Šim nolūkam tiek sagatavots pirmais plāna koncepts, kurā tiek aprakstīti vispārējie nolūki, dažādas iespējamās alternatīvas un to paredzamās sekas. Pēc tam sabiedrībai ir jādod iespēja izteikties un apspriest šo plānu.

Ieteikumi, kas seko šādai līdzdalībai, turpmākajā plānošanā ir jāiestrādā, ja tie atbilst plāna pilsēt būvnieciskajiem mērķiem.

Pēc tam, kad ir īstenota savlaicīga sabiedrības līdzdalība un – visbiežāk – līdztekus tai arī sabiedrisko interešu turētāju līdzdalība, tiek izstrādāts detalizēts plāna mets, un plānošana iegūst tiesiski saistošu raksturu.

¹³⁶ Pateicoties līdzdalībai, ikvienam iedzīvotājam vajadzētu būt iespējai aizstāvēt savas intereses un tiesības attiecībā uz plānošanu. Likumdevējs pieņem, ka savlaicīgāka līdzdalība palielina plānošanas kvalitāti un akceptēšanu.

Otrajā līdzdalības posmā teritoriālo plānu meti kopā ar pamatojumu tiek publiski izstādīti līdz vienam mēnesim, par ko tiek paziņots vismaz nedēļu iepriekš. Par teritoriālā plāna metu publiskās apskates laikā var tikt izteikti viedokļi un ierosinājumi. Tiem vajadzētu būt iesniegtiem rakstiskā veidā, taču iedzīvotājiem ir iespējams tos izteikt arī mutiski, iestādei noformulējot tos rakstiski.

Lai sagatavotu plāna galīgo variantu, tas tiek pārstrādāts. Visas saņemtās pārdomas un ierosinājumi tiek izvērtēti un saskaņoti ar vispārējiem plāna mērķiem. Par to tiek informēti iebildumu cēlāji, un viņiem ir vēl viena iespēja izteikt iebildumus, ja šie cilvēki uzskata, ka viņu sākotnējās domas nav pietiekami ņemtas vērā. Taču turpmāku iebildumu izteikšana prasa papildu pamatojumu. Nepieciešamības gadījumā līdzdalības process var tikt veikts vēl vienu reizi.

Vispārējais pilsētībūvniecības likums izteic vispārīgus norādījumus attiecībā uz līdzdalības gaitu, jo norādījumi par sabiedrības un institūciju līdzdalību kalpo to interešu pilnīgai izpētei un novērtēšanai, kuras skar plānošana. Likums noteic, ka detālplāni drīkst tikt apstiprināti (zemes izmantošanas plāns) vai pieņemti kā nolikumi (detālplāns) vienīgi tad, ja tie ir izstrādāti atbilstoši noteikumiem un nav pretrunā ar Būvniecības likumu krājumu, kā arī uz šā likumu krājuma pamata izdotajiem vai citiem tiesiskajiem regulējumiem. Noslēgumā par detālplānu tiek paziņots¹³⁷ publiski. Jāsniedz norādes arī par to, kur cilvēki ar plānu var iepazīties. Līdz ar šo paziņojumu teritoriālie plāni stājas spēkā. Plāniem jāpievieno konspektīvs paskaidrojums par veidu, kādā tikušas izvērtētas¹³⁸ un ņemtas vērā rūpes par vidi, sabiedrības un institūciju līdzdalības rezultāti. Tāpat jānorāda, kādu iemeslu dēļ plāns ticis saskaņots pēc dažādo pārbaudīto un apsvērto plānošanas iespēju izvērtēšanas. Ikviens, kam ir interese, var ieskatīties teritoriālajā plānā un iepazīties ar tā pamatojumu un konspektīvajiem paskaidrojumiem, kā arī pieprasīt par to informāciju (Vispārējā pilsētībūvniecības likuma 4., 6. un 10. paragrāfs).

Gadījumi, kad iedzīvotāji ierosina detālplānu, ir sabiedrībā pieņemta prakse, jo detālplāni dažu gadu laikā var zaudēt savu aktualitāti, tie netiek izstrādāti kā "rezerves plāni" ilgākam laika posmam, tādēļ tad, kad ir nepieciešams saskaņot kādu ieceri, kas, ņemot par pamatu pastāvošos apbūvi regulējošos noteikumus, nebūtu pieļaujama, iedzīvotājs var izteikt ierosinājumu izstrādāt jaunu detālplānu. Iedzīvotājs var izteikt ierosinājumus un iebildumus, kuri pilsētas administrācijai ir jāpieņem anonīmi, un tie jādokumentē kopā ar pilsētas administrācijas atzinumu un rīcības politiku (parasti – ar noraidījumu), kas izteikta kopā ar lūgumu būt tiesīgiem izbeigt šo procedūru (lēmums par detālplānu). Politikā, tātad, pieņem lēmumu, zinot, ka pastāv iebildumu izvirzītāju argumenti un izmaiņu ierosinājumi, un var pieprasīt izdarīt vienu vai vairākas pārmaiņas plānojumā vai lūgt veikt papildu izpēti vai, nepieņemot konkrētu lēmumu, pat pilnībā iesaldēt projektu (10. paragrāfa 4. nodaļa Būvniecības likumu krājumā).

Pēc teritoriālā plāna novērtēšanas ikviens iebildumu cēlājs saņem galīgo atbildi, no kuras izriet, kā pilsētas administrācija ir rīkojusies ar viņa argumentiem. Ja iebildumu cēlājs uzskata, ka pret viņu ir izturējušies netaisni, cilvēks var vērsties

¹³⁷ Plaši izplatīta plānu izstādīšana tādās publiski pieejamās vietās kā rātsnams, pašvaldības administrācijas ēka, krājiskas u. c. vietas, kā arī to publicēšana laikrakstos un aizvien vairāk – arī internetā (e-līdzdalība).

¹³⁸ Izvērtējumi ir jādokumentē.

tiesā, bet gūst panākumus vienīgi tad, ja iespējams pierādīt, ka indivīda un sabiedrības tiesības nav bijušas godīgi pretnostatītas un izvērtētas (sk. 1. paragrāfa 7. nodaļu Būvniecības likumu krājumā). Tiesā tiek iesniegta prasība par likuma normu ievērošanas pārbaudi. Administratīvajā tiesā tiek izskatīta teritoriālā plānojuma atbilstība pilsētībūvniecību regulējošajiem aktiem. Tiesas process var ilgt pat gadus; arī tad, ja prasītājs (pilsētas iedzīvotājs) strīdā uzvar, tas nenozīmē, ka plāns ir atzīts par pilnībā nederīgu vai par daļēji spēkā esošu. Lai panāktu būvniecības apstādīšanu, vienlaicīgi tiesā vajadzētu iesniegt un saīsinātā tiesāšanas kārtībā panākt prasības apmierināšanu par būvdarbu apturēšanu. Par to tiesai ir jāizlemj dažu dienu laikā.

Lai pilsētas administrācija novērstu protestus, proti, atrisinātu problēmjautājumus, kas saistīti ar sabiedrības neapmierinātību, kad tiek izskatīta īpaši svarīgu vai bīstamu projektu īstenošana (lidostas, ielu būvniecība utt.), pastāv pilsētas attīstības plāna izvērtēšanas procedūra, kas pēc būtības noris līdzīgi detālplāna saskaņošanai, bet pamatojas uz citiem tiesiskajiem aktiem (speciālajiem likumiem par dzelzceļu, ceļu satiksmi, gaisa satiksmi utt.). Nodrošinot visu iesaistīto pušu interešu ievērošanu, pārvalde, kas atbild par plānojumu izstrādi, ir izveidota, lai izskatītu dažādas alternatīvas un savā pamatojumā (vides ziņojumā, kas ir pamatojuma daļa) aprakstītu, kāpēc tā ir izšķīrusies par šo konkrēto variantu un nevēlas nevienu citu. Procedūra par ierosinājumu un iebildumu izvērtējumu noteic, ka vispirms tiek pārbaudīts, vai plānojuma dēļ netiek pārkāptas augstākstāvošās tiesības (likumi vai rīkojumi, arī Eiropas Savienības likumdošanas akti), vai tas neskar noteiktus aizsargājamus objektus (piemēram, kādu dabas aizsardzības zonu vai Sarkanajā grāmatā iekļautās aizsargājamās augu, putnu un dzīvnieku sugas utt.), vai varbūt tiek ierobežotas īpašnieku tiesības (piemēram, izmantot savu zemes gabalu būvniecības nolūkiem). Viss cits var tikt samērots arī ar ekonomiskajām, sociālajām un kultūras interesēm.

Sabiedrības līdzdalība pašos pilsētībūvniecības likumos

Iesaistīto pušu līdzdalībai īpašos pilsētībūvniecības likumos ir liela nozīme, jo tas ir jautājums par finanšu līdzekļiem, kā arī tas tieši skar visas ieinteresētās puses, tajā skaitā iedzīvotājus. Procedūrās, kuras noteiktas īpašajā Pilsētībūvniecības likumā, ir ļoti svarīgs sagatavošanās posms, kas ietver iesaistīto pušu vajadzību noskaidrošanu.

Attiecībā uz pilsētībūvnieciskiem sanācības pasākumiem Pilsētībūvniecības likumā ir noteikti visu iesaistīto pušu līdzdalības mehānismi, paredzot, ka par sanācību pēc iespējas savlaicīgāk jāapspriežas ar īpašniekiem, nomniekiem, īrniekiem un citiem ieinteresētajiem. Visas ieinteresētās puses ir jārosina līdzdarboties sanācijā un nepieciešamo būvniecības darbu īstenošanā, kā arī iespēju robežās jāsniedz konsultācijas. Arī nevalstisko organizāciju līdzdalība un iesaistīšanās ir svarīga sabiedrības līdzdalības daļa (īpašā Pilsētībūvniecības likuma 137. un 139. paragrāfs).

Lēmuma pamats teritorijas plānošanā ir pašvaldības izstrādāts attīstības koncepts, kas sagatavojams ar iesaistīto pušu un nevalstisko organizāciju līdzdalību un kurā rakstiski jānorāda pašvaldības mērķi un iecerētie pasākumi. Izstrādājot un īstenojot attīstības konceptu, iesaistītās puses būtu piemērotā veidā piesaistāmas

un mudināmas līdzdarboties. Iespēju robežās pašvaldībām vajadzētu nepārtraukti konsultēt un atbalstīt iesaistītās personas.

Tā kā šī procedūra satur īpašus pasākumus, kuriem vajadzētu kalpot par pamatu dzīves un darba apstākļu uzlabošanai sociāli nelabvēlīgos pilsētas rajonos, kā arī uzlabot sociāli stabilu iedzīvotāju grupu veidošanos un uzturēšanu, sabiedrības līdzdalībai tajā pienākas pavisam īpaša nozīme (īpašā Pilsētībūvniecības likuma 171. paragrāfs).

Sabiedriskā līdzdalība ir nozīmīga arī pilsētībūvnieciskos attīstības un pār-būvēšanas pasākumos.

Turklāt sabiedrība iesaistāma arī reģionālajā plānošanā – plāna saskaņošanas procedūras, vides audita un vides aizsardzības novērtējuma ietvaros.

Teritorijas plānojuma idejas sabiedrībā tiks ātrāk pieņemtas un varēs veiksmīgi realizētas, ja iedzīvotāji apzināsies, ka tikuši uzklausīti un līdzdarbojušies plāna tapšanas procesā. Svarīgi, lai sabiedrība spētu identificēt kā plānojuma satura veidotājus ne tikai vietējās varas pārstāvjus, bet arī sevi. Sabiedrības līdzdalība Vācijā ir iekļauta visās svarīgajās plānošanas procedūrās gan reģionālajā, gan vietējā līmenī, jo tā tiek īstenota, lai nodrošinātu, ka visas iespējamās intereses tiek ņemtas vērā.

3.3. Sabiedrības līdzdalība Zviedrijā

Informācija sagatavota, balstoties uz Zviedrijas Plānošanas un būvniecības likumu un Vides kodeksu.¹³⁹

Zviedrijas plānošanas normatīvie akti strikti nodala sabiedrības līdzdalību vietējā pašvaldības teritorijas plānojuma izstrādē un detālplānojuma izstrādē. Ņemot vērā, ka detālplānojums Zviedrijā ir obligāts nosacījums zemesgabala apbūvei (ar atsevišķiem noteiktiem izņēmumiem) un vietējās pašvaldības teritorijas plānojums kalpo kā vispārējais plāns, sabiedrības līdzdalības akcents, raugoties no pamattiesību ierobežojumu skatpunkta, ir likts uz detālplānošanu.

3.3.1. Vietējās pašvaldības teritorijas plānojums

Paziņojums par iespēju iepazīties ar teritorijas plānojuma izstrādi un materiāliem pašvaldībai jāizliek pie tās ziņojumu dēļa un vietējā avīzē ne vēlāk kā vienu nedēļu pirms plāna izstādes. Paziņojumā jānorāda, kur un kādā laikā izstāde notiks, kādā veidā tā notiks, jāpaziņo arī plāna izstrādes ierosinājuma iemesls un intereses.

Plāna izstāde ilgst ne mazāk kā 2 mēnešus, un tās laikā jābūt pieejamiem:

- 1) plānošanas aprakstam (plānošanas nosacījumi, plāna izstrādes iemesli u. tml.);
- 2) konsultāciju pārskatam;

¹³⁹ Legislation – The Planning and Building Act, The Act on Technical Requirements for Construction work, etc. The Environmental Code with ordinance of relevance. Karlskrona: Boverket, 2006.

- 3) spēkā esošajam teritorijas plānojumam;
- 4) citiem materiāliem, kas ir nozīmīgi, izvērtējot plānojuma izstrādes iemeslus.

Plāna izstādes laikā sabiedrībai ir tiesības iesniegt savus priekšlikumus un iebildumus. Pēc izstādes pašvaldībai jā sagatavo viedoklis par saņemtajiem priekšlikumiem un jāidentificē paziņojumos norādītie ierosinājumi, kas jāpievieno lietas materiāliem.

Ja plāns tiek būtiski mainīts pēc plāna izstādes, jāriko jauna plānojuma izstāde.

3.3.2. Detālplānojums

Konsultācijas

Pēc tam, kad pašvaldība ir sagatavojusi detālplānojuma izstrādes programmu un ir noformulēts detālplānojuma izstrādes priekšlikums, pašvaldībai jāveic konsultācijas ar dažādām interešu grupām. Pašvaldībai jākonsultējas ar plānošanas reģionu administrāciju, attiecīgās plānošanas teritorijas īrnieku kooperatīvu, nekustamā īpašuma īpašniekiem un iedzīvotājiem, kuru intereses ar detālplānojumu tiek skartas. Pašvaldībai jāpiedāvā iespēja konsultēties arī citām personām, kurām ir speciāla interese par detālplānojuma izstrādi.

Konsultāciju nolūks ir uzlabot teritorijas plānošanas materiālus un izvērtēt plānojuma ietekmi. To laikā pašvaldība prezentē svarīgākos materiālus un būtiskākās konsekvences, kas izriet no detālplānojuma ierosinājuma. Jāsniedz arī vides ietekmes pārskats. Visi konsultāciju laikā izteiktie priekšlikumi un paziņojumi par detālplānojuma izstrādi jāapkopo konsultāciju pārskatā. Reģiona administratīvās padomes (uzraugošās institūcijas) uzdevums ir nodrošināt un koordinēt publisko interešu ievērošanu.

Plānojuma publiskā izstādīšana

Pirms plānojuma pieņemšanas pašvaldībai publiski jāizstāda plāna ierosinājums. Paziņojums par plānojuma publisko izstādi ir jāizliek pie pašvaldības ziņojuma dēļa un jāpublicē vietējā laikrakstā ne vēlāk kā vienu nedēļu pirms izstādes. Izstāde ilgst ne mazāk kā četras nedēļas.

Paziņojumā jānorāda:

- 1) plānojuma izstrādes teritorija;
- 2) detālplānojuma atbilstība vispārējam plānam (teritorijas plānojumam);
- 3) zemesgabala vai personas tiesības, kas varētu tikt izmantotas publiskām vajadzībām, ja plāns tiktu apstiprināts;
- 4) izstādes vieta;
- 5) ierosinājumu iesniegšanai noteiktais laiks, veids un institūcija;
- 6) informācija par to, ka tiesības apstrīdēt plānojumu būs tikai tām personām, kas iesniegušas rakstiskus ierosinājumus par plānojumu.

Ne vēlāk kā paziņojuma publikācijas dienā laikrakstā, informācija par izstādi ar publiskā paziņojuma saturu jānosūta:

- 1) noteiktām personām, kas saistītas ar plānojumu;
- 2) noteiktām organizācijām, kuras var skart plānojums;
- 3) citām personām, kurām ir būtiska interese par plānojuma ierosinājumu.

Ja plānojums ietekmē kopīpašnieku tiesības, paziņojumu nosūta kopīpašuma pārvaldniekam, ja tāds ir iecelts. Ja tāds nav iecelts, informāciju var nosūtīt vienam no kopīpašniekiem, kurš varētu to nodot pārējiem kopīpašniekiem. Informācija jānosūta arī zemesgabala īpašniekiem un personām, kurām ir īpašas tiesības uz zemi.

Izstādes laikā plāna ierosinājumam jābūt pieejamam kopā ar:

- 1) plāna aprakstu un pārskatu par ieviešanu;
- 2) konsultāciju pārskatu;
- 3) plāna programmu, vides ietekmes pārskatu, pamatkarti, nekustamo īpašumu sarakstu;
- 4) citiem materiāliem, ko pašvaldība uzskata par svarīgiem;
- 5) citu ilustratīvo materiālu.

Pēc izstādes pašvaldība apkopo iesniegtos priekšlikumus un sniedz rakstisku viedokli par priekšlikumiem, ko pievieno lietas materiāliem. Pašvaldībai jāpaziņo savs viedoklis tām personām, kas iesniegušas priekšlikumus. Ja ir liels priekšlikumu iesniedzēju skaits, var sniegt paziņojumu presē. Ja plānojums pēc tam vēl tiek būtiski grozīts, jāriko jauna izstāde. Pastāv arī vienkāršotā izstādes procedūra – tādos gadījumos, ja plānojums ir maznozīmīgs, ja tas nav publiski svarīgs un tam piekriņ uzraugošā institūcija (reģiona padome).

Informēšana par plānojuma apstiprināšanu

Ne vēlāk kā vienu dienu pēc plānojuma apstiprināšanas pašvaldībai jāpaziņo par to pa pastu, pievienojot izrakstu no protokola un informāciju par iespējām vērsties pret plānu, šādām personām un organizācijām:

- 1) apgabala administratīvajai padomei, reģiona plānošanas institūcijai, pašvaldībām, kas saistītas ar plānojumu;
- 2) skartajām pusēm, īrnieku korporācijām, īpašniekiem, organizācijām un personām, kas sniegušas rakstiskus priekšlikumus, un personām, kurām atbilstoši normatīvajiem aktiem ir tiesības apstrīdēt plānojumu.

Jāatzīmē, ka detālplānojumu pēc tam var apstrīdēt tikai tās personas, kas tā izstrādes laikā sniegušas priekšlikumus. Tas arī ir viens no izskaidrojumiem, kāpēc tik liels akcents tiek likts uz sabiedrības iesaistīšanu.

3.4. Sabiedrības līdzdalība Igaunijā

Viens no Igaunijas Plānošanas likuma¹⁴⁰ pamatprincipiem paredz, ka plānošanas pasākumi ir publiski. Informēšana par plānošanas procesu ir obligāta; jānodrošina visu ieinteresēto personu iesaistīšana un savlaicīgu informētība, lai šīs personas varētu aizstāvēt savas intereses plānošanas gaitā.

Informēšana par plānojuma izstrādes uzsākšanu

Viena mēneša laikā, pēc tam kad pieņemts lēmums uzsākt plānošanu, vietējā pašvaldība, kas vada plānojuma sagatavošanu, attiecīgā laikrakstā publicē paziņojumu par plānošanas uzsākšanu, par plānošanas teritoriju atrašanās vietu un informē par plānošanas mērķiem.

Ar jēdzienu "attiecīgais laikraksts" visaptverošā teritorijas plānojuma vai detālplānojuma izstrādes gadījumā saprot lauku pašvaldības vai pilsētas laikrakstu, kas tiek izdots vismaz reizi mēnesī, un apgabala laikrakstu, kas tiek izdots regulāri, vai nacionālu dienas laikrakstu, kurā, pēc vietējās pašvaldības noteikumiem, tiek publicēti oficiālie lauku pašvaldības vai pilsētas paziņojumi.

Ja detālplānojuma uzsākšanas laikā ir zināms, ka tas var radīt nepieciešamību mainīt nekustamos īpašumus vai to daļas, vietējā pašvaldība ierakstītā vēstulē informē attiecīgo nekustamo īpašumu īpašniekus par detālplānojuma sagatavošanas uzsākšanu – divu nedēļu laikā no datuma, kad ticis pieņemts lēmums par plānošanu.

Vietējās pašvaldības ziņo apgabala pārvaldniekiem (uzraugošajai institūcijai) par visaptverošā teritorijas plāna vai detālplānošanas uzsākšanu divu nedēļu laikā no datuma, kad tika pieņemts lēmums par plānošanu.

Sadarbība plānojuma sagatavošanā

Personas, kuras dzīvo plānošanas teritorijā vai kurām ir zināšanas (informācija) par plānošanas teritoriju, tiek lūgtas informāciju, kas nepieciešama plānojuma sagatavošanai, bez maksas sniegt vietējai pašvaldībai, kas vada plānojuma sagatavošanu, vai to pilnvarotajam plānojuma sastādītājam.

Vietējai pašvaldībai, kas vada plānojuma sagatavošanu, ir jānodrošina informācijas un materiālu saglabāšana, kas ir tikuši apkopoti plānojuma sagatavošanas gaitā, kā arī ieinteresēto personu piekļūšana šāda veida informācijai un materiāliem.

Nekustamo īpašumu, kas atrodas plānojamā teritorijā, īpašnieki, teritorijas iedzīvotāji un citas ieinteresētas personas ir iesaistītas visaptveroša plānojuma un detālplānojumu sagatavošanā. Vietējā pašvaldība organizē publiskās diskusijas, lai demonstrētu sākotnējās plānošanas aprises, plānojuma projektus un visaptveroša plānojuma īstenošanas iespējamo ietekmi. Nepieciešamo sabiedrisko disku-

¹⁴⁰ Planning Act. <http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022> Pēdējo reizi sk. 12.05.2008.

siju skaitu nosaka vietējā pašvaldība. Notiek vismaz viena publiska diskusija tajā gadījumā, ja detālplānojums tiek sagatavots aizsargājamai teritorijai, jūras vai upes krastam likuma par jūras un upju krastu aizsardzību nozīmē vai teritorijai ar nozīmīgu pilsētas attīstības potenciālu.

Visaptverošu plānojumu sagatavo sadarbībā ar plānojamo teritoriju kaimiņu pašvaldībām un ieinteresētā apgabala pārvaldnieku. Detālplānojumu sagatavo sadarbībā ar plānojamās teritorijas nekustamo īpašumu īpašniekiem un pastāvošo vai plānoto utilizācijas tīklu īpašniekiem, lai nodrošinātu, ka plānojamā teritorija būtu apgādāta ar utilizācijas tīkliem.

Plānojuma publiska izstādīšana

Vietējā pašvaldība organizē plānojuma publisku izstādīšanu. Visaptverošus teritorijas plānojumus publiskai apskatei izliek lauku pašvaldībā vai pilsētas centrā, lauku pašvaldības plašākās apdzīvotās vietās vai tajās apdzīvotās vietās, kurām plānojums tiek gatavots. Savukārt detālplānojumus publiskai apskatei izliek lauku pašvaldības centrā un konkrētajā apdzīvotajā vietā vai pilsētas centrā un konkrētajā pilsētas rajonā.

Ja visaptverošā plānojumā vai detālplānojumā ierosinātie priekšlikumi izraisa nepieciešamību atsavināt nekustamos īpašumus vai rada izmaiņas pret īpašnieka gribu zemes izmantošanas vai būvniecības tiesībās zemes gabalos, vietējā pašvaldība ar ierakstītu vēstuli vismaz divas nedēļas pirms plānojuma izstādīšanas publiskai apskatei informē konkrēto nekustamo īpašumu īpašniekus par publiskās izstādīšanas laiku un vietu, kā arī par publiskām diskusijām visaptveroša plānojuma sakarā.

Vietējā pašvaldība, kas vada plānojuma sagatavošanu, vismaz vienu nedēļu pirms plānojuma izstādīšanas publiskai apskatei publicē paziņojumu attiecīgajā laikrakstā, nosakot plānojuma publiskās izstādīšanas laiku un vietu. Paziņojumā norāda:

- 1) informāciju par plānojamās teritorijas platību un atrašanās vietu;
- 2) īsu ieskatu plānojuma saturā;
- 3) detālplānojuma gadījumā sniedz informāciju par ieteikto ēku dabu un vissvarīgākajiem zemes izmantošanas un būvniecības nosacījumiem.

Vietējā pašvaldība, kas vada plānojuma sagatavošanu, vismaz vienu nedēļu pirms plānojuma publiskās apspriešanas izliek paziņojumu par publiskas izstādīšanas organizēšanu šādās vietās:

- 1) visaptverošu plānojumu vai sabiedrību interesējošu detālplānojumu – vismaz vienā sabiedriskā ēkā vai sabiedrībai atvērtā vietā (veikalā, bibliotēkā, skolā, autobusu pieturā vai līdzīgā vietā) lauku pašvaldības ciematos vai pilsētas rajonos;
- 2) detālplānojumu – vismaz vienā sabiedriskā ēkā vai sabiedrībai pieejamā vietā attiecīgā lauku pašvaldības ciematā vai attiecīgā pilsētas rajonā.

Laikā, kad plānojums ir izlikts publiskai apskatei, visas ieinteresētās personas apgabala pašvaldības vai vietējās pašvaldības darba laikā var piekļūt visiem

plānojuma sagatavošanas materiāliem un informācijai, kas atrodas vietējās pašvaldības īpašumā un ir saistīta ar plānojumu.

Publiskās izstādīšanas ilgums detālplānojuma izstrādei ir divas nedēļas un visaptverošam plānojumam – četras nedēļas.

Priekšlikumu un iebildumu iesniegšana

Ikvienam ir tiesības iesniegt priekšlikumus un iebildumus sakarā ar plānojumu tā publiskās izstādīšanas laikā. Iebildums ir pretējs viedoklis par plānošanas risinājumiem vai sūdzība, ka plānojuma apstrāde neatbilst likuma prasībām.

Vietējā pašvaldība, kas vada plānojuma sagatavošanu, informē personas, kuras ir iesūtījušas priekšlikumus vai iebildumus pa pastu vai elektronisko pastu, kamēr plānojums bijis izlikts publiskai apskatei, par vietējās pašvaldības viedokļiem attiecībā uz šādiem priekšlikumiem un iebildumiem un norāda publiskās diskusijas laiku un vietu divu nedēļu laikā pēc plānojuma publiskās apskates. Ja priekšlikumi un iebildumi ir sūtīti pa pastu, atzinumu nosūta ar ierakstītu vēstuli, bet, ja tie ir sūtīti pa elektronisko pastu, atzinumu nosūta elektroniskā vēstulē.

Publiskās izstādīšanas rezultātu izvērtēšana

Vietējā pašvaldība organizē publisku diskusiju par visaptverošu plānojumu un tā publiskās izstādīšanas rezultātu viena mēneša laikā pēc izstādīšanas. Ja detālplānojuma publiskās izstādīšanas laikā ir saņemti rakstiski priekšlikumi vai iebildumi, vietējā pašvaldība organizē publisku diskusiju par detālplānojumu viena mēneša laikā pēc izstādīšanas beigām.

Ja izstādīšanas laikā tiek saņemti rakstiski priekšlikumi vai iebildumi, vietējā pašvaldība, kas vada plānojuma sagatavošanu, publicē informāciju par publiskās izstādīšanas un diskusijas iznākumu attiecīgajā laikrakstā divu nedēļu laikā no datuma, kad notikusi diskusija. Attiecībā uz detālplānojumu vietējā pašvaldība publicē paziņojumu par publiskās diskusijas laiku un vietu attiecīgajā laikrakstā vismaz vienu nedēļu pirms diskusijas.

Pamatojoties uz publiskās izstādīšanas un diskusijas iznākumu, vietējā pašvaldība plānojumā izdara nepieciešamos grozījumus. Ja grozījumi ievieš izmaiņas plānojuma pamatsaturā, tiek veikta atkārtota saskaņošana ar personām, uz kurām grozījumi attiecas, un tiek organizēta jauna publiska izstādīšana un publiskā diskusija saskaņā ar Teritorijas plānošanas likumu.

Persona, kas iesniegusi rakstiskus priekšlikumus vai iebildumus attiecībā uz plānojumu tā publiskās izstādīšanas laikā, var atsaukt savus priekšlikumus un iebildumus, rakstiski par to paziņojot vietējai pašvaldībai vai apgabala pārvaldniekam, kas vada plānojuma sagatavošanu, vismaz divu nedēļu laikā no datuma, kad notikusi publiskā diskusija par plānojumu.

Vienkāršotā detālplānošana

Sagatavojot detālplānojumu, vietējā pašvaldība var atteikties no publiskas izstādīšanas prasībām Teritorijas plānošanas likumā noteiktos gadījumos (piemē-

ram, zemes gabalu plānošanai līdz piecām savrupmājām, vasarnīcām vai dārza mājām jau esošā apbūves teritorijā) un aizvietot procedūru, saskaņojot ar plānojama zemes gabala īpašnieku un kaimiņu zemes gabalu īpašniekiem. Taču vienkāršota procedūra detālplānojuma sagatavošanā neattiecas uz teritorijām vai ēkām, kas atrodas kultūras mantojuma vai dabas aizsardzībā, vai uz jūru un upju krastu teritorijām, kas noteiktas likumā par jūru un upju krastu aizsardzību.

Paziņošana par plānojuma pieņemšanu

Vietējā pašvaldība publicē paziņojumu par visaptveroša plānojuma vai detālplānojuma pieņemšanu attiecīgajā laikrakstā viena mēneša laikā no dienas, kad plānojums ticis pieņemts.

Vietējā pašvaldība nosūta lēmuma eksemplāru par visaptveroša plānojuma vai detālplānojuma pieņemšanu un pieņemto plānojumu apgabala pārvaldniekam (uzraugošajai institūcijai) un nosūta informāciju par zemes izmantošanas nosacījumiem, būvniecības nosacījumiem un zemes izmantošanas vai būvniecības ierobežojumiem, kas stājas spēkā visaptveroša plānojuma pieņemšanas brīdī, kā arī pieņemto detālplānojumu, valsts zemes kadastra reģistram viena mēneša laikā no dienas, kad plānojums ticis pieņemts.

Vienas nedēļas laikā no lēmuma par visaptveroša plānojuma vai detālplānojuma pieņemšanu vietējā pašvaldība ar ierakstītu vēstuli paziņo par plānojuma pieņemšanu:

- 1) personām, kuru rakstiskie priekšlikumi un iebildumi, kas iesniegti plānojuma publiskās izstādīšanas laikā, netika ņemti vērā;
- 2) nekustamo īpašumu īpašniekiem, kuru pašreizējās zemes izmantošanas vai būvniecības tiesības ir ierobežotas, balstoties uz pieņemto plānojumu;
- 3) nekustamo īpašumu īpašniekiem, kuru reģistrētajiem nekustamajiem īpašumiem plānojuma sagatavošanas laikā ir uzlikts savlaicīgs būvniecības aizliegums.

Plānojumu apstrīdēšana

Ikvienai personai, kas atklāj, ka lēmums par plānojuma pieņemšanu ir pretrunā ar normatīvajiem aktiem vai ka lēmums pārkāpj personas tiesības vai ierobežo brīvību, ir tiesības apstrīdēt lēmumu tiesā viena mēneša laikā no dienas, kad tā uzzinājusi vai tai vajadzējis uzzināt par plānojuma pieņemšanu.

Ikvienai personai, kas atklāj, ka pieņemtais visaptverošais plānojums vai detālplānojums ir pretrunā ar likumu vai citu normatīvo aktu, vai ka lēmums par plānojuma pieņemšanu ir pretrunā ar likumu, ir tiesības ierosināt iestādei, kura pieņēmusi visaptverošo plānojumu vai detālplānojumu, saskaņot pieņemto plānojumu vai lēmumu par plānojuma pieņemšanu ar likumu vai citu normatīvo aktu. Vietējā pašvaldība, kas pieņēmusi plānojumu, pieņem lēmumu par priekšlikumu un, ja priekšlikums tiek atzīts par pamatotu, saskaņo plānojumu vai lēmumu par plānojuma pieņemšanu ar likumu vai citu likumdošanu, ar ierakstītu vēstuli informējot personu, kas iesniegusi priekšlikumu, par lēmumu un par priekšlikuma

pieņemšanas vai noraidīšanas iemesliem viena mēneša laikā no dienas, kad tika saņemts priekšlikums.

Vietējā pašvaldība neveic pasākumus vai neizdod administratīvu aktu, pamatojoties uz plānošanas risinājumu vai plānošanas nosacījumu, kas izraisījis strīdu, līdz brīdim, kad ir pieņemts lēmums attiecīgajā strīdā.

3.5. *COMMIN* plānošanas sistēmu salīdzinājums līdzdalības šķērsgrīzumā

Lai sniegtu priekšstatu par iedzīvotāju iesaistīšanas mehānismiem un praksi plānojumu izstrādē, pielikumā atrodams 2007. gadā *COMMIN* izstrādāts informācijas apkopojums¹⁴¹ par plānošanas procesu regulējošo likuma ietvaru un iedzīvotāju iesaistīšanas mehānismiem plānošanas procesā. Informācija ir apkopota par šādām valstīm: Baltkrieviju, Dāniju, Igauniju, Krieviju, Latviju, Lietuvu, Norvēģiju, Poliju, Somiju, Vāciju, Zviedriju. Balstoties uz apkopoto informāciju, iespējams veikt salīdzinājumu un redzēt atšķirības gan starp dažādu valstu praksi, gan vienas valsts ietvaros, bet dažādos plānošanas līmeņos, kur iedzīvotāju līdzdalības aktivitātes un tās regulējošais likumiskais ietvars nereti atšķiras. Tomēr jāatzīmē, ka tabula sniedz tikai vispārēju ieskatu, uzrādot galvenās atšķirības un iezīmes valstu praksē, nevis ļoti detalizētu valstu likumdošanas analīzi.

¹⁴¹ Participation http://commin.org/upload/Comparison_of_Planning_Systems/COMMIN_Planning_Systems_5_Participation.pdf Pēdējo reizi sk. 24.03.2008.

Kopsavilkums

Sabiedrības līdzdalība teritorijas plānošanā un būvniecībā ir nozīmīga šo procesu sastāvdaļa. Tās nerīkošana vai arī neefektīva organizēšana var novest pie attiecīgā teritorijas plānojuma, detālplānojuma vai būvniecības gaitā pieņemtā administratīvā akta atzišanas par prettiesisku. Minami šādi būtiskākie secinājumi:

1) Sabiedrības līdzdalības mērķis – sabiedrības efektīva iesaistīšana nozīmīgu lēmumu pieņemšanā un palīdzības sniegšana pašvaldībai, lai pieņemtu taisnīgāko lēmumu.

Sabiedrības līdzdalības mērķis ir nodrošināt, lai pati ieinteresētā sabiedrība, kurai vislabāk zināmi vietējie apstākļi, norādītu vietējai pašvaldībai, respektīvi, plānošanas procesa virzītājam, tādu risinājumu, kas vislabāk atbilstu teritorijas ilgtspējīgas attīstības interesēm. Efektīva sabiedrības līdzdalība nodrošina, ka tiek pieņemts vislabākais iespējamais lēmums sabiedrības interesēs un katra cilvēka iebildumi vai bažas tiek novērtētas un iespēju robežās taisnīgi ņemtas vērā. Viens no sadarbības principa pamatuzdevumiem ir novērst vai mazināt risku, ka attīstības risinājums tiks panākts uz vides rēķina.

Sabiedriskās apspriešanas mērķis nav tikai pretenziju iesniegšana – tās mērķis ir apkopot visus priekšlikumus šā vārda visplašākajā nozīmē. Ieinteresēto sabiedrību nebūtu pamatoti uzskatīt tikai par tādu cilvēku kopumu, kas vienmēr ir ar kaut ko neapmierināti un nav spējīgi ne uz ko vairāk, kā tikai sūdzēties un izteikt pretenzijas par uzņēmēja piedāvāto attīstības vīziju.

2) Lēmuma pieņēmējs – pašvaldība, nevis sabiedrība.

Lēmumu pieņemšanas kompetence pieder nevis iedzīvotājiem, bet gan institūcijām, kuras šādam nolūkam noteiktas likumā. Iedzīvotāju līdzdalība nevar aizstāt lēmuma pieņemšanas procesu, bet gan tikai to ietekmēt. Tomēr valsts pārvaldes principi, kas regulē administratīvo diskrecionāro varu, prasa, lai ieinteresētajai sabiedrībai tiktu dota patiesa iespēja izteikt savu viedokli un tikt uzklautai, pirms tiek pieņemts galīgais lēmums, kas var iespaidot tās tiesības vai intereses. Līdz ar to sabiedriskās apspriešanas nerīkošana, kad to nosaka normatīvie akti un nepieciešamība, ir vērtējama kā būtisks procesuāls pārkāpums, kas pats par sevi noved pie pieņemtā lēmuma prettiesiskuma, jo sabiedriskajā apspriešanā izteiktais viedoklis var ietekmēt šo lēmumu pēc būtības.

3) Izteikto viedokļu analīze – noteicošais kritērijs, vai izteiktie viedokļi tikuši apspriesti un taisnīgi novērtēti.

Sabiedriskās apspriešanas procedūras nenosaka publisko tiesību subjektam pienākumu ņemt vērā visus izteiktos priekšlikumus – noteicošais ir kritērijs, vai izteiktie viedokļi tikuši apspriesti un taisnīgi novērtēti. Novērtējot sabiedriskās

apspriešanas laikā sniegtos priekšlikumus, svarīgākais kritērijs ir tas, kā konkrētais attīstības projekts ietekmēs vai skars priekšlikuma iesniedzēju.

Jo ekoloģiski nozīmīgāka ir konkrētā teritorija, jo nopietnākam pamatojumam jābūt, kādēļ būtu noraidāmi sabiedrības iebildumi pret kāda attīstības priekšlikuma īstenošanu vai konkrēta objekta būvniecību šajā teritorijā.

Sabiedriskajā apspriešanā saņemto iesniegumu neizskatīšana atzīstama par Satversmes 104. panta pirmajā teikumā noteikto pamattiesību pārkāpumu. Savukārt vienveidīgas atbildes uz atšķirīgiem dažādu personu priekšlikumiem, kas iesniegti sabiedriskās apspriešanas laikā, var kalpot par vienu no indikatoriem, kurš liecina, ka iesniegtie priekšlikumi nav tikuši izvērtēti. Sabiedrības līdzdalības procesa atklātuma un lēmuma pamatojuma trūkums atzīstams par būtisku procesuālu pārkāpumu, kas noved pie pieņemtā lēmuma prettiesiskuma.

Pašvaldībai sabiedrības līdzdalības procesā ir būtiski ne tikai iegūt informāciju, bet arī ar savām darbībām parādīt, ka sabiedrības izteiktajam viedoklim ir nozīme svarīgu lēmumu pieņemšanā, tādējādi iesaistītajām personām liekot justies līdzatbildīgām un novērtētām.

Piemēram, Vācijā plāniem ir jāpievieno konspektīvs paskaidrojums par veidu, kādā tikušas izvērtētas un ņemtas vērā rūpes par vidi, kā arī sabiedrības un institūciju līdzdalības rezultāti. Tāpat ir jānorāda, kādu iemeslu dēļ plāns ticis saskaņots pēc dažādu pārbaudīto un apsvērto plānošanas iespēju izvērtēšanas. Ikviens, kuram ir interese, var ieskatīties teritoriālajā plānā un iepazīties ar tā pamatojumu un konspektīvajiem paskaidrojumiem, kā arī pieprasīt to satura izrakstus.

4) Sabiedrības līdzdalība nav formāls normatīvo aktu noteikumu izpildes pasākums, bet gan process, kura vērtēšanas galvenais kritērijs ir efektivitāte.

Teritorijas plānošanas un būvniecības normās noteiktā procesuālā kārtība, kādā tiek īstenota sabiedrības līdzdalība, ir objektīvi nepieciešama un jāievēro gan vietējai pašvaldībai, gan privātpersonām, lai konkrētajā gadījumā tiktu pieņemts taisnīgs lēmums. Tomēr likumu un Ministru kabineta noteikumu formālo prasību izpildīšana ne vienmēr ir pietiekama, lai objektīvi noskaidrotu sabiedrības viedokli par konkrēta attīstības priekšlikuma īstenošanu vai konkrēta objekta būvniecību. Formāla publikācija laikrakstā "Latvijas Vēstnesis", kā arī vietējā laikrakstā, ne vienmēr var tikt atzīta par pietiekamu, lai uzskatītu, ka sabiedrības informēšanas pienākums ticis efektīvi izpildīts. Ārvalstis pastāv dažādas metodes (piemēram, darba grupas, mediācija utt.), ar kuru palīdzību pašvaldība var veicināt sabiedriskās līdzdalības efektivitāti.

Līdz ar to sabiedrības iesaistīšana dažādu plānu vai projektu apspriešanā nav formāls pasākums, bet vērsts uz to, lai tiktu sasniegts maksimāli labākais lēmums arī no sabiedrības interešu un pilsētvides ilgtspējīgas attīstības viedokļa. Atbilstoši Satversmes 115. pantam sabiedrībai ir tiesības saņemt vides informāciju un vides kvalitātes saglabāšanas nolūkos piedalīties sabiedriskajā apspriešanā. Savukārt valsts varas subjektiem iepriekšminētā norma nosaka pienākumu ne tikai veicināt un nodrošināt sabiedrības līdzdalību ar vides aizsardzību saistītu lēmumu pieņemšanā, bet arī, efektīvi informējot sabiedrību par tās tiesībām un iespējām saņemt vides informāciju un līdzdarboties lēmumu pieņemšanā, izvērtēt sabiedrības līdzdalības procesā izteiktos viedokļus.

5) Sabiedrības līdzdalība – sabiedrības tiesības, kuru īstenošana atkarīga no publiskās varas subjekta.

No vienas puses, indivīdiem ir tikai tiesības, bet nav pienākuma piedalīties sabiedrībai kopumā svarīgu lēmumu pieņemšanā. Tomēr, no otras puses, šo tiesību īstenošana ir lielā mērā atkarīga no publiskās varas subjektu vēlmes patiesi ieinteresēt sabiedrību piedalīties šādās aktivitātēs. Publiskās varas subjektiem nekādā ziņā nav tiesību prezumēt sabiedrības kūtumu un tādējādi attaisnot savu bezdarbību tad, kad jādara viss iespējamais (saprātīgi jācēnšas), lai informētu sabiedrību par paredzamo darbību.

Pašvaldība nedrīkst samierināties ar sabiedrības vai kādas tās daļas aktivitātes trūkumu kā nemainīgu faktu. Tai ar dažādu metožu palīdzību ir jācēnšas motivēt piedalīties arī tās grupas, kuras parasti ir neaktīvas sava viedokļa izteikšanā vai interešu aizstāvībā. Šādai "līdzdalības meklēšanas" stratēģijai un ievērojamam sabiedrisko attiecību darbam vajadzētu ieinteresēt iedzīvotājus piedalīties un izteikt savus ierosinājumus. Tas ir svarīgi, jo konkrētās apdzīvotās vietas iedzīvotāji var tikt uzverti kā speciālisti ar pieredzi un praktisku skatījumu uz dzīvi, kuru ideju bagātība veidojas sarežģītās, reālās dzīves situācijās un konkrētās vietās un kuru radošo garu neierobežo departaments, iedzimts "radošais drudzis" un domas par karjeru. Tā ir informācija, ko nav iespējams iegūt no institūcijām vai, apmeklējot konkrēto vietu, bet tā ir ļoti vērtīga, veicot stāvokļa analīzi un meklējot vai definējot problēmas.

6) Sabiedrības līdzdalība – plānojuma legimitātes pamats.

Tā kā plānojuma projekti vienmēr iejaucas noteiktas iedzīvotāju grupas dzīves telpā, pašvaldībām iespēju robežās jāizzina iedzīvotāju viedoklis un problēmas, kā arī jāizdibina cilvēku vajadzības un telpiskās un sociālās vides prasības. Lai arī jau pastāv plānošanas pamatprincipi, kas atvasināti no pieredzes vai teorētiskām pārdomām par to, kā vajadzētu veidot dzīvojamo rajonu, tomēr, kad runa ir par jaunas dzīvojamās vides radīšanu, plānojumiem vajag kalpot ne tikai teorētiskām atziņām, bet arī reālajām iedzīvotāju vajadzībām. Ja netiek ņemta vērā noteiktā teritorijā dzīvojošo cilvēku pieredze, konkrētas vajadzības plānojumos var tikt iestrādātas vienīgi reprezentatīvi. Nepieciešama atsevišķu cilvēku un to grupu līdzdalība, kas apdzīvo konkrēto rajonu, lai formulētu, kā viņu pilsētas vai ciema daļai vajadzētu izskatīties nākotnē. Līdz ar to tieši ieinteresētās sabiedrības līdzdarbība teritorijas plānojuma sabiedriskajā apspriešanā, pušu viedokļu apmaiņa un to objektīva izvērtēšana un izsvēršana veido neatņemamu plānojuma legimitātes pamatu.

7) Pašvaldības tiesības – saistošajos noteikumos ietvert plašākas sabiedrības tiesības.

Sabiedriskās līdzdalības procesu teritorijas plānošanas un būvniecības jomā pamatā regulē likumi un Ministru kabineta noteikumi. Tomēr atsevišķas normas var tikt ietvertas arī vietējo pašvaldību saistošajos noteikumos, jo likumos un Ministru kabineta noteikumos minēts sabiedriskās līdzdalības minimums – proti, tas ir minimālais tiesību apjoms, ko vietējā pašvaldība nevar pazemināt vai pasliktināt. Vietējā pašvaldība savos saistošajos noteikumos ir tiesīga sabiedrībai piešķirt arī plašākas tiesības. Piemēram, lai padarītu efektīvāku sabiedrības līdzdalību,

vietējā pašvaldība var paredzēt garāku sabiedriskās apspriešanas termiņu, sniegt papildu informācijas materiālus, rīkot papildu sabiedriskās apspriešanas pasākumus, nodrošināt papildu bezmaksas ekspertu konsultācijas, sagatavot aptaujas anketas svešvalodās, izstrādāt attīstības vīzijas trīsdimensionālo vizualizāciju, organizēt fokusgrupu diskusijas. Tāpat vietējā pašvaldība ir tiesīga noteikt citus gadījumus, kad, atbilstoši papildu Noteikumu Nr. 883 54. punkta prasībām, tā pieņem lēmumu, ka izstrādājams detālpplānojums.

8) Formālas noteikumu pārkāpšanas sekas sabiedrības līdzdalības procesā – formāla pārkāpuma gadījumā izteikto viedokli nedrīkst novērtēt automātiski, un katrā gadījumā pārkāpums ir izvērtējams.

Diskutabls ir jautājums par Noteikumu Nr. 331 19. punkta 3. apakšpunkta satversmību. Proti, minētais punkts paredz, ka publiskajā apspriešanā izteiktās pretenzijas, kas nav noformētas atbilstoši Noteikumos Nr. 331 noteiktajām prasībām, netiek ņemtas vērā. Šī norma piešķir prioritāti nevis publiskajā apspriešanā izteiktajam viedoklim (saturam), bet gan tā formai. Līdz ar to formālu prasību neievērošanas dēļ pastāv iespēja nevērtēt daļu no iesniegtajiem priekšlikumiem.

Noteikumu Nr. 331 19. punkta 3. apakšpunkts nevar kalpot par pamatu tam, lai vietējā pašvaldība nevērtētu tādu priekšlikumu, kas iesniegts pirms sabiedriskās apspriešanas uzsākšanas. Ja sabiedrība ir pati izrādījusi aktivitāti, tad tā būtu vērtējama kā pozitīva pilsoniskā iniciatīva, kas pašvaldībai jāņem vērā. Vēl jo vairāk, ja pašvaldībai bijis zināms par šādu priekšlikumu, kas iesniegts pirms sabiedriskās apspriešanas, tai sabiedriskās apspriešanas laikā jāplāno aktivitātes, kas vērstas uz diskusiju arī par iepriekš iesniegtajiem priekšlikumiem.

Līdz ar to katrā gadījumā, atkarībā no pārkāpuma rakstura, būtu vērtējams, vai formālais pārkāpums prevalē pār publiskajā apspriešanā izteiktā viedokļa nozīmi.

9) Zinoša un ieinteresēta sabiedrība – informēta sabiedrība.

Vienīgi izsmeļoša informācija par plānošanas un būvniecības nodomiem, pastāvošajām problēmām un to analīzi, iesaistītajām pusēm un to interešu pozīcijām, kā arī plānošanas un būvniecības alternatīvām, dod sabiedrībai iespēju izteikties un līdz ar to arī līdzdarboties lēmuma pieņemšanā. Tas, ka sabiedrība nav pietiekami informēta, var veicināt iedzīvotājos neuzticības rašanos pret vietējo pārvaldi, kā rezultātā veidojas noraidoša attieksme pret aktīvu un uz sadarbību vērstu līdzdalību plānošanas aktivitātēs.

10) Sabiedrības līdzdalības efektivitātes palielināšanai – informēšanas un iesaistīšanas metodes.

Jo lielāka ir attiecīgā objekta iespējamā ietekme uz vidi, jo lielākas pūles publisko tiesību subjektam jāvelta, lai informētu un iesaistītu sabiedrību tāda lēmuma pieņemšanā, kas ilgtermiņā ietekmē minēto objektu. Informācija, kas saistīta ar īpašām darbībām vides jomā, sabiedrībai jādara zināma īsā un populārzinātniskā veidā.

Pastāv dažādas metodes, ar kuru palīdzību var veiksmīgi un efektīvi organizēt sabiedrības līdzdalību – informēt sabiedrību un palīdzēt tai veidot savu viedokli, kā arī izteikt to. Izvēloties metodes, svarīgs ir jautājums par to, kas ar līdzdalību būtu jāsasniedz. Socioloģiskās aptaujas kalpo tikai par vienu no indikatoriem, kas liecina, vai sabiedrība ir informēta par konkrēta attīstības priekšlikuma īstenošanu

vai konkrēta objekta būvniecību. Turklāt, lemjot par informēšanas metodēm, svarīgs ir fakts, ka sabiedrisko attiecību darbā vienmēr nākas saskarties ar dažādām sabiedrības daļām, kuras var tikt uzrunātas ar dažādām komunikācijas formām (arī dažādiem komunikācijas vai saziņas stiliem). Turklāt informācijas sniegšanas laika izvēle ir izšķiroša. Ja informācija tiktu sniegta pārāgri, tā varētu būt nepilnīga, savukārt, ja tā tiktu sniegta novēloti, tas, procedūrai progresējot, varētu padarīt jēgpilnu līdzdalību neiespējamu. Izvēloties informācijas sniegšanas veidu, vajadzētu izvairīties no tāda, kam ir reklāmas raksturs, jo tas varētu "nobiedēt" daļu sabiedrības. Efektīvāki ir tiešie informēšanas veidi – ar tiešām uzklaušīšanas iespējām, plāna izstādīšanu uz vietas, kontaktēšanos ar personām, kas var sniegt noderīgu informāciju utt.

Pateicoties dažādām metodēm, var tikt izdibināta iesaistīto pušu nostāja pret plānošanu un iegūtas sākotnējās norādes par to, kāda sadarbība ir iespējama. Turklāt viedokļu izpēte ir arī piemērota, lai nodibinātu pirmos kontaktus ar konkrētām mērķa grupām (piemēram, tādām, kuras no savas puses neizrāda nekādu iniciatīvu) un modinātu tajās interesi par plānošanas vai attīstības iecerēm. Plānošanas un tās īstenošanas gaitā ar viedokļu izpētes palīdzību var tikt novērtēta arī veikto pasākumu atbalstīšana un to iespajds.

11) Detālpļānojuma izstrāde – pašvaldības kompetence.

No teritorijas plānošanas tiesību perspektīvas raugoties, diskutabls ir pats princips, ka privātpersona (tās pilnvarotā persona) ir tiesīga izstrādāt detālpļānojumu sev piederošajam nekustamajam īpašumam. Sprotams, ka ne vienmēr pašvaldībai ir visi nepieciešamie līdzekļi šādu plānojumu izstrādāšanai. Tomēr pastāv pietiekami liela varbūtība, ka detālpļānojumā, ko savam zemesgabalam izstrādās tā īpašnieks, citu personu tiesības, piemēram, tiesības uz labvēlīgu dzīves vidi, tiks pakārtotas nekustamā īpašnieka vēlmei gūt maksimālu ekonomisko labumu no sava īpašuma. Šādu varbūtību pastiprina arī tas, ka Noteikumi Nr. 367 neparedz kārtību, kādā vietējā pašvaldība ir tiesīga kontrolēt detālpļānojuma izstrādātāju, ja detālpļānojumu neizstrādā vietējā pašvaldība. Tomēr pašlaik arī tas fakts, ka privātpersona finansē detālpļānojuma izstrādi, nekādā ziņā nedrīkstētu garantēt, ka plānojums tiks akceptēts tieši tādā redakcijā, kādā to vēlas minētā persona.

12) Termina "ietekme uz vidi" dažādā izpratne – Būvniecības likuma un likuma "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" kontekstā.

Terminam "ietekme uz vidi" Būvniecības likumā ir autonoma nozīme, un tas nav salīdzināms vai identificējams ar terminu "ietekme uz vidi" likuma "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" izpratnē. Tādējādi par nepamatotu būtu atzīstams tās vietējās pašvaldības arguments, atsakot būvniecības ieceres sabiedrisko apspriešanu, ka Ietekmes uz vidi novērtējuma birojs sniedzis atzinumu par ietekmes uz vidi novērtējuma procedūras nepiemērošanu, tāpēc arī Būvniecības likuma 12. panta pirmās daļas 3. punkts neesot piemērojams.

13) Sabiedrības tiesību aizsardzības iespējas – pašreizējais tiesiskais regulējums ir nepilnīgs.

Plānošanas procesa pārkāpums ir tāds pārkāpums, kad būtiski pārkāptas sabiedrības tiesības izteikt savu viedokli iespējamā teritorijas apspriešanā.

Normatīvajos aktos noteikto prasību neievērošana par sabiedriskās apspriešanas norisi ir viens no iemesliem, kas var novest pie gala lēmuma, piemēram, būvatļaujas, teritorijas plānojuma (tā daļas) vai detālplānojuma atzīšanas par prettiesisku.

Ja detālplānojuma izstrādāšanas process ir uzsākts, bet vēl nav noslēdzies, pieteikuma iesniegšana Satversmes tiesā, apstrīdot teritorijas plānojumu, nav pieļaujama, proti, ja minētais process vēl nav noslēdzies, Satversmes tiesa nav tiesīga iejaukties teritorijas plānojuma vai detālplānojuma izstrādāšanā un apspriešanā. Arī APL noteiktajā kārtībā var apstrīdēt un pārsūdzēt tikai iestādes galīgo lēmumu – būvatļauju.

Ikvienai fiziskai personai, kā arī personu apvienībai, piemēram, biedrībai, ir tiesības vērsties Satversmes tiesā, apstrīdot teritorijas plānojuma vai tā daļas atbilstību Satversmes 115. pantam. Lai secinātu, vai ar apstrīdēto tiesību aktu ir aizskartas juridiskās personas tiesības uz labvēlīgu vidi, pirmkārt, jānovērtē juridiskās personas darbības mērķi, kas var būt noteikti tās statūtos; otrkārt, šai juridiskajai personai jābūt dibinātai atbilstoši visām attiecīgās valsts tiesību aktu prasībām, treškārt, jāpārlicinās, vai juridiskā persona piedalījies apstrīdētā normatīvā akta, piemēram, teritorijas plānojuma, izstrādes un pieņemšanas procesā tiktāl, ciktāl normatīvajos aktos šāda iespēja ir paredzēta, un vai to bijis iespējams praktiski īstenot.

Tomēr atklāts ir jautājums par to, kas ir tiesīgs kontrolēt vietējās pašvaldības bezdarbību gadījumos, kad Noteikumi Nr. 883 nosaka par pienākumu izstrādāt detālplānojumu vietējās pašvaldības administratīvās teritorijas daļai, bet pašvaldība minēto plānojumu neizstrādā. Pašlaik ieinteresētās sabiedrības rīcībā nav tiesību aizsardzības līdzekļu, ar kuru palīdzību varētu novērst prettiesisku vietējās pašvaldības bezdarbību gadījumos, kad tā pretēji normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai neizstrādā detālplānojumu. Savukārt lēmums, ar kuru konkrētā gadījumā tiek izlemts jautājums par detālplānojuma izstrādāšanu vietējās pašvaldības administratīvās teritorijas daļai, nav administratīvais akts. Tas netiek pieņemts administratīvā procesa, bet gan normatīvā tiesību akta – pašvaldības saistošo noteikumu – izstrādāšanas gaitā. Līdz ar to tas nav ne apstrīdams, ne arī pārsūdzams.

Ieteikumi Latvijas normatīvā regulējuma un prakses maiņai

Izvērtējot pastāvošo situāciju, konstatējams, ka, lai efektīvizētu sabiedrības līdzdalību teritorijas plānošanā un būvniecībā, nepieciešams veikt šādas izmaiņas normatīvajā regulējumā un praksē:

- 1) Nostiprināt praksi, ka sabiedriskās apspriešanas laikā vienlīdz nozīmīga un svarīga ir gan sabiedrības informēšana, gan uzklausīšana, gan arī tās iesaistīšana lēmuma pieņemšanā. Ja kāds no minētajiem elementiem izpaliek, sabiedrības līdzdalību nevar atzīt par īstenotu pienācīgā veidā.
- 2) Lai veicinātu sabiedrības līdzdalību teritorijas plānošanā un būvniecībā, iestādēm jāsniedz vairāk informācijas iedzīvotājiem par to, kādas ir viņu tiesības, kur konkrēti viņi var vērsties konsultāciju un neskaidrību gadījumos. Lai sabiedrības līdzdalība būtu efektīva, tā jāiesaista savlaicīgi. Turklāt, lai nostiprinātu labas pārvaldības principu, pašvaldībām būtu jāsniedz rakstveida atbildes uz visiem ierosinājumiem vai iebildēm, kā arī ieinteresētajām personām regulāri jāsniedz informācija par veiktajām aktivitātēm un to rezultātiem, tādējādi uzturot regulāru atgriezenisko saiti.
- 3) Teritorijas plānošanas normatīvie akti nosaka tikai obligātās minimālās prasības attiecībā uz sabiedrības līdzdalību teritorijas plānošanas procesā, taču tās nav pietiekamas, lai nodrošinātu efektīvu sabiedrības līdzdalību teritorijas plānojuma izstrādē un panāktu atbilstošu interešu līdzsvarošanu. Tādējādi pašvaldībai, ņemot vērā konkrētos lietas apstākļus, nepieciešams veikt vēl citus pasākumus (piemēram, bukletu izdošanu, darba grupu, aptauju, pētījumu, diskusiju, ekskursiju organizēšanu u. c.), lai padarītu sabiedrisko apspriešanu efektīvu. Līdz ar to iestāžu darbā jāievieš un jānostiprina dažādu metožu (piemēram, darba grupu, mediāciju, konsultatīvo padomju, komiteju u. c.) izmantošanas prakse, lai sasniegtu sabiedriskās apspriešanas mērķi – panākt kompromisu, bet, ja iespējams, konsensu starp attiecīgo attīstības ieceri un iedzīvotājiem, kurus tieši skar šīs ieceres īstenošana.
- 4) Nedrīkst samierināties ar sabiedrības pasivitāti kā nemainīgu faktu. Iestādēm ir jāizmanto dažādas metodes, atkarībā no uzrunājamās sabiedrības grupas, lai ieinteresētu šajos procesos piedalīties arī parasti neaktīvas sabiedrības grupas. Sabiedrības līdzdalības veicināšanai var izmantot arī nevalstiskās organizācijas, kuru darbības mērķis ir vides aizsardzība un kurām uzkrāta nozīmīga pieredze sabiedrības līdzdalības jautājumos.
- 5) Papildināt Noteikumus Nr. 883 ar regulējumu, kas paredzētu obligātu pienākumu detālplānojuma izstrādāšanā, īpaši – sabiedriskās apspriešanas laikā, izgatavot plānotā teritorijas izmantošanas veida trīsdimensiju telpisko maketu. Lai nodrošinātu efektīvu sabiedrības un privāto interešu līdzsvarošanu,

- kā arī lai pamatotu (uz aizskarto personu viedokļa un precīziem lietas apstākļiem balstītu) personu pamattiesību ierobežošanu, nepieciešams papildināt Noteikumus Nr. 883 ar punktu, kas paredz, ka gadījumā, ja vietējās pašvaldības teritorijas plānojums būtiski ietekmē zemes gabala pastāvošo izmantošanu, pašvaldībai ir pienākums ierakstītā vēstulē informēt zemes gabala īpašnieku par teritorijas plānojuma izstrādi.
- 6) Noteikumu Nr. 883 10.¹ punktu nepieciešams izteikt redakcijā, kas, izstrādājot teritorijas plānojuma grozījumus, dod pašvaldībai rīcības brīvību izlemt jahtājumu par sabiedriskās apspriešanas rīkošanu vienā vai divos posmos, lai nodrošinātu, ka būtisku teritorijas plānojuma grozījumu gadījumā sabiedrības iesaistīšana to izstrādē notiktu divos posmos, turpretī tehnisko grozījumu gadījumā šī procedūra būtu vienkāršota.
 - 7) Nepieciešams izslēgt Noteikumu Nr. 883 71. punktu, kurš noteic, ka lēmumu par detālplānojuma apstiprināšanu vietējās pašvaldības dome (padome) nepieņem, ja detālplānojuma izstrādes gaitā nav panākta tā teritorijā esošo zemes īpašnieku piekrišana jautājumos, kas skar viņu īpašuma tiesības (izņemot gadījumus, kad detālplānojumā ir paredzēta īpašuma atsavināšana valsts un sabiedrības vajadzībām). Konkrētā tiesību norma dzīvē nav īstenojama, jo nav iedomājama situācija, ka zemes īpašnieki dos piekrišanu par sev piederoša zemes gabala apgrūtināšanu, kas tiek radīta ar detālplānojumu.
 - 8) Jārada efektīvs ieinteresētās sabiedrības aizsardzības mehānisms, ar kura palīdzību varētu novērst prettiesisku vietējās pašvaldības bezdarbību tad, ja tā pretēji normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai neizstrādā detālplānojumu. Turklāt būtu aktīvāk diskutējams jautājumā par detālplānojuma apstiprināšanu ar administratīvo aktu, tādējādi paplašinot sabiedrības kontroles iespējas par detālplānojuma tiesiskumu.
 - 9) Tā kā sabiedrības līdzdalība vides lēmumu pieņemšanā ir mehānisms konfliktu novēršanai vai mazināšanai, kā arī līdzeklis informācijas iegūšanai, vietējai pašvaldībai šaubu gadījumā ir jāpieņem lēmums par būvniecības sabiedriskās apspriešanas rīkošanu vai detālplānojuma izstrādāšanu.
 - 10) Noteikt vietējām pašvaldībām pienākumu tajos gadījumos, kad notiek teritorijas plānojuma grozījumu izstrāde un kādā teritorijā tiek plānots būtiski grozīt atļauto (plānoto) izmantošanu, veikt sabiedrības papildu informēšanas pasākumus, piemēram, izvietot šajās teritorijās informatīvus plakātus.
 - 11) Nepieciešams precizēt APL 79. panta otro daļu, paredzot, ka privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts ierobežo un kura administratīvajā procesā nav bijusi pieaicināta kā trešā persona, var šo administratīvo aktu apstrīdēt viena mēneša laikā no dienas, kad privātpersona par to ir uzzinājusi, bet ne vēlāk kā trīs gadu laikā no attiecīgā administratīvā akta spēkā stāšanās dienas.
 - 12) Būvnieku interešu aizsardzībai Būvniecības likumā noteikt, ka administratīvajā tiesā ir pārsūdzama plānošanas un arhitektūras uzdevuma izsniegšana, ja trešā persona pamatoti argumentē nepieciešamību rīkot būvniecības ieceres sabiedrisko apspriešanu;
 - 13) Valstij nepieciešams piešķirt finanšu līdzekļus, iespējams arī no ES fondiem, lai nodrošinātu ikgadēju sabiedriskās līdzdalības prakses apkopojumu (labo un sliktu piemēru analīzi), kā arī, lai nodrošinātu teritorijas plānotāju apmācību.

- 14) Precizēt, vai Noteikumu Nr. 331 19. punkta 3. apakšpunkts attiecas tikai uz Noteikumu Nr. 331 18. punkta 4. apakšpunktā noteiktā viedokļa iesniegšanas formas prasībām vai uz 13.2.1.–13.2.7. punktā noteiktajām aptaujas lapas prasībām, vai arī uz visām iepriekšminētajām normām kopumā.
- 15) Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai kopā ar Ekonomikas ministriju ir jāizstrādā vadlīnijas vai metodika par to, kā būtu piemērojams Noteikumu Nr. 883 54. punkts, īpašu vērību veltot nenoteikto tiesību jēdzienu satūra noskaidrošanai.
- 16) Noteikumu Nr. 883 54. punkta 3. apakšpunkts precizējams, definējot vai vispārīgi aprakstot tajos lietotos nenoteiktos tiesību jēdzienus “kompleksa teritorijas apbūve”, “jauna transporta infrastruktūra” un “jaunas inženierkomunikācijas”.
- 17) Papildināt Teritorijas plānošanas likumu un Noteikumus Nr. 883 ar regulējumu, kas noteiktu pienākumu iestādēm, kuras īsteno teritorijas plānošanas kontroli, sniegt atzinumu ne tikai par teritorijas plānojumu, bet arī par detālplānojumu.
- 18) Apsvērt, vai Teritorijas plānošanas likums, kā arī Noteikumi Nr. 883 nebūtu balstāmi uz jaunu prezumpciju, proti, paredzot vienīgi tādus gadījumus, kad pirms attīstības ieceres īstenošanas detālplānojumu neizstrādā.
- 19) Izvērtēt Noteikumu Nr. 367 tiesiskumu un noteikt, ka privātpersona sev piederšajai vietējās pašvaldības administratīvās teritorijas daļai nav tiesīga izstrādāt detālplānojumu.
- 20) Izteikt Būvniecības likuma 11. pantu šādā redakcijā:
“Zemes gabalu drīkst apbūvēt, ja tā apbūve nav pretrunā ar teritorijas plānojumu un detālplānojumu (ja tas nepieciešams saskaņā ar normatīvajiem aktiem) un normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā ir saņemta meža zemes vai lauksaimniecībā izmantojamās zemes transformācijas atļauja.”
- 21) Izteikt Būvniecības likuma 30.¹ panta otro daļu šādā redakcijā:
“Iesniegums par būvniecības procesā pieņemta administratīvā akta apstrīdēšanu Valsts būvinspekcijā neaptur šā administratīvā akta darbību.”
- 22) Izteikt Būvniecības likuma 30.¹ panta trešo daļu šādā redakcijā:
“Lēmuma par būvniecības procesā pieņemta administratīvā akta atcelšanu, atzīšanu par spēku zaudējušu vai spēkā neesošu apstrīdēšana vai pārsūdzēšana neaptur šā administratīvā akta darbību.”
- 23) Būvniecības likumā nepieciešams noteikt, ka gadījumā, ja attiecīgajā teritorijā iznīcināts objekts, kura pastāvēšanas laikā būvniecība šajā teritorijā bijusi liegta vai ierobežota, tad arī pēc šā objekta iznīcināšanas šajā teritorijā būvniecības liegums vai ierobežojumi saglabājami un teritorija pēc iespējas atjaunojama iepriekšējā stāvoklī.
- 24) Vietējām pašvaldībām no saviem plānojumiem (apbūves noteikumiem) nepieciešams izslēgt normas, kas pieļauj ar detālplānojumu grozīt teritorijas plānojumu.
- 25) Administratīvajām tiesām jāpārvērtē to judikatūrā nostiprinājusies atziņa, ka būvniecība var tikt vērtēta atrauti no teritorijas plānošanas. Teritorijas plānošanas tiesību jautājumi nav izvērtējami atrauti no būvniecības tiesību jautājumiem.

Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts

Literatūra

- 1) Bruzgulis, R., Linkola, T., Lūse, M., Meiere, S. Latvijas–Somijas ekspertu grupa. Telpiskā plānošana un apdzīvoto vietu zemes pārvaldība Latvijā. Materiāls diskusijai. Rīga: [b. i.], 2002.
- 2) Čepāne, I., Matijesku, Ž. Latvijas normatīvo aktu atbilstība Orhūsas konvencijai. Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. A., 2002, 56. sēj., Nr. 4./5./6. (621./623.).
- 3) Čepāne, I., Meiere, S. Patvaļīga būvniecība, Satversmes un vispārīgie tiesību principi. Jurista Vārds, Nr. 36, 07.10.2007.
- 4) Kas ir mediācija? Bērnu un ģimenes lietu ministrijas interneta mājaslapa: http://www.bm.gov.lv/lat/lietotaja_ertibai/mediacija/ Pēdējo reizi sk. 25.03.2008.
- 5) Meiere, S. Sabiedrības iespējas ietekmēt publiskās varas lēmumu būvniecības un vides jomā. Sabiedrības par atklātību “Delna” interneta mājaslapa: <http://www.delna.lv/spriedumi/download.php?id=121856,31,2> Pēdējo reizi sk. 01.06.2008.
- 6) Meiere, S. Teritorijas plānošana kā vides aizsardzību nodrošinošs līdzeklis: tiesiskais regulējums un ar to saistītās problēmas. Latvijas Universitātes zinātniskie raksti. 2003, 657. sēj.
- 7) Meseršmits, K., Meiere, S., Ūsiņa, E. Eiropas vides tiesības. Eiropas fakultātes Rīgas centrs. Rīga, 2003.
- 8) Neimanis, J. Ievads tiesībās. Rīga: zv. adv. J. Neimanis, 2004.
- 9) Neimanis, J. Judikatūra un tās saistošais spēks. Jurista Vārds, Nr. 9, 08.03.2005.
- 10) Levits, E. Samērīguma princips publiskajās tiesībās – *jus commune europaeum* un Satversmē ietvertais konstitucionāla ranga princips. Likums un Tiesības. 2000, Nr. 9.
- 11) Paporinskis, M. Piezīmes par vides tiesībām. Vērtējot Senāta spriedumu lietā Nr. SKA-255. Jurista Vārds, Nr. 44, 07.11.2006.
- 12) Paine, F. J. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga, Tiesu namu aģentūra. 2002, 49. lpp.; Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv. adv. J. Neimanis, 2004.
- 13) Pleps, J. Administratīvā tiesas procesa avoti. Likums un Tiesības. 2005, Nr. 9.
- 14) Sabiedrības līdzdalība. Vides aizsardzības kluba interneta mājaslapa: <http://www.ltn.lv/~vak/lidzda.htm> Pēdējo reizi sk. 01.07.2008.
- 15) Statkus, S. Trešo personu subjektīvo publisko tiesību apjoms būvniecības un teritorijas plānošanas procesā. Likums un Tiesības, Nr. 7, 07.2006.
- 16) Analysis on assessment of the impact of Council of Europe recommendations concerning mediation. Strasbourg, 3 May 2007, p. 195. Eiropas Padomes interneta mājaslapa: <https://wcd.coe.int/com> Pēdējo reizi sk. 20.03.2008.

- 17) Alternatives to litigation between administrative authorities and private parties: conciliation, mediation and arbitration proceedings. Multilateral conference. Lisbon (Portugal), 31 May–2 June 1999. Council of Europe Publishing, March 2000.
- 18) Ennis, F. Infrastructure Provision and the Negotiating Process. Burlington: Ashgate Publishing Company, 2003.
- 19) Participation. COMMIN interneta mājaslapa: http://commin.org/upload/Comparison_of_Planning_Systems/COMMIN_Planning_Systems_5_Participation.pdf Pēdējo reizi sk. 24.03.2008.
- 20) The Basics of Mediation. Steinberg Institut interneta mājaslapa: http://www.steinberg-mediation-hannover.de/English-Mediation_Hannover/Mediation_-_Basic_Information/mediation_-_basic_information.html#areasofmediation Pēdējo reizi sk. 25.03.2008.
- 21) The Implementation Guide to the Aarhus Convention. United Nations Economic Commission for Europe interneta mājaslapa: <http://www.unece.org/env/pp/acig.pdf> Pēdējo reizi sk. 02.04.2008.
- 22) Roo, A., Jagtenberg, R. Mediation in the Netherlands: past–present–future. Electronic Journal of Comparative Law interneta mājaslapa: <http://www.ejcl.org/64/art64-8.html> Pēdējo reizi sk. 05.05.2008.
- 23) Mediation am Verwaltungsgericht. Alternative zum herkömmlichen Gerichtsverfahren? Justizportal interneta mājaslapa: <http://www.justizportal-bw.de/servlet/PB/show/1200023/Merkblatt%20Mediation%20VGGKarlsruhe.pdf> Pēdējo reizi sk. 25.03.2008.
- 24) Дубовик, О. Л., Кремер, Л., Люббе-Вольфф, Г. Экологическое право. Москва, Эксмо, 2005.
- 25) Изензее, Й. Гражданская свобода и гражданская добродетельность – важнейшие условия функционирования демократической общности. Политическая философия в Германии. Москва, 2005.

Normatīvie akti

- 1) Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 43, 01.07.1993.
- 2) Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. <http://www.mkparstavis.am.gov.lv/lv/?id=41> Pēdējo reizi sk. 05.04.2008.
- 3) Orhūsas konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju vērsties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem. Vides ministrijas interneta mājaslapa: http://www.vidm.gov.lv/lat/likumdosana/starptautiskie_ligumi/vide/?doc=2968 Pēdējo reizi sk. 20.03.2008.
- 4) Ministru kabineta iekārtas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 82, 28.05.2008.
- 5) Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 94, 21.06.2002.
- 6) Teritorijas plānošanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 88, 12.06.2002.
- 7) Administratīvā procesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 164, 14.11.2001.
- 8) Likums "Par piesārņojumu": LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 51, 19.03.2001.
- 9) Likums "Par ietekmes uz vidi novērtējumu": LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 322/325, 30.10.1998.

- 10) Satversmes tiesas likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, Nr. 103, 14.06.1996.
- 11) Būvniecības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 131, 30.08.1995.
- 12) Likums "Par pašvaldībām": LR likums, Latvijas Vēstnesis, Nr. 61, 24.05.1994.
- 13) Paredzētās būves publiskās apspriešanas kārtība: MK noteikumi Nr. 331. Latvijas Vēstnesis, Nr. 84, 25.05.2007.
- 14) Rajona pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi: MK noteikumi Nr. 770. Latvijas Vēstnesis, Nr. 170, 26.10.2005.
- 15) Noteikumi par rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtību un riska samazināšanas pasākumiem: MK noteikumi Nr. 532. Latvijas Vēstnesis, Nr. 121, 03.08.2005.
- 16) Noteikumi par detālplānojuma izstrādes līgumu un detālplānojuma izstrādes un finansēšanas kārtību: MK noteikumi Nr. 367. Latvijas Vēstnesis, Nr. 88, 03.06.2005.
- 17) Plānošanas reģiona teritorijas plānošanas noteikumi: MK noteikumi Nr. 236. Latvijas Vēstnesis, Nr. 63, 21.04.2005.
- 18) Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi: MK noteikumi Nr. 883. Latvijas Vēstnesis, Nr. 174, 03.11.2004.
- 19) Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums: MK noteikumi Nr. 157. Latvijas Vēstnesis, Nr. 53, 05.04.2004.
- 20) Nacionālā plānojuma noteikumi: MK noteikumi Nr. 515. Latvijas Vēstnesis, Nr. 177, 04.12.2002.
- 21) Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministra 2007. gada 17. septembra rīkojums Nr. 2-02/296 "Par Jūrmalas pilsētas pašvaldības domes 2007. gada 12. jūlija saistošo noteikumu Nr. 19 "Par Jūrmalas Attīstības plāna (ģenerālplāna) grozījumu, grafiskās daļas, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu apstiprināšanu" apturēšanu daļā". Latvijas Vēstnesis, Nr. 151, 19.09.2007.
- 22) Rīgas domes 2005. gada 20. decembra saistošie noteikumi Nr. 34 "Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi". http://www.rdpad.lv/uploads/rpap/RTP-2006_Teritorijas_izmantosanas_un_apbuves_noteikumi.pdf Pēdējo reizi sk. 10.04.2008. Rīgas domes lēmums Nr. 749 "Par Rīgas teritorijas plānojuma 2006.–2018. gadam apstiprināšanu", kurā minēti noteikumi Nr. 34. Latvijas Vēstnesis, Nr. 1, 03.01.2006.
- 23) Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministra 2003. gada 2. jūnija rīkojums Nr. 2-02/62 "Par Jūrmalas pilsētas domes 07.11.2001. saistošo noteikumu Nr. 18 "Par detālā plānojuma apstiprināšanu Jūrmalā, zemesgabalam Bulduri 1001" darbības apturēšanu". Latvijas Vēstnesis, Nr. 84, 05.06.2003.
- 24) Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministra 2003. gada 2. jūnija rīkojums Nr. 2-02/60 "Par Jūrmalas pilsētas domes 09.10.2002. saistošo noteikumu Nr. 10 "Par detālā plānojuma apstiprināšanu Jūrmalā, sabiedriskajam centram Vaivaros" darbības apturēšanu". Latvijas Vēstnesis, Nr. 84, 05.06.2003.
- 25) Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministra 2003. gada 27. maija rīkojums Nr. 2-02/57 "Par Jūrmalas pilsētas domes 24.10.2001. saistošo noteikumu Nr. 17 "Par detālo plānojumu Jūrmalā, teritorijai starp Bulduru prospektu, Rotas ielu, 23. un 25. līnijām" darbības apturēšanu". Latvijas Vēstnesis, Nr. 82, 03.06.2003.
- 26) Vācijas Federācijas būvniecības likumu krājums (Bundesbaugesetzes (BBauG)).
- 27) Vācijas 1971. gada Likums par pilsētas būvniecības finansēšanu (Städtebauförderungsgesetz (StBauFG)).

- 28) Vācijas 1960. gada vispārīgais pilsētībūvniecības likums (Allgemeines Städtebaurecht).
- 29) Vācijas īpašais pilsētībūvniecības likums (Besonderes Städtebaurecht).
- 30) Legislation – The Planning and Building Act, The Act on Technical Requirements for Construction work, etc., The Environmental Code with ordinance of relevance. Karlskrona: Boverket, 2006.
- 31) Planning Act. Estonian Legal Language Centre interneta mājaslapa: <http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022> Pēdējo reizi sk. 12.05.2008.
- 32) Council of Europe committee of ministers recommendation Rec(87) 16 “On administrative procedures affecting a large number of persons”. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=704921&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> Pēdējo reizi sk. 12.03.2008.
- 33) Council of Europe committee of ministers recommendation Rec(2001)9 of the committee of ministers to member states on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=220409&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> Pēdējo reizi sk. 10.03.2008.
- 34) Explanatory memorandum on the recommendation Rec(2001)9 of the Committee of Ministers to member states on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=218293&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> Pēdējo reizi sk. 10.03.2008.

Juridiskās prakses materiāli

- 1) Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra spriedums lietā Nr. 2007-11-03 “Par Rīgas teritorijas plānojuma daļas 2006.–2018. gadam, kas attiecas uz Rīgas brīvostas teritoriju, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam”. Latvijas Vēstnesis, Nr. 12, 23.01.2008.
- 2) Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija spriedums lietā Nr. 2007-01-01 “Par likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 13. panta pirmās daļas 2. punkta vārdu “līdz 1996. gada 1. janvārim” un 13. panta pirmās daļas 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam”. Latvijas Vēstnesis, Nr. 95, 14.06.2007.
- 3) Satversmes tiesas 2007. gada 26. aprīļa spriedums lietā Nr. 2006-38-03 “Par Limbažu pilsētas domes 2006. gada 25. janvāra saistošo noteikumu Nr. 4 “Limbažu pilsētas teritorijas plānojuma grafiskā daļa un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi” plānojuma, ar kuru zemes gabals Cēsu ielā 24 iekļauts Limbažu pilsētas teritorijas izmantošanas un nekustamo īpašumu lietošanas mērķu grupas dabas pamatnes teritorijas vai brīvās izbūves teritorijas mežaparku un parku teritorijā, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”. Latvijas Vēstnesis, Nr. 70, 28.04.2007.
- 4) Satversmes tiesas 2007. gada 8. februāra spriedums lietā Nr. 2006-09-03 “Par Garkalnes pagasta padomes teritorijas plānojuma daļas, kas paredz Lielā Baltezera applūstošās teritorijas apbūvi, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 115. pantam”. Latvijas Vēstnesis, Nr. 25, 13.02.2007.

- 5) Satversmes tiesas 2007. gada 28. novembra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2007-16-03 "Par Ikšķiles novada teritorijas plānojuma grozījumu 2006–2010 lauku teritorijai daļas, kas paredz daudzdzīvokļu māju apbūvi nekustamajā īpašumā "Pēterkalni", atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam". Satversmes tiesas interneta mājaslapa: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/Tiesved_izb_2007-16-03.htm Pēdējo reizi sk. 18.04.2008.
- 6) Satversmes tiesas 2005. gada 21. novembra spriedums lietā Nr. 2005-03-0306 "Par Ministru kabineta 2004. gada 22. aprīļa noteikumu Nr. 417 "Grozījumi Ministru kabineta 2002. gada 19. februāra noteikumos Nr. 74 "Notiesāto darba samaksas kārtība brīvības atņemšanas iestādēs"" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 107. pantam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pantam". Latvijas Vēstnesis, Nr. 189, 25.11.2005.
- 7) Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra spriedums lietā Nr. 2005-02-0106 "Par Izglītības likuma 59. panta otrās daļas otrā teikuma daļas par piedalīšanos privāto izglītības iestāžu finansēšanā, ja tiek īstenotas izglītības programmas valsts valodā, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pantam (saistībā ar Pirmā protokola 2. pantu)". Latvijas Vēstnesis, Nr. 148, 16.09.2005.
- 8) Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija spriedums lietā Nr. 2004-18-0106 "Par Izglītības likuma pārejas noteikumu 9. punkta 3. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91. un 114. pantam, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 1. protokola 2. pantam un tās 14. pantam (saistībā ar 1. protokola 2. pantu), Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 26. un 27. pantam, Starptautiskās konvencijas par visu veidu rasu diskriminācijas izskaušanu 5. pantam, Konvencijas par bērna tiesībām 2. un 30. pantam, kā arī Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 18. pantam". Latvijas Vēstnesis, Nr. 77, 17.05.2005.
- 9) Satversmes tiesas 2005. gada 17. janvāra spriedums lietā Nr. 2004-10-01. "Par Civilprocesa likuma 132. panta pirmās daļas 3. punkta un 223. panta 6. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam". Latvijas Vēstnesis, Nr. 9, 18.01.2005.
- 10) Satversmes tiesas 2004. gada 5. novembra spriedums lietā Nr. 2004-04-01 "Par likuma "Par tiesu varu" 75. pantā ietvertās normas vārdu "vai tiesas piesēdētājam" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 84. un 92. pantam". Latvijas Vēstnesis, Nr. 177, 09.11.2004.
- 11) Satversmes tiesas 2004. gada 9. marta spriedums lietā Nr. 2003-16-05 "Par reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministra 2003. gada 27. maijā pieņemtā rīkojuma Nr. 2-02/57 "Par Jūrmalas pilsētas domes 24.10.2001. saistošo noteikumu Nr. 17 "Par detālo plānojumu Jūrmalā, teritorijai starp Bulduru prospektu, Rotas ielu, 23. un 25. līnijām" darbības apturēšanu", 2003. gada 2. jūnijā pieņemto rīkojumu Nr. 2-02/60 "Par Jūrmalas pilsētas domes 09.10.2002. saistošo noteikumu Nr. 10 "Par detālā plānojuma apstiprināšanu Jūrmalā, sabiedriskajam centram Vaivaros" darbības apturēšanu" un Nr. 2-02/62 "Par Jūrmalas pilsētas domes 07.11.2001. saistošo noteikumu Nr. 18 "Par detālā plānojuma apstiprināšanu Jūrmalā, zemesgabalam Bulduri 1001" darbības apturēšanu" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam". Latvijas Vēstnesis, Nr. 38, 10.03.2004.

- 12) Satversmes tiesas 2004. gada 30. janvāra spriedums lietā Nr. 2003-20-01 "Par Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības likuma 10. panta, 11. panta 3. un 4. punkta, 14. panta un pārejas noteikumu 6. un 8. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 58. pantam". Latvijas Vēstnesis, Nr. 17, 03.02.2004.
- 13) Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija spriedums lietā Nr.2003-04-01 "Par Civilprocesa likuma 82. panta piektās daļas un 453. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92. pantam". Latvijas Vēstnesis, Nr. 97, 27.06.2003.
- 14) Satversmes tiesas 2003. gada 14. februāra spriedums lietā Nr. 2002-14-04 "Par Ministru kabineta 2001. gada 8. augusta rīkojuma Nr. 401 "Par bīstamo atkritumu sadedzināšanas iekārtas izvietošanu Olainē" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 111. un 115. pantam, Atkritumu apsaimniekošanas likuma 5. pantam un 6. panta 1.–3. punktam, likuma "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" 3. un 11. pantam, likuma "Par piesārņojumu" 14. pantam un 17. panta pirmajai daļai, kā arī likuma "Par vides aizsardzību" 11. pantam". Latvijas Vēstnesis, Nr. 26, 18.02.2003.
- 15) Satversmes tiesas 2002. gada 22. oktobra spriedums lietā Nr. 2002-04-03 "Par "Izmeklēšanas cietumu iekšējās kārtības noteikumu" 59.1.6., 66. un 68. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 95. un 111. pantam". Latvijas Vēstnesis, Nr. 154, 24.10.2002.
- 16) Satversmes tiesas 2002. gada 5. marta spriedums lietā Nr. 2001-10-01 "Par Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 390.–392.2. panta un 1997. gada 20. februāra likuma "Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā" pārejas noteikumu 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam". Latvijas Vēstnesis, Nr. 36, 06.03.2002.
- 17) Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra spriedums lietā Nr. 2001-06-03 "Par Saeimas Prezidija 2000. gada 28. februāra "Noteikumu par kārtību, kādā no Saeimas budžeta kompensējami izdevumi, kas deputātam radušies, realizējot savas pilnvaras" 4., 5., 6., 7., 8. punkta un 9. punkta pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam". Latvijas Vēstnesis, Nr. 31, 26.02.2002.
- 18) Satversmes tiesas 2001. gada 5. decembra spriedums lietā Nr. 2001-07-0103 "Par likuma "Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 2. panta un Ministru kabineta 1998. gada 31. augusta noteikumu Nr. 327 "Pieteikumu iesniegšanas un izskatīšanas, lēmumu pieņemšanas, darba garantiju un sociālo garantiju atjaunošanas un zaudējumu atlīdzības izmaksas kārtība" 3. punkta 1. apakšpunkta atbilstību Satversmes 91. un 92. pantam". Latvijas Vēstnesis, Nr. 178, 07.12.2001.
- 19) Satversmes tiesas 2001. gada 26. jūnija spriedums lietā Nr. 2001-02-0106 "Par likuma "Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 1. punkta (daļā par ārvalstnieku un bezvalstnieku, kuru pastāvīgā dzīvesvieta 1991. gada 1. janvārī bija Latvija, apdrošināšanas stāžu) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 91. un 109. pantam un 1950. gada 4. novembra Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pantam un šīs konvencijas 1. protokola 1. pantam". Latvijas Vēstnesis, Nr. 99, 27.06.2001.
- 20) Satversmes tiesas tiesnešu Kaspara Baloža un Viktora Skudras 2008. gada 23. janvāra atsevišķās domas lietā Nr. 2007-11-03. Satversmes tiesas interneta

mājaslapa: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/domas_2007-11-03.htm
Pēdējo reizi sk. 21.04.2008.

- 21) Saeimas atbildes raksts Satversmes tiesas lietā Nr.2005-18-01. (Nepublicēts.)
- 22) Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 10. decembra lēmuma lietā Nr. SKA-678/2007 15. punkts. (Nepublicēts.)
- 23) Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 22. augusta lēmums lietā Nr. SKA-400. Lēmums publicēts grāmatā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006, Rīga. TNA, 2007.
- 24) Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 22. jūnija spriedums lietā Nr. SKA-255. Spriedums publicēts grāmatā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. Rīga, TNA, 2007.
- 25) Administratīvās apgabaltiesas 2007. gada 24. septembra lēmums lietā Nr. AA43-2906-07/2. (Nepublicēts.)
- 26) Administratīvās apgabaltiesas 2006. gada 2. februāra spriedums lietā Nr. A4204-4404 (AA 44-06/7). (Nepublicēts.)
- 27) Administratīvās rajona tiesas 2004. gada 27. septembra spriedums lietā Nr. A4204-4404 (A444-049). (Nepublicēts.)

Pielikums

COMMIN plānošanas sistēmu salīdzinājums līdzdalības šķērsgriezumā.

1. Normatīvajos aktos noteiktās prasības informēšanai par plāna izstrādi (atbildes grupētas līmeņos).

Valsts	Plānošanas līmenis	1) Kādas ir normatīvajos aktos noteiktās prasības attiecībā uz informācijas sniegšanu plāna izstrādes ierosināšanas stadijā?	2) Kādas ir normatīvajos aktos noteiktās prasības attiecībā uz informācijas sniegšanu pirms plāna apstiprināšanas?	3) Kādas ir normatīvajos aktos noteiktās prasības attiecībā uz informācijas sniegšanu par pieņemto plānu?
BALTKRIEVIJA	Nacionālais	Likumā nav paredzēta sabiedrības informēšana pirms plānošanas uzsākšanas.	Ar likumu ir noteikts, ka informācija par plānojuma izstrādāšanu ir jāizziņo iesaistītajām organizācijām un valsts institūcijām, tajā skaitā arī vietējās un reģionālās varas pārstāvjiem.	Ar likumu ir noteikts, ka valsts mērogā plānošanas process tiek izsludināts saskaņā ar valdības izstrādātām informēšanas procedūrām (iekļaujot masu medijus) un informācijas izplatīšanu starp dažādām iesaistītajām organizācijām un valsts institūcijām.
	Reģionālais	Likumā nav paredzēta sabiedrības informēšana pirms plānošanas uzsākšanas.	Ar likumu ir noteikts, ka informācija par plānojuma izstrādāšanu ir jāizziņo iesaistītajām organizācijām un valsts institūcijām, tajā skaitā arī vietējās un reģionālās varas pārstāvjiem.	Ar likumu ir noteikts, ka reģionālā mērogā plānošanas process tiek izsludināts, vadoties pēc valdības izstrādātām informēšanas procedūrām. Par izsludināšanu ir atbildīga attiecīgā vietējās varas institūcija.
	Teritorijas plānojums	Likumā nav paredzēta sabiedrības informēšana pirms plānošanas uzsākšanas.	Ar likumu ir noteikts, ka par informācijas izplatīšanu ir atbildīga vietējās varas institūcija (pilsētas dome/ pašvaldības izpildkomiteja), kas atbild par sabiedriskajām apspriedēm teritorijas plānojuma tapšanas gaitā.	Ar likumu ir noteikts, ka attiecīgā vietējās varas institūcija (pilsētas dome/ pašvaldības izpildkomiteja) ir atbildīga par teritorijas plānojuma izsludināšanu.

BALTKRIEVIJA	Detālplānojums	Likumā nav paredzēta sabiedrības informēšana pirms plānošanas uzsākšanas.	Ar likumu ir noteikts, ka vietējās varas institūcija (pilsētas domes/pašvaldības izpildkomiteja) atbild par sabiedriskajām apspriedēm detālplānojuma tapšanas gaitā.	Ar likumu ir noteikts, ka attiecīgā vietējās varas institūcija (pilsētas dome/pašvaldības izpildkomiteja) ir atbildīga par detālplānojuma izsludināšanu.
DĀNIJA	Nacionālais	Likumā noteikts, ka pēc katrām Folketinga (Dānijas parlamenta) vēlēšanām vides ministrs iesniedz nacionālās plānošanas atskaiti Folketingam, vides un reģionālās plānošanas komitejai.	Ar likumu ir noteikts, ka nacionālā plānojuma priekšlikums pirms tā apstiprināšanas ir jāiesniedz kopā ar citiem izstrādātajiem plāna variantiem Dānijas parlamentā (Folketingā), kur notiek debātes par iesniegtajiem plāna variantiem.	
	Reģionālais		Ar likumu ir noteikts, ka reģiona attīstības plānojuma priekšlikums pirms tā apstiprināšanas ir jānodod sabiedriskajai apspriešanai vismaz 8 nedēļas, un tikai pēc tam tas var tikt apstiprināts.	
	Teritorijas plānojums	Likumā nav paredzēta sabiedrības informēšana pirms plānošanas uzsākšanas.	Ar likumu ir noteikts, ka teritorijas plānojuma priekšlikums pirms tā apstiprināšanas ir jāpublicē. Sabiedrībai 8 nedēļu laikā ir iespējams izteikt savu viedokli, pirms plāns tiek akceptēts tā pēdējā redakcijā.	
	Detālplānojums		Ar likumu ir noteikts, ka detālplānojuma priekšlikums pirms tā apstiprināšanas ir jāpublicē, publikācijā iekļaujot plāna mērķi un saturu, tāpat kā tā saistību ar citiem pārvaldības attīstības plānošanas dokumentiem. Sabiedrībai 8 nedēļu laikā ir iespējams izteikt savu viedokli, pirms pašvaldība plānu akceptē.	

<p>IGAUNIJA</p>	<p>Nacionālais</p>	<p>Likumā noteikts, ka informācija par nacionālo teritorijas plānojumu (<i>spatial plan</i>) jāpublicē Valsts Avīzes (<i>State Gazette</i>) pielikumā. Iekšlietu ministrijai viena mēneša laikā pēc lēmuma par teritorijas plānošanas uzsākšanu ir jāpublicē paziņojums attiecīgajā laikrakstā par teritorijas plānošanu un tās mērķiem.</p>	<p>Likumā ir noteikts, ka par nacionālā plānojuma (<i>spatial plan</i>) tapšanu atbildīgajai ministrijai jāpublicē pamatinformācija par plānu attiecīgajos laikrakstos.</p>	<p>Informācija par nacionālā plānojuma (<i>spatial plan</i>) pieņemšanu jāpublicē attiecīgajā laikrakstā.</p>
	<p>Reģionālais</p>	<p>Likumā noteikts, ka reģiona varas pārstāvim (<i>county governor</i>) jāpaziņo pašvaldībām par lēmumu uzsākt reģiona teritorijas plānojumu divu nedēļu laikā, kopš ticis pieņemts lēmums uzsākt plānošanu. Tāpat reģiona varas pārstāvim viena mēneša laikā pēc pieņemtā lēmuma uzsākt plānošanu ir jāpublicē paziņojums vietējos laikrakstos par teritorijas plānojuma tapšanu un tā mērķiem.</p>	<p>Reģionālās varas pārstāvis (<i>county governor</i>) ir atbildīgs, lai reģionālais plānojums tiktu izvietots sabiedrības apskatei publiski pieejamās vietās (pilsētu un pašvaldību centros). Vismaz vienu nedēļu pirms plānu izvietošanas publiskai apskatei ir jābūt paziņojumam reģionālajā laikrakstā, norādot vietu un laiku, kur tiks izvietots plānojums, kā arī norādot, kad par to notiks sabiedriskā apspriešana.</p>	<p>Reģionālās varas pārstāvim (<i>county governor</i>) ir jāpublicē paziņojums par lēmumu uzsākt reģionālo plānojumu. Tam arī ir jāizsūta lēmuma par reģionālā plānojuma uzsākšanu un pieņemtā reģionālā plānojuma kopijas visām reģiona vietējām pārvaldēm un Iekšlietu ministrijai viena mēneša laikā, kopš plānojums ir akceptēts.</p>
	<p>Teritorijas plānojums</p>	<p>Likumā noteikts, ka pašvaldībām ir jāinformē reģiona varas pārstāvis (<i>county governor</i>) par plānošanas uzsākšanu divu nedēļu laikā, kopš šāds lēmums ir pieņemts. Pašvaldībai arī viena mēneša laikā pēc plānošanas uzsākšanas vietējos laikrakstos ir jānodrošina publiski pieejama informācija par teritorijas izmēru, atrašanās vietu un reģionālā plāna mērķiem.</p>	<p>Vietējās varas pārstāvjiem jānoorganizē sabiedriskā apspriešana, lai prezentētu teritorijas plānojuma nostādnes un tā iespējamo ietekmi uz tālāko teritorijas attīstību. Apstiprinātais teritorijas plānojums jānovieto publiskai apskatei pilnībā vai pašvaldības centrā. Vismaz vienu nedēļu pirms plāna prezentēšanas sabiedrībai ir jāpublicē vietējā laikrakstā informācija, kur un kad plāns būs pieejams un kad par to notiks sabiedriskā apspriešana.</p>	<p>Vietējām pārvaldēm ir jāinformē reģiona varas pārstāvis (<i>county governor</i>) par lēmumu uzsākt teritorijas plānojuma izstrādi (divu nedēļu laikā, kopš šāds lēmums ir pieņemts). Vietējām pārvaldēm viena mēneša laikā, kopš pieņemts lēmums par teritorijas plānojuma uzsākšanu, ir jāpublicē informācija vietējā laikrakstā par teritorijas plānojumā iekļauto teritoriju un plānojuma mērķiem.</p>

IGAUNIJA	Detālplānojums	<p>Likumā noteikts, ka pašvaldībām ir jāinformē reģiona varas pārstāvis (<i>county governor</i>) par detālplānojuma uzsākšanu divu nedēļu laikā, kopš šāds lēmums ir pieņemts. Pašvaldībai viena mēneša laikā pēc plānošanas uzsākšanas ir jānodrošina informācija vietējos laikrakstos par detālplānā iekļautās teritorijas izmēru, atrašanās vietu un detālplānojuma mērķiem.</p>	<p>Pašvaldība nosaka vajadzību organizēt sabiedrisko apspriešanu un nepieciešamību publicēt plānu. Vismaz viena sabiedriskā apspriešana ir jāriko, ja detālplānojums tiek gatavots īpaši aizsargājamai teritorijai vai teritorijai, kurai ir pilsētvides attīstības potenciāls. Akceptētais detālplānojums jāizstāda publiskai apskatei pašvaldības, pilsētas vai citas teritorijas centrā. Vismaz vienu nedēļu pirms detālplānojuma prezentēšanas sabiedrībai ir jāpublicē vietējā laikrakstā informācija par to, kur un kad plāns būs pieejams un kad par to notiks sabiedriskā apspriešana.</p>	<p>Vietējai pārvaldei ir jāpublicē ziņojums laikrakstā par detālplānojuma uzsākšanu viena mēneša laikā, kopš lēmums ir pieņemts. Vietējai pārvaldei ir jānosūta lēmums par detālplānojuma akceptēšanu un akceptēto detālplānojumu reģiona varas pārstāvim (<i>county governor</i>). Viena mēneša laikā jāizsūta informācija par zemes un ēku izmantošanas nolūkiem un ierobežojumiem, kuras pieņemtā detālplānojuma rezultātā nonāk valsts zemes kadastra reģistrā.</p>
SOMIJA	Nacionālais	<p>Likumā noteikts, ka informācija jāizplata publiska paziņojuma veidā, saskaņā ar vispārpieņemto informēšanas kārtību.</p>	<p>Likums nosaka, ka nacionālā plāna metam ir jābūt publicētam 30 dienas pirms tā pieņemšanas.</p>	<p>Valdības lēmums par Valsts zemes izmantošanas vadlīnijām (<i>National Land Use Guidelines</i>) ir jāpieņem pēc tam, kad tā saturs ir izklāstīts sabiedrībai.</p>
	Reģionālais	<p>Likumā noteikts, ka par plānošanas uzsākšanu reģionālā līmenī ir jābūt publicētam paziņojumam.</p>	<p>Likums noteic, ka reģionālā plāna metam ir jābūt publicētam 30 dienas pirms tā pieņemšanas.</p>	<p>Vietējās pārvaldes sanāksmju protokolos ir jābūt publiski pieejamiem. Lēmums par plānojuma apstiprināšanu ir jānosūta pašvaldības iedzīvotājiem un tiem, kuri izteikuši iebildumus un ierosinājumus, kamēr tas bija nodots sabiedriskai apspriešanai.</p>

SOMIJA	Teritorijas plānojums	Likums noteic, ka par teritorijas plānojuma izstrādes uzsākšanu ir jābūt publicētam paziņojumam.	Likums noteic, ka teritoriālā plānojuma metam ir jābūt publicētam 30 dienas pirms tā pieņemšanas.	Vietējās pārvaldes sanāksmju protokoliem ir jābūt publiski pieejamiem. Lēmums par plāna apstiprināšanu ir jānosūta pašvaldības iedzīvotājiem un tiem, kuri izteikuši iebildumus un ierosinājumus, kamēr tas bija nodots sabiedriskai apspriešanai.
	Detālplānojums	Likums noteic, ka par detālplānojuma izstrādes uzsākšanu ir jābūt publicētam paziņojumam.	Likums noteic, ka detālplānojuma izstrādātajam metam ir jābūt publiski izstādītam 14 vai 30 dienas pirms tā pieņemšanas.	Vietējās pārvaldes sanāksmju protokoliem ir jābūt publiski pieejamiem. Lēmums par plāna apstiprināšanu ir jānosūta pašvaldības iedzīvotājiem un tiem, kuri izteikuši iebildumus un ierosinājumus, kamēr tas bija nodots sabiedriskai apspriešanai.
VĀCIJA	Nacionālais	Likums nenoteic, ka ir jāizplata informācija par nacionālā plānojuma priekšlikuma sagatavošanu.	Likums nenoteic, ka informācija par nacionālo plānojumu ir jāizplata pirms tā apstiprināšanas.	Likums neparedz sabiedrības informēšanu par nacionālā plāna pieņemšanu.
	Federālo zemju līmenis	Likums nenoteic, ka ir jāizplata informācija par plānojuma sagatavošanu federālo zemju līmenī.	Federālo zemju līmenī ar likumu noteikts, ka vismaz vienu mēnesi pirms plānojuma apstiprināšanas ir jābūt publiski pieejamam izskaidrojošajam memorandam un vides stāvokļa novērtējuma ziņojumam.	Federālo zemju līmenī ir noteikts, ka par plāna pieņemšanu ir jābūt paziņojumam oficiālajās informēšanas vietās. Bieži plāni un izskaidrojošie memorandi ir pieejami internetā.
	Reģionālais	Likums nenoteic, ka ir jāizplata informācija par plānojuma sagatavošanu reģionālā līmenī.	Reģionālā līmenī ar likumu noteiktās normas informācijas izplatīšanai ir tādas pašas kā "federālo zemju līmenī".	Reģionālā līmenī ir noteikts, ka par plāna pieņemšanu ir jābūt paziņojumam oficiālajās informēšanas vietās. Bieži plāni un izskaidrojošie memorandi ir pieejami internetā.

VĀCIJA	Teritorijas plānojums	Par plānošanas uzsākšanu ir jābūt paziņojumiem laikrakstos vai internetā. Turklāt vēlāk jāparādās informācijai par plāna mērķiem un alternatīviem risinājumiem, kā arī plāna ietekmes uz teritoriju izvērtējumam.	Plānojuma mets un izskaidrojošais memorands ir jānodod publiskai apspriedei vismaz vienu mēnesi.	Par plāna pieņemšanu ir jābūt paziņojumam oficiālajās informēšanas vietās. Bieži plāni un izskaidrojošie memorandi ir pieejami internetā.
	Detālpilnojums	Par plānošanas uzsākšanu ir jābūt paziņojumiem laikrakstos vai internetā. Turklāt vēlāk jāparādās informācijai par plāna mērķiem un alternatīviem risinājumiem, kā arī plāna ietekmes uz teritoriju izvērtējumam.	Plānojuma mets un izskaidrojošais memorands ir jānodod publiskai apspriedei vismaz vienu mēnesi.	Par plāna pieņemšanu ir jābūt paziņojumam oficiālajās informēšanas vietās. Bieži plāni un izskaidrojošie memorandi ir pieejami internetā.
LATVIJA	Nacionālais	Likumā noteikts, ka informācija par plāna izstrādāšanas uzsākšanu ir jāpublicē oficiālā laikrakstā.	Likums paredz, ka informācija par plānu pirms tā akceptēšanas ir jāpublicē oficiālā laikrakstā.	Likums paredz, ka informācija par apstiprināto plānu ir jāpublicē oficiālā laikrakstā.
	Reģionālais	Likumā noteikts, ka informācija par plāna izstrādāšanas uzsākšanu ir jāpublicē oficiālā laikrakstā.	Likums paredz, ka informācija par plānu pirms tā akceptēšanas ir jāpublicē oficiālā laikrakstā.	Likums paredz, ka informācija par apstiprināto plānu ir jāpublicē oficiālā laikrakstā.
	Teritorijas plānojums	Likumā noteikts, ka informācija par plāna izstrādāšanas uzsākšanu ir jāpublicē oficiālā laikrakstā.	Likums paredz, ka informācija par plānu pirms tā akceptēšanas ir jāpublicē oficiālā laikrakstā.	Likums paredz, ka informācija par apstiprināto plānu ir jāpublicē oficiālā laikrakstā.
	Detālpilnojums	Likumā noteikts, ka informācija par plāna izstrādāšanas uzsākšanu ir jāpublicē oficiālā laikrakstā.	Likums paredz, ka informācija par plānu pirms tā akceptēšanas ir jāpublicē oficiālā laikrakstā.	Likums paredz, ka informācija par apstiprināto plānu ir jāpublicē oficiālā laikrakstā.

LIETUVA	Nacionālais			Likums noteic, ka informācija ir jāizplata ar masu mediju starpniecību.
	Reģionālais			Likums noteic, ka informācija ir jāizplata ar masu mediju starpniecību.
	Teritorijas plānojums			Likums noteic, ka informācija ir jāizplata ar masu mediju starpniecību.
	Detālplānojums			Likums noteic, ka informācija ir jāizplata ar masu mediju starpniecību.
NORVĒGIJA	Nacionālais	Likums paredz, ka ir jāizziņo par plāna priekšlikumu, lai veiktu nacionāli saistošu noteikumu izstrādi iesaistītajās pašvaldībās.	Likums noteic, ka pirms plāna pieņemšanas ir jānodrošina plāna priekšlikuma publiska apspriede, lai izstrādātu nacionāli saistošus noteikumus iesaistītajās pašvaldībās.	Likums noteic, ka par plānojuma pieņemšanu ir jāpaziņo saskaņā ar valdības izstrādāto informēšanas procedūru.
	Reģionālais	Vispārīgie noteikumi paredz savlaicīgu informācijas izplatīšanu par plānošanas iestādes pieņemtajiem lēmumiem.	Vispārīgie noteikumi paredz informācijas sniegšanu par reģionālā plāna priekšlikuma galvenajiem elementiem tādā veidā, lai var notikt publiskas debātes pēc plānošanas iestādes pieņemtā lēmuma.	Likums noteic, ka par plānojuma pieņemšanu ir jāpaziņo saskaņā ar valdības izstrādāto informēšanas procedūru.
	Teritorijas plānojums	Likumā ir noteikts, ka jābūt paziņojumam par plānošanas uzsākšanu.	Likumā ir noteikts, ka pirms plāna pieņemšanas ir jāorganizē publiska apspriede.	Likums noteic, ka ir jāpaziņo par plāna pieņemšanu.
	Detālplānojums	Likumā ir noteikts, ka jābūt paziņojumam par plānošanas uzsākšanu.	Likumā ir noteikts, ka pirms plāna pieņemšanas ir jāorganizē publiska apspriede.	Likums noteic, ka ir jāpaziņo par plāna pieņemšanu.

POLIJA	Nacionālais	Plašāka sabiedrība netiek informēta par plāna izstrādes uzsākšanu. Tiek informēta Polijas Zinātņu akadēmijas Teritorijas ekonomikas attīstības un reģionālās plānošanas komiteja, Polijas pilsētu plānotāju asociācija un vadošās NVO vides aizsardzības jomā. Premjerministrs ieceļ par teritorijas plānošanu atbildīgo amatpersonu (<i>State Council for Spatial Management</i>).	Likums noteic, ka pirms plāna pieņemšanas tiek uzklusīta par teritorijas plānošanu atbildīgās amatpersonas (<i>State Council for Spatial Management</i>) pozīcija. Tāpat tiek informēta Polijas Zinātņu akadēmijas Teritorijas ekonomikas attīstības un reģionālās plānošanas komiteja, profesionālās asociācijas un NVO. Galvenie sabiedrības līdzdalības instrumenti ir neformāli, bet dažos gadījumos tās ir formālas tikšanās ar biznesa un politiskajiem pārstāvjiem.	Plānojuma apstiprināšanas fakts tiek izsludināts, izmantojot valdības izstrādātos mehānismus, piemēram, publicējot informāciju internetā.
	Reģionālais	Likumā noteikts, ka paziņojumu par plāna izstrādāšanas uzsākšanu izdod reģiona maršals (<i>voivodship marshal</i>) un publicē vietējā laikrakstā un attiecīgajās iestādēs.	Likums noteic, ka paziņojumā pirms plānojuma apstiprināšanas ir jābūt norādītam laikam un vietai, lai izteiktu ierosinājumus par plānojumu. Ierosinājumus drīkst izteikt ne mazāk kā trīs mēnešu laikā kopš paziņojuma publicēšanas.	Likums noteic, ka reģionālās pārvaldes (<i>voivodship parliament</i>) lēmums par plāna pieņemšanu ir jāizziņo drukātā veidā ierobežotā eksemplāru skaitā, kā arī publicējot informāciju internetā saskaņā ar iepriekš izstrādātu informēšanas kārtību.
	Teritorijas plānojums	Vietējās pārvaldes vadītājs/pilsētas mērs informē paziņojuma formā par plānošanas uzsākšanu vietējā presē, kā arī citā konkrētajai teritorijai ierastajā veidā.	Likums noteic, ka paziņojumā pirms plāna apstiprināšanas ir jābūt lēmumam par plāna uzsākšanas procesu, jābūt norādītam laikam un vietai, lai varētu izteikt ierosinājumus par plānu. Ierosinājumus drīkst izteikt ne mazāk kā 21 dienas laikā kopš paziņojuma publicēšanas.	Likums nenoteic, ka par plānojuma apstiprināšanu publiski jāpaziņo, tomēr nereti tas tiek darīts.

POLIJA	Detālplānojums	Vietējās pārvaldes vadītājs/pilsētas mērs informē paziņojuma formā par plānošanas uzsākšanu vietējā presē, kā arī citā konkrētajai teritorijai ierastajā veidā.	Likums noteic, ka paziņojumā pirms plāna apstiprināšanas ir jābūt lēmumam par plāna uzsākšanas procesu, jābūt norādītam laikam un vietai, lai varētu izteikt ierosinājumus par plānu. Ierosinājumus drīkst izteikt ne mazāk kā 21 dienas laikā kopš paziņojuma publicēšanas.	Likums nenoteic, ka par plānojuma apstiprināšanu publiski jāpaziņo, tomēr nereti tas tiek darīts.
KRIEVIJA	Nacionālais	Likums nenoteic, ka jāizplata informācija par nacionālā plānojuma priekšlikuma sagatavošanu.	Pirms Nacionālā plānojuma apstiprināšanas informācija tiek izplatīta, lai noskaidrotu sabiedrības viedokli.	Pēc plānojuma apstiprināšanas ir obligāta informācijas sniegšana par pieņemtajiem teritoriālās plānošanas dokumentiem.
	Reģionālais	Likums nenoteic, ka jāizplata informācija par plānojuma priekšlikuma sagatavošanu.	Pirms plānojuma apstiprināšanas informācija tiek izplatīta, lai noskaidrotu sabiedrības viedokli.	Pēc plānojuma apstiprināšanas ir obligāta informācijas sniegšana par pieņemtajiem teritoriālās plānošanas dokumentiem.
	Teritorijas plānojums	Likums nenoteic, ka jāizplata informācija par plānojuma priekšlikuma sagatavošanu.	Pirms plānojuma apstiprināšanas ģenerālplāns tiek nodots publiskai apspriešanai.	Pēc plānojuma apstiprināšanas ir obligāta informācijas sniegšana par pieņemtajiem teritoriālās plānošanas dokumentiem.
	Detālplānojums	Pirms detālplānojuma izstrādes uzsākšanas informācija tiek izplatīta, lai noskaidrotu sabiedrības viedokli.	Pirms plānojuma apstiprināšanas plānošanas dokumenti (detālplāns) jānodod publiskai apspriešanai.	Pēc plānojuma apstiprināšanas ir obligāta informācijas sniegšana par pieņemtajiem teritoriālās plānošanas dokumentiem.

ZVIEDRIJA	Nacionālais	Likums nenoteic, ka ir jāizpata informācija par plānojuma priekšlikuma sagatavošanu.	Likums nenoteic, ka informācija par nacionālo plānojumu ir jāizpata pirms tā apstiprināšanas.	
	Reģionālais	Likums nenoteic, ka ir jāizpata informācija par plānojuma priekšlikuma sagatavošanu.	Likums noteic, ka nav jāizpata informācija par attīstības plāna priekšlikumu pirms tā apstiprināšanas – tas attiecas uz reģionālās attīstības programmām. Attiecībā uz reģionālajiem plāniem publiskās apspriešanas un izstādes ir jāriko.	Likums noteic, ka ir jāizpata informācija par attīstības plānu pēc tā apstiprināšanas. Attiecībā uz reģionālās attīstības programmām informācija ir jāpaziņo visiem iesaistītajiem. Attiecībā uz reģionālajiem plāniem ir jāizpata publiskās paziņojums.
	Teritorijas plānojums	Likums nenoteic, ka ir jāizpata informācija par plānojuma priekšlikuma sagatavošanu.	Likums noteic, ka pirms plānojuma apstiprināšanas par to ir jāriko publiskās apspriedes un izstādes.	Pirms plānojums tiek apstiprināts, ir jāizpata publiskās paziņojums.
	Detālplānojums	Likums nenoteic, ka ir jāizpata informācija par plānojuma priekšlikuma sagatavošanu.	Likumā noteikts, ka pirms plāna apstiprināšanas ir jāriko publiskās apspriedes, pirmkārt, par projekta programmu un, otrkārt, par plāna priekšlikumu. Noslēgumā detālplāns publiski jāizstāda.	Par apstiprināto detālplānojumu ir jābūt publiskam paziņojumam, kā arī jāinformē iesaistītās puses.

2. Informēšanas pienākums un personas tiesības saņemt pieeju informācijai (atbildes grupētas līmeņos).

Valsts	Plānošanas līmenis	1) Vai ir normatīvais regulējums attiecībā uz publisko pieejamību informācijai?	2) Vai sabiedrība, nekustamā īpašuma īpašnieki, kaimiņi ir jāinformē par plānojuma izstrādes aktivitātēm un lēmumiem?	3) Vai institūcijām ir obligāti jāatbild uz personu jautājumiem individuāli?
BALTKRIEVIJA	Nacionālais	Dokumenti un informācija, kas pieejama valsts varas pārstāvjiem, ir pieejama publiski, ja vien nav kādu īpašu ierobežojumu, kas to neļauj. <i>De iure</i> ikvienam ir tiesības apskatīt dokumentus un plānus, vērstoties valsts varas institūcijās. Tomēr sabiedrības informēšanai netiek izstrādātas speciālas publikācijas.	Jā, attiecībā uz plānošanas aktivitātēm un lēmumu pieņemšanu nacionālā līmenī, saskaņā ar Plānošanas un būvniecības likumu, darbojas "Publiskās informācijas princips".	Jā, nacionālā līmenī par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumu individuāli.
	Reģionālais	Nacionālā, reģionālā, teritorijas plānojuma un detālplānojuma mērogā likums noteic, ka informācijas pieejamība ir tāda pati kā nacionālā līmenī (sk. Nacionālais).	Jā, valsts varas pārstāvis reģionā ir atbildīgs par sabiedrības informēšanu par noritošajām plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem reģionālā līmenī.	Jā, reģionālā līmenī par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumu individuāli.
	Teritorijas plānojums	Nacionālā, reģionālā, teritorijas plānojuma un detālplānojuma mērogā likums noteic, ka informācijas pieejamība ir tāda pati kā nacionālā līmenī (sk. Nacionālais).	Jā, vietējās pārvaldes institūcija ir atbildīga par sabiedrības informēšanu attiecībā uz noritošajām plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem.	Jā, par teritorijas plānojumu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem individuāli.

BALTĶRIEVIJA	Detālplānojums	Nacionālā, reģionālā, teritorijas plānojuma un detālplānojuma mērogā likums noteic, ka informācijas pieejamība ir tāda pati kā nacionālā līmenī (sk. Nacionālais).	Varas pārstāvim ir jāinformē sabiedrība par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem par detālplānojumu. Ja pieņemtie lēmumi vai process var ietekmēt dzīves vai darba apstākļus arī citiem, ne tikai iesaistītajām pusēm, tad vietējās varas pārstāvim jānodrošina visām iesaistītajām un tieši vai netieši skartajām personām iespēja saņemt informāciju un izteikt viedokli.	Jā, par detālplānojumu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumu individuāli.
DĀNIJA	Nacionālais	Jā, sabiedrībai ir jābūt pieejamai informācijai par plānošanu nacionālā līmenī.	Jā, sabiedrībai ir jātiek informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem nacionālā līmenī.	
	Reģionālais	Jā, sabiedrībai ir jābūt pieejamai informācijai par plānošanu reģionālā līmenī.	Jā, sabiedrībai ir jātiek informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem reģionālā līmenī.	Reģionālā līmenī par plānošanu atbildīgajai institūcijai nav jāatbild uz jautājumiem vai pieprasījumiem individuāli, bet nereti tas tiek darīts. Uzdotie jautājumi tiek izskatīti reģionālajā padomē, un atbildes ir pieejamas institūcijas interneta mājas lapā.
	Teritorijas plānojums	Jā, sabiedrībai ir jābūt pieejamai informācijai par teritorijas plānojumu.	Jā, sabiedrībai, galvenokārt zemes īpašniekiem un to kaimiņiem, ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem attiecībā uz teritorijas plānojumu.	Par teritorijas plānojumu atbildīgajai institūcijai nav jāatbild uz jautājumiem vai pieprasījumiem individuāli, bet nereti tas tiek darīts. Uzdotie jautājumi tiek izskatīti pašvaldībā, un atbildes ir pieejamas institūcijas interneta mājas lapā.

DĀNIJA	Detālplānojums	Jā, sabiedrībai ir jābūt pieejamai informācijai par detālplānojumu.	Jā, sabiedrībai, galvenokārt zemes īpašniekiem un to kaimiņiem, ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem attiecībā uz detālplānojumu.	Par detālplānojumu atbildīgajai institūcijai nav jāatbild uz jautājumiem vai pieprasījumiem individuāli, bet tas tiek darīts.
IGAUNIJA	Nacionālais	Teritorijas plānošanas likums noteic, ka plānošanas aktivitātes ir publiskas. Publiskā apspriešana ir obligāta, lai nodrošinātu visu ieinteresēto pušu savlaicīgu informēšanu, kā arī, lai sniegtu iespēju aizsargāt savas intereses plānošanas procesā. Par plānojuma sagatavošanu atbildīgajai ministrijai ir jānodrošina plānošanas gaitā tapušo materiālu, informācijas apkopošana, lai tā būtu pieejama ieinteresētajām personām.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem attiecībā uz nacionālo plānu. Zemes īpašnieki un to kaimiņi netiek izdalīti kā grupa, kas būtu īpaši jāinformē.	
	Reģionālais	Jā, ar likumu ir noteikta pieeja informācijai par plānošanu reģionālā līmenī. Teritorijas plānošanas likums noteic, ka plānošanas aktivitātes ir publiskas. Publiskā apspriešana ir obligāta, lai nodrošinātu visu ieinteresēto personu savlaicīgu informēšanu, kā arī lai sniegtu iespēju aizsargāt savas intereses plānošanas procesā. Reģionālās varas pārstāvis (<i>county governor</i>) ir jānodrošina ar plānošanas gaitā tapušo materiālu, jāveic informācijas apkopošana, lai tā būtu pieejama ieinteresētajām personām.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Zemes īpašnieki netiek izdalīti kā grupa, kas būtu īpaši jāinformē. Plānam ir jābūt izstrādātam, sadarbojoties ar kaimiņos esošo teritoriju/reģionu varas pārstāvjiem.	Reģionālā līmenī par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem vai informācijas pieprasījumiem individuāli. Reģionālās varas pārstāvis (<i>county governor</i>), kas atbild par plāna sagatavošanu, ir jāinformē personas, kas izteikušas iebildumus vai ierosinājumus, izmantojot pastu vai e-pastu, par reģionālās varas un sabiedrības viedokli un ieteikumiem, kā arī par sabiedriskās apspriešanas vietu un laiku divu nedēļu laikā, kopš plāns pieejams publiskai apspriešanai.

IGAUNIJA	Teritorijas plānojums	<p>Jā, ar likumu ir noteikta pieeja informācijai par teritorijas plānošanu. Teritorijas plānošanas likums noteic, ka plānošanas aktivitātes ir publiskas. Publiskā apspriešana ir obligāta, lai nodrošinātu visas ieinteresētās puses ar informāciju, kā arī lai sniegtu iespēju aizsargāt savas intereses plānošanas procesā. Vietējai pārvaldei ir jānodrošina plānošanas gaitā tapušo materiālu un informācijas apkopšana, lai tā būtu pieejama ieinteresētajām personām.</p>	<p>Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem, izmantojot laikrakstu kā informēšanas līdzekli. Zemes un citu īpašumu īpašniekiem ir jābūt iesaistītiem plānošanas aktivitātēs. Ja plāns paredz īpašumu atsavināšanu vai to apmaiņu pretēji īpašnieku vēlmēm, tad vietējai pārvaldei vismaz divas nedēļas pirms plāna publiskās izstādīšanas jānosūta reģistrēta vēstule īpašniekiem, informējot par sabiedriskās apspriešanas laiku un vietu. Plānam ir jābūt izstrādātam sadarbībā ar kaimiņiem apkārtējās teritorijās.</p>	<p>Reģionālā līmenī par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem vai informācijas pieprasījumiem individuāli. Reģionālās varas pārstāvim (<i>county governor</i>), kas atbild par plāna sagatavošanu, ir jāinformē personas, kuras izteikušas iebildumus vai ierosinājumus, izmantojot pastu vai e-pastu, par reģionālās varas un sabiedrības viedokli un ieteikumiem, kā arī par sabiedriskās apspriešanas vietu un laiku divu nedēļu laikā, kopš plāns pieejams publiskai apspriešanai.</p>
	Detālplānojums	<p>Jā, ar likumu ir noteikta pieeja informācijai par teritorijas plānošanu. Teritorijas plānošanas likums noteic, ka plānošanas aktivitātes ir publiskas. Publiskā apspriešana ir obligāta, lai savlaicīgi nodrošinātu visas ieinteresētās puses ar informāciju, kā arī lai sniegtu iespēju aizsargāt savas intereses plānošanas procesā. Vietējai pārvaldei ir jānodrošina plānošanas gaitā tapušo materiālu un informācijas apkopšana, lai tā būtu pieejama ieinteresētajām personām.</p>	<p>Detālplānojumam ir jābūt izstrādātam, sadarbojoties ar zemes īpašniekiem – gan jau esošo īpašumu, gan to, kuri plāno izvērst savu darbību teritorijā pēc detālplānojuma apstiprināšanas. Vietējai pārvaldei divas nedēļas pirms lēmuma par detālplānojuma izstrādāšanu uzsākšanas ir jāinformē īpašnieki. Ja plāns paredz īpašumu atsavināšanu, to apmaiņu vai celtniecības normu maiņu pretēji īpašnieku vēlmēm, tad vietējai pārvaldei vismaz divas nedēļas pirms plāna publiskās izstādīšanas ir jānosūta reģistrēta vēstule īpašniekiem, informējot par sabiedriskās apspriešanas laiku un vietu.</p>	<p>Par detālplānojumu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem vai informācijas pieprasījumiem individuāli. Vietējai pārvaldei, kas atbild par plāna sagatavošanu, ir jāinformē personas, kuras izteikušas iebildumus vai ierosinājumus, izmantojot pastu vai e-pastu, par vietējās pārvaldes un sabiedrības viedokli un ieteikumiem, kā arī par sabiedriskās apspriešanas vietu un laiku divu nedēļu laikā, kopš plāns pieejams publiskai apspriešanai.</p>

SOMIJA	Nacionālais	Valsts iestāžu rīcībā esošie dokumenti un lēmumi ir publiski pieejami, izņemot gadījumus, kad tie klasificēti kā dokumenti ar ierobežotu pieejamību. Ikvienam ir tiesības iepazīties ar dokumentiem un pieņemtajiem lēmumiem.	Sabiedrībai jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Ja pieņemtajam lēmumam ir ietekme uz ieinteresēto pušu dzīves vai darba apstākļiem, tad varas pārstāvjiem ir jānodrošina tām informācijas saņemšana par lietas būtību un jānodrošina iespēja izteikt viedokli. Zemes īpašnieki un kaimiņi nav jāinformē.	Galvenokārt labas pārvaldības principa nodrošināšana: iestādēm savas kompetences ietvaros ir jānodrošina konsultācija, jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem. Informācijas nesniegšanas gadījumā iedzīvotāji var iesniegt sūdzību ombudam.
	Reģionālais	Valsts iestāžu rīcībā esošie dokumenti un lēmumi ir publiski pieejami, izņemot gadījumus, kad tie klasificēti kā dokumenti ar ierobežotu pieejamību. Ikvienam ir tiesības iepazīties ar dokumentiem un pieņemtajiem lēmumiem.	Visām ieinteresētajām pusēm, kuras ir tieši vai netieši skartas, jābūt informētām par plānu un tā ietekmi, tajā skaitā nekustamā īpašuma īpašniekiem.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem individuāli tajos gadījumos, kad izteikti iebildumi par plānu un lūgts sniegt argumentētu atbildi par iesniegtajiem iebildumiem.
	Teritorijas plānojums	Pašvaldību rīcībā esošie dokumenti un lēmumi ir publiski pieejami, izņemot gadījumus, kad tie klasificēti kā dokumenti ar ierobežotu pieejamību. Ikvienam ir tiesības iepazīties ar dokumentiem un pieņemtajiem lēmumiem.	Visām ieinteresētajām pusēm, kuras ir tieši vai netieši skartas, jābūt informētām par plānu un tā ietekmi, tajā skaitā – nekustamā īpašuma īpašniekiem.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem individuāli tajos gadījumos, kad izteikti iebildumi par plānu un lūgts sniegt argumentētu atbildi par iesniegtajiem iebildumiem.
	Detālpļānojums	Pašvaldību rīcībā esošie dokumenti un lēmumi ir publiski pieejami, izņemot gadījumus, kad tie klasificēti kā dokumenti ar ierobežotu pieejamību. Ikvienam ir tiesības iepazīties ar dokumentiem un pieņemtajiem lēmumiem.	Visām ieinteresētajām pusēm, kuras ir tieši vai netieši skartas, jābūt informētām par plānu un tā ietekmi, tajā skaitā – nekustamā īpašuma īpašniekiem.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem individuāli tajos gadījumos, kad izteikti iebildumi par plānu un lūgts sniegt argumentētu atbildi par iesniegtajiem iebildumiem.

VĀCIJA	Nacionālais	Likumā nav normas, kas regulētu informācijas publisko pieejamību.	Zemes īpašnieki netiek atsevišķi informēti par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem nacionālā līmenī, taču apkārtējās pašvaldības un apgabali ir jāinformē.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai nav jāatbild uz jautājumiem individuāli.
	Federālo zemju līmenis	Federālo zemju līmenī obligāti ir jāpublisko informācija, kas tiek regulēta ar Federālo teritorijas plānošanas likumu un Federālo būvniecības kodeksu (<i>Federal Spatial Planning Act</i> un <i>Federal Building Code</i>).	Zemes īpašnieki netiek atsevišķi informēti par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem zemju līmenī, taču apkārtējās pašvaldības un apgabali ir jāinformē.	Zemju līmenī par plānošanu atbildīgajai institūcijai nav jāatbild uz publiskiem pieprasījumiem, bet ir jāatbild uz institūciju pieprasījumiem.
	Reģionālais	Reģionālā līmenī obligāti ir jāpublisko informācija, kas tiek regulēta ar Federālo teritorijas plānošanas likumu un Federālo būvniecības kodeksu (<i>Federal Spatial Planning Act</i> un <i>Federal Building Code</i>).	Zemes īpašnieki netiek atsevišķi informēti par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem reģionālā līmenī, taču apkārtējās pašvaldības un apgabali ir jāinformē.	Reģionālā līmenī par plānošanu atbildīgajai institūcijai nav jāatbild uz publiskiem pieprasījumiem, bet ir jāatbild uz institūciju pieprasījumiem.
	Teritorijas plānojums	Ir jāpublisko informācija, kas tiek regulēta ar Federālo teritorijas plānošanas likumu un Federālo būvniecības kodeksu (<i>Federal Spatial Planning Act</i> un <i>Federal Building Code</i>).	Zemes īpašnieki netiek atsevišķi informēti par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem, taču apkārtējās pašvaldības un apgabali ir jāinformē.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai nav jāatbild uz publiskiem pieprasījumiem, bet ir jāatbild uz institūciju pieprasījumiem (izņemot gadījumus, kad informāciju pieprasa vairāk nekā 50 cilvēku grupa).
	Detālpļānojums	Ir jāpublisko informācija, kas tiek regulēta ar Federālo teritorijas plānošanas likumu un Federālo būvniecības kodeksu (<i>Federal Spatial Planning Act</i> un <i>Federal Building Code</i>).	Zemes īpašnieki netiek atsevišķi informēti par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem, taču apkārtējās pašvaldības un apgabali ir jāinformē.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai nav jāatbild uz publiskiem pieprasījumiem, bet ir jāatbild uz institūciju pieprasījumiem (izņemot gadījumus, kad informāciju pieprasa vairāk nekā 50 cilvēku grupa).

LATVIJA	Nacionālais	LR Satversme, Informācijas atklātības likums un Teritorijas plānošanas likums nodrošina publisku pieeju informācijai.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Zemes īpašnieki un kaimiņi nav jāinformē personīgi.	Jā, par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem individuāli, ja tie ir iesniegti rakstiski.
	Reģionālais	LR Satversme, Informācijas atklātības likums un Teritorijas plānošanas likums nodrošina publisku pieeju informācijai.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Zemes īpašnieki nav jāinformē personīgi. Apkārtējās pašvaldības ir jāinformē.	Jā, par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem individuāli, ja tie ir iesniegti rakstiski.
	Teritorijas plānojums	LR Satversme, Informācijas atklātības likums un Teritorijas plānošanas likums nodrošina publisku pieeju informācijai.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Zemes īpašnieki nav jāinformē personīgi. Apkārtējās pašvaldības ir jāinformē.	Jā, par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem individuāli, ja tie ir iesniegti rakstiski.
	Detālpļānojums	LR Satversme, Informācijas atklātības likums un Teritorijas plānošanas likums nodrošina publisku pieeju informācijai.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Zemes īpašnieki un to kaimiņi ir jāinformē personīgi.	Jā, par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem individuāli, ja tie ir iesniegti rakstiski.
LIETUVA	Nacionālais	Sabiedriskās apspriešanas noteikumi par teritorijas plānošanas dokumentiem (projektiem) nodrošina publisku pieeju informācijai.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Zemes īpašnieki un kaimiņi nav jāinformē personīgi.	Jā, par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem individuāli.
	Reģionālais	Sabiedriskās apspriešanas noteikumi par teritorijas plānošanas dokumentiem (projektiem) nodrošina publisku pieeju informācijai.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Zemes īpašnieki nav jāinformē personīgi, turpretī kaimiņreģioni ir jāinformē.	Jā, par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem individuāli.

LIETUVA	Teritorijas plānojums	Sabiedriskās apspriešanas noteikumi par teritorijas plānošanas dokumentiem (projektiem) nodrošina publisku pieeju informācijai.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Zemes īpašnieki nav jāinformē personīgi, turpretī apkārtējās pašvaldības ir jāinformē.	Jā, par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem individuāli.
	Detālpļanojums	Sabiedriskās apspriešanas noteikumi par teritorijas plānošanas dokumentiem (projektiem) nodrošina publisku pieeju informācijai.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Zemes īpašnieki un to kaimiņi ir jāinformē personīgi.	Jā, par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem individuāli.
NORVĒGIJA	Nacionālais	Informācijas pieejamību nodrošina publiskās informācijas princips.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem, tajā skaitā zemes īpašniekiem.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai nav jāatbild uz jautājumiem individuāli.
	Reģionālais	Informācijas pieejamību nodrošina publiskās informācijas princips.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Zemes īpašnieki nav jāinformē personīgi.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai nav jāatbild uz jautājumiem individuāli.
	Teritorijas plānojums	Informācijas pieejamību nodrošina publiskās informācijas princips.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Zemes īpašnieki un kaimiņi ir jāinformē gadījumos, kad tiek skartas viņu intereses.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai nav jāatbild uz jautājumiem individuāli.
	Detālpļanojums	Informācijas pieejamību nodrošina publiskās informācijas princips.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Zemes īpašnieki un to kaimiņi ir jāinformē personīgi.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai nav jāatbild uz jautājumiem individuāli.

POLIJA	Nacionālais	Likumā nav normas, kas regulētu publisku pieeju informācijai.	Nē, sabiedrība vai zemes īpašnieki, apkārtesošie reģioni un pašvaldības nav īpaši jāinformē par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai nav jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem individuāli.
	Reģionālais	Likums paredz, ka reģionālās varas pārstāvis (<i>voivodship marshal</i>) apkopo Pilsētas plānošanas un arhitektūras komitejas un NVO viedokļus par plānu.	Sabiedrība par plānošanas aktivitātēm tiek informēta saskaņā ar valdības izstrādāto informēšanas mehānismu (drukātā veidā vai publicējot informāciju internetā). Nekustamā īpašuma īpašnieki nav jāinformē atsevišķi.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai nav jāatbild uz jautājumiem un informācijas pieprasījumiem individuāli.
	Teritorijas plānojums	Likums paredz, ka brīva pieeja ir pamatinformācijai par plānu.	Likums noteic, ka sabiedrība ir vispārīgi jāinformē par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Zemes īpašnieki nav jāinformē personīgi, turpretī kaimiņi ir jāinformē. Vietējās pārvaldes vadītājs/mērs lūdz valdībai un kaimiņos esošajām pašpārvaldes iestādēm sniegt atzinumu par teritorijas plānojumu.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un iebildumiem individuāli tajos gadījumos, kad tie izteikti par plāna priekšlikumu un tiek lūgts sniegt atbildi par izteiktajiem iebildumiem.
	Detālplānojums	Likums paredz, ka ir brīva pieeja pamatinformācijai par detālplānojumu.	Likums noteic, ka sabiedrība ir vispārīgi jāinformē par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Zemes īpašnieki nav jāinformē personīgi. Arī kaimiņi nav jāinformē personīgi, izņemot gadījumus, kad tas ir nepieciešams būvatļaujas izsniegšanai.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem un iebildumiem individuāli tajos gadījumos, kad tie izteikti par plāna priekšlikumu un ir lūgts sniegt atbildi par izteiktajiem iebildumiem.

KRIEVĪJA	Nacionālais	Likums paredz sabiedrības līdzdalību pilsētas plānošanas un attīstības aktivitātēs.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Atsevišķi ir jāinformē tikai publiskie zemes īpašnieki (<i>public owners of real property</i>).	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem individuāli.
	Reģionālais	Likums paredz sabiedrības līdzdalību pilsētas plānošanas un attīstības aktivitātēs.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Atsevišķi ir jāinformē tikai publiskie zemes īpašnieki (<i>public owners of real property</i>).	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem individuāli.
	Teritorijas plānojums	Likums paredz sabiedrības līdzdalību pilsētas plānošanas un attīstības aktivitātēs.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Atsevišķi ir jāinformē tikai publiskie zemes īpašnieki (<i>public owners of real property</i>).	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem individuāli, ko nosaka pašvaldības likums.
	Detālpilnoājums	Likums paredz sabiedrības līdzdalību pilsētas plānošanas un attīstības aktivitātēs.	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Atsevišķi ir jāinformē visi zemes īpašnieki.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem individuāli, ko nosaka pašvaldības likums.
ZVIEDRIJA	Nacionālais	Informācijas pieejamība tiek nodrošināta atbilstoši konstitūcijā nostiprinātajam principam par brīvu pieeju oficiālajiem dokumentiem (<i>offentlighetsprincipen</i>).	Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Ikvienam ir tiesības iepazīties ar publiski pieejamiem dokumentiem. Zemes īpašnieki un to kaimiņi ir jāinformē atsevišķi.	Par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem individuāli.

ZVIEDRIJA	Reģionālais	<p>Informācijas pieejamība tiek nodrošināta atbilstoši konstitūcijā nostiprinātajam principam par brīvu pieeju oficiālajiem dokumentiem (<i>offentlighetsprincipen</i>), kā arī atbilstoši reģionālās plānošanas noteikumiem Plānošanas un būvniecības likumā.</p>	<p>Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Ikvienam ir tiesības iepazīties ar publiski pieejamiem dokumentiem. Personas, kuras skar plānošanas process, ir jāinformē saskaņā ar Plānošanas un būvniecības likumu. Zemes īpašnieki un to kaimiņi nav jāinformē atsevišķi.</p>	<p>Par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem individuāli.</p>
	Teritorijas plānojums	<p>Informācijas pieejamība tiek nodrošināta atbilstoši konstitūcijā nostiprinātajam principam par brīvu pieeju oficiālajiem dokumentiem (<i>offentlighetsprincipen</i>), kā arī atbilstoši reģionālās plānošanas noteikumiem Plānošanas un būvniecības likumā.</p>	<p>Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Ikvienam ir tiesības iepazīties ar publiski pieejamiem dokumentiem. Personas, kuras skar plānošanas process, ir jāinformē saskaņā ar Plānošanas un būvniecības likumu. Zemes īpašnieki un to kaimiņi nav jāinformē atsevišķi.</p>	<p>Par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem individuāli.</p>
	Detālplānojums	<p>Informācijas pieejamība tiek nodrošināta atbilstoši konstitūcijā nostiprinātajam principam par brīvu pieeju oficiālajiem dokumentiem (<i>offentlighetsprincipen</i>), kā arī reģionālās plānošanas noteikumiem Plānošanas un būvniecības likumā.</p>	<p>Jā, sabiedrībai ir jābūt informētai par plānošanas aktivitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Ikvienam ir tiesības iepazīties ar publiski pieejamiem dokumentiem. Personas, kuras skar plānošanas process, ir jāinformē saskaņā ar Plānošanas un būvniecības likumu, īpaši tas attiecas uz iedzīvotājiem, zemes īpašniekiem un dzīvokļu īpašniekiem kooperatīvajās mājās. Zemes īpašnieki un to kaimiņi ir jāinformē atsevišķi.</p>	<p>Par plānošanu atbildīgajai institūcijai ir jāatbild uz jautājumiem individuāli.</p>

3. Līdzdalības instrumenti līdzās informēšanai plānošanas procesā.

Valsts	Plānošanas līmenis	1) Vai normatīvajos aktos ir noteikti kādi instrumenti sabiedrības līdzdalībai plāna izstrādes laikā (piemēram, sabiedrisko apspriešanu skaits, tikšanās u. c.)	2) Vai līdzās saistošajiem instrumentiem plaši tiek izmantoti kādi neformāli instrumenti, un kas drīkst piedalīties?	3) Vai ir kādas formālas prasības konsultatīvo orgānu, organizāciju utt. līdzdalībai?
BALTKRIEVIJA	Nacionālais	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Nē, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām netiek izmantotas.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Reģionālais	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Nē, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām netiek izmantotas.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Teritorijas plānojums	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Nē, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām netiek izmantotas.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Detālpļanojums	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Nē, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām netiek izmantotas.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
DĀNIJA	Nacionālais	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Nē, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām netiek izmantotas.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.

DĀNIJA	Reģionālais	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Jā, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām tiek izmantotas.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Teritorijas plānojums	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Jā, neformālas metodes sabiedrības līdzdalības veicināšanai ārpus likumā noteiktajām tiek izmantotas. Ikviens pašvaldībā var piedalīties plānojuma procesā.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Detālpilnojums	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Jā, neformālas metodes sabiedrības līdzdalības veicināšanai ārpus likumā noteiktajām tiek izmantotas. Iedzīvotāji, kurus skar detālpilnojums, var iesaistīties tā tapšanā.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
IGAUNIJA	Nacionālais	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Neformālas metodes sabiedrības līdzdalības veicināšanā netiek plaši izmantotas. Gadījumos, kad tās tiek izmantotas, piedalīties drīkst ikviens.	Vietējo pārvalžu asociācijām (<i>county associations of local governments</i>) ir jābūt iesaistītām Nacionālā teritorijas plāna izstrādē.
	Reģionālais	Likums noteic, ka vietējās pārvaldes vadītājam (<i>county governor</i>) ir jāorganizē izstrādātā plāna projekta publiska izstādīšana.	Neformālas metodes sabiedrības līdzdalības veicināšanai netiek plaši izmantotas. Gadījumos, kad tās tiek izmantotas, piedalīties drīkst ikviens.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Teritorijas plānojums	Likums paredz, ka plāna izstrādāšanas laikā vietējai pārvaldei ir jāorganizē sabiedriskā apspriešana, lai prezentētu plānojuma metu, plāna iespējamās ietekmes izvērtējumu un atbilstību citiem plānošanas dokumentiem.	Neformālas metodes sabiedrības līdzdalības veicināšanai netiek plaši izmantotas. Gadījumos, kad tās tiek izmantotas, piedalīties drīkst ikviens.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.

IGAUNIJA	Detālpārvaldes plānojums	Likums noteic, ka vietējai pārvaldei ir jāorganizē publiskā diskusija plāna izstrādāšanas sākumā, prezentējot plāna metu un tā potenciālo ietekmi uz citu plānojumu realizēšanu.	Neformālas metodes sabiedrības līdzdalības veicināšanai netiek plaši izmantotas. Gadījumos, kad tās tiek izmantotas, piedalīties drīkst ikviens.	Nav formālu priekšnoteikumu, kuri jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
SOMIJA	Nacionālais	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrisko iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Nav iespējas pateikt, vai neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai tiek plaši izmantotas, jo tās ir ieviestas nesen. Bet ikviens var piedalīties.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Reģionālais	Jā, likums paredz mehānismu sabiedrības iesaistīšanās plānojuma sagatavošanas procesā – piedalīšanos plāna izvērtēšanā. Citus mehānismus likums nenosaka.	Jā, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām ir tikšanās, kurās var piedalīties visas ieinteresētās puses, kuras tieši vai netieši skars pieņemtais plāns.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Teritorijas plānojums	Jā, likums paredz mehānismu sabiedrības iesaistīšanās plānojuma sagatavošanas procesā – piedalīšanos plāna izvērtēšanā. Citus mehānismus likums nenosaka.	Jā, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām ir tikšanās, kurās var piedalīties visas ieinteresētās puses, kuras tieši vai netieši skars pieņemtais plāns.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Detālpārvaldes plānojums	Jā, likums paredz mehānismu sabiedrības iesaistīšanās plānojuma sagatavošanas procesā – piedalīšanos plāna izvērtēšanā. Citus mehānismus likums nenosaka.	Jā, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām ir plānojuma neformāla prezentēšana tikšanās reizēs, kurās var piedalīties visas ieinteresētās puses, kuras tieši vai netieši skars pieņemtais plāns, tiek noskaidrots arī dažādu iedzīvotāju grupu, asociāciju un organizāciju viedoklis.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.

VĀCIJA	Nacionālais	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Jā, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām tiek izmantotas.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Federālo zemju līmenis	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Jā, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām tiek izmantotas.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Reģionālais	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Jā, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām tiek izmantotas.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Teritorijas plānojums	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Jā, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām tiek izmantotas.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Detālplānojums	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plānojuma sagatavošanas laikā.	Jā, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām tiek izmantotas.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
LATVIJA	Nacionālais			
	Reģionālais			
	Teritorijas plānojums			
	Detālplānojums			

LIETUVA	Nacionālais	Likums paredz šādus instrumentus sabiedrības iesaistīšanai plāna sagatavošanas procesā: konsultācijas plāna koncepcijas izstrādāšanas stadijā un tā ietekmes uz vidi novērtējumā, izstrādātā projekta meta izstādīšanu un apspriešanu.	Nav iespējams pateikt, vai neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai tiek plaši izmantotas. Gadījumos, kad tās tiek izmantotas, "ieinteresētā sabiedrība" – ministrijas, valsts institūcijas un dažādas organizācijas var piedalīties.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Reģionālais	Likums paredz šādus instrumentus sabiedrības iesaistīšanai plāna sagatavošanas procesā: konsultācijas ar "ieinteresēto sabiedrību" plāna koncepcijas izstrādāšanas stadijā un tā ietekmes uz vidi novērtējumā, izstrādātā projekta meta izstādīšanu un apspriešanu.	Nav iespējams pateikt, vai neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai tiek plaši izmantotas. Līdz šim plānošana reģionālā līmenī nav aktīvi notikusi. Gadījumos, kad tās tiek izmantotas, "ieinteresētā sabiedrība" – ministrijas, valsts institūcijas, dažādas organizācijas un apkārtējās pašvaldības var piedalīties.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Teritorijas plānojums	Likums paredz šādus instrumentus sabiedrības iesaistīšanai plāna sagatavošanas procesā: plāna ietekmes uz vidi novērtējuma prezentāciju, sabiedrisko apspriešanu par plāna meta apspriešanu un izstādīšanu. Likums neparedz konsultācijas plāna tapšanas procesā. Atzinums par plāna ietekmi uz vidi un plāna mets tiek prezentēti sabiedrībai (tiek rīkota konference, izstāde). Ikvienam ir iespēja piedalīties prezentācijas sagatavošanā un izteikt ierosinājumus.	Jā, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai tiek izmantotas, piemēram, par plānošanu atbildīgā institūcija var izmantot darba grupas, bet sabiedrība var izmantot tādas neformālas dalības instrumentus kā demonstrācijas, mītiņus, citas protesta akcijas.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.

LIETUVA	Detālpārplānojums	<p>Likums paredz šādus instrumentus sabiedrības iesaistīšanai plāna sagatavošanas procesā: plāna ietekmes uz vidi novērtējuma prezentāciju, sabiedrisko apspriešanu par plāna meta apspriešanu un izstādīšanu. Likums neparedz konsultācijas plāna tapšanas procesā. Atzinums par plāna ietekmi uz vidi un plāna mets tiek prezentēti sabiedrībai (tiek rīkota konference, izstāde). Ikvienam ir iespēja piedalīties prezentācijas sagatavošanā un izteikt ierosinājumus.</p>	<p>Par plānošanu atbildīgās institūcijas attiecībā uz detālpārplānojumu neformālas metodes parasti neizmanto. Likums nenoteic, ka ir jābūt konsultāciju procesam detālpārplāna izstrādāšanas laikā. Plāna meta un vides novērtējuma atzinums tiek prezentēts sabiedrībai. Līdzdalība prezentācijā ir pieejama visiem. Nekustamā īpašuma un zemes īpašnieki, kurus tieši skar detālpārplānojums, ir īpaši aicināti piedalīties apspriešanas aktivitātēs. Ir iespējami arī vienkāršāki sabiedrības līdzdalības mehānismi.</p>	<p>Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.</p>
NORVĒĢIJA	Nacionālais	<p>Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrisko iesaistīšanos plāna sagatavošanas laikā.</p>	<p>Neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām netiek izmantotas.</p>	<p>Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.</p>
	Reģionālais	<p>Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrisko iesaistīšanos plāna sagatavošanas laikā.</p>	<p>Neformālo metožu izmantošana sabiedrības līdzdalības veicināšanai ir atkarīga no faktiskajiem apstākļiem un konflikta mēroga.</p>	<p>Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.</p>
	Teritorijas plānojums	<p>Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrisko iesaistīšanos plāna sagatavošanas laikā.</p>	<p>Neformālo metožu izmantošana sabiedrības līdzdalības veicināšanai ir atkarīga no faktiskajiem apstākļiem un konflikta mēroga.</p>	<p>Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.</p>

NORVĒĢUJA	Detālpārplānojums	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrisko iesaistīšanos plāna sagatavošanas laikā.	Neformālo metožu izmantošana sabiedrības līdzdalības veicināšanai ir atkarīga no faktiskajiem apstākļiem un konflikta mēroga.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
POLIJA	Nacionālais	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plāna sagatavošanas laikā.	Instrumenti, kas tiek izmantoti, ir plāna projekta apspriešana, kurā tiek iesaistītas profesionālas un politiskas organizācijas, valsts un starptautiska mēroga NVO, kā arī dažādas asociācijas.	Ir formāli nosacījumi attiecībā uz konsultatīvo orgānu un sabiedrisko organizāciju līdzdalību, piemēram, iesaistīties var tikai reģistrētas valsts nozīmes NVO.
	Reģionālais	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības iesaistīšanos plāna sagatavošanas laikā.	Instrumenti, kas tiek izmantoti, ir plāna projekta apspriešana, kurā tiek iesaistītas profesionālas un politiskas organizācijas, valsts un starptautiska mēroga NVO, kā arī dažādas asociācijas.	Ir formāli nosacījumi attiecībā uz konsultatīvo orgānu un sabiedrisko organizāciju līdzdalību, piemēram, iesaistīties var tikai reģistrētas valsts nozīmes NVO.
	Teritorijas plānojums	Likumā ir minētas sabiedriskās līdzdalības formas un paziņojumu termiņi. Fiziskajām un juridiskajām personām, kuru ierosinājumi tikuši noraidīti, ir tiesības vērsties Nacionālajā apelācijas tiesā. Tikai ar tiesas lēmumu plānu var nodot apstiprināšanai.	Instrumenti, kas tiek izmantoti, ir plāna projekta apspriešana, kurā tiek iesaistītas profesionālas un politiskas organizācijas, valsts un starptautiska mēroga NVO, kā arī dažādas asociācijas.	Ir formāli nosacījumi attiecībā uz konsultatīvo orgānu un sabiedrisko organizāciju līdzdalību, piemēram, iesaistīties var tikai reģistrētas valsts nozīmes NVO.
	Detālpārplānojums	Likumā ir minētas sabiedriskās līdzdalības formas un paziņojumu termiņi. Fiziskajām un juridiskajām personām, kuru ierosinājumi tikuši noraidīti, ir tiesības vērsties Nacionālajā apelācijas tiesā. Tikai ar tiesas lēmumu plānu var nodot apstiprināšanai.	Lai veicinātu sabiedrības līdzdalību, tiek organizētas tikšanās ar iesaistītajām (plānošanas procesā skartajām) institūcijām un indivīdiem.	Ir formāli nosacījumi attiecībā uz konsultatīvo orgānu un sabiedrisko organizāciju līdzdalību, piemēram, iesaistīties var, tikai pierādot saistību ar plānošanas reģionu.

KRIEVIJA	Nacionālais	Likums noteic, ka plānam ir jābūt publicētam vismaz trīs mēnešus pirms tā pieņemšanas.	Pašlaik vēl nav izstrādāta federālā plānošanas shēma, kas noteiktu neformālo līdzdalības instrumentu izmantošanu. Piedalīties var ikviens.	Pastāv līdzdalības priekšnoteikumi: laika limits un publikāciju saturs.
	Reģionālais	Likums noteic, ka plānam ir jābūt publicētam vismaz trīs mēnešus pirms tā pieņemšanas.	Ir grūti noteikt, vai neformālās līdzdalības metodes tiek izmantotas, ņemot vērā, ka reģionālās plānošanas shēmas ir izstrādāšanas stadijā, bet piedalīties var ikviens.	Pastāv līdzdalības priekšnoteikumi: laika limits un publikāciju saturs.
	Teritorijas plānojums	Federālais likums paredz, ka jāriko publiska apspriešana, kurā var piedalīties ikviens.	Neformālās līdzdalības instrumenti, kas tiek izmantoti, ir pārrunas, sabiedrisko organizāciju, investoru un sabiedrības politiskās aktivitātes. Piedalīties var ikviens.	Pastāv līdzdalības priekšnoteikumi: laika limits un publikāciju saturs. Saskaņā ar pašvaldības likumu ir arī citi priekšnoteikumi.
	Detālpļānojums	Likums paredz sabiedrības līdzdalību plāna tapšanā, un saskaņā ar federālo likumu sabiedriskā apspriešana ir obligāta.	Neformālās līdzdalības instrumenti, kas tiek izmantoti, ir pārrunas, sabiedrisko organizāciju, investoru un sabiedrības politiskās aktivitātes. Piedalīties var ikviens.	Pastāv līdzdalības priekšnoteikumi: laika limits un publikāciju saturs. Saskaņā ar pašvaldības likumu ir arī citi priekšnoteikumi.
ZVIEDRIJA	Nacionālais	Nē, ar likumu nav noteikti instrumenti, kas regulētu sabiedrības līdzdalību plāna sagatavošanas laikā.	Nē, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanā ārpus likumā noteiktajām netiek plaši izmantotas.	Nav formālu priekšnoteikumu, kas jāizpilda, lai konsultatīvie orgāni un sabiedriskās organizācijas varētu līdzdarboties.
	Reģionālais	Nē, ar likumu nav noteikti sabiedrības līdzdalības instrumenti reģionālā attīstības plāna sagatavošanā, bet reģionālo plānu gatavošanas laikā ir nepieciešama sabiedriskā apspriešana un izstādīšana, jāsniedz komentāri par izteiktajiem ierosinājumiem.	Nē, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām netiek plaši izmantotas. Gadījumos, kad tās tiek izmantotas, piedalīties var ikviens.	Plānojuma tapšanas laikā ir obligātas konsultācijas ar konkrētās teritorijas pārvaldes iestādi (<i>county administrative board</i>) un skartajām pašvaldībām. Arī citām institūcijām un sabiedrībai būtu jādod iespēja izteikt viedokli.

ZVIEDRIJA	Teritorijas plānojums	Plānojuma sagatavošanas laikā ir nepieciešams rīkot sabiedrisko apspriešanu un izstādišanu, sniegt atbildes uz izteiktajiem ierosinājumiem.	Neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanai plānošanas aktivitātēs tiek izmantotas. Aktivitātes var piedalīties ikviens.	Plānojuma tapšanas laikā ir obligātas konsultācijas ar konkrētās teritorijas pārvaldes iestādi (<i>county administrative board</i>) un skartajām pašvaldībām. Arī citām institūcijām un sabiedrībai būtu jānodrošina iespēja izteikt viedokli.
	Detālpļānojums	Plānojuma sagatavošanas laikā ir jāriko sabiedriskā apspriešana par plāna programmu, sabiedriskā apspriešana plānošanas procesā, plāna publiska izstādišana pirms apstiprināšanas un obligāti jāsniedz komentāri par iedzīvotāju izteiktajiem viedokļiem. Tiem, kas ir snieguši komentārus par plānu, ir tiesības to apstrīdēt.	Nē, neformālas metodes sabiedrības iesaistīšanās veicināšanai ārpus likumā noteiktajām netiek plaši izmantotas. Gadījumos, kad tās tiek izmantotas, piedalīties var ikviens, bet tie, kas dzīvo noteiktajā teritorijā un kuriem pieder zeme, tiek uzaicināti personiski.	Plānojuma tapšanas laikā ir obligātas konsultācijas ar konkrētās teritorijas pārvaldes iestādi (<i>county administrative board</i>) un skartajām pašvaldībām. Zemes īpašniekiem, kooperatīvo dzīvojamo ēku un dzīvokļu īpašniekiem, iedzīvotājiem un institūcijām, organizācijām būtu jānodrošina iespēja izteikt viedokli.

4. Sabiedrības iespējas apstrīdēt plānojumu pēc tam, kad tas formāli ir pieņemts.

Valsts	Plānošanas līmenis	1) Kas var apstrīdēt plānu pēc tam, kad tas formāli ir pieņemts?	2) Kam vajadzētu būt par tiesisko pamatu plāna apstrīdēšanai pēc tam, kad tas formāli ir pieņemts?	3) Kādas konsekvences (sekas) rodas formāli apstiprināta plāna apstrīdēšanas gadījumā?
BALTKRIEVIJA	Nacionālais	Pēc plānojuma apstiprināšanas nevar vērsties tiesā, lai plānojumu apstrīdētu.	Plānu ir iespējams apstrīdēt, kad ir sākusies plānojuma revīzija un korekcija (pēc 5–7 gadiem, kopš tas ir stājies spēkā).	
	Reģionālais	Pēc plānojuma apstiprināšanas nevar vērsties tiesā, lai plānojumu apstrīdētu.	Plānojumu ir iespējams apstrīdēt, kad ir sākusies plāna revīzija un korekcija (pēc 5–7 gadiem, kopš tas ir stājies spēkā).	
	Teritorijas plānojums	Pēc plānojuma apstiprināšanas nevar vērsties tiesā, lai plānojumu apstrīdētu.	Plānojumu ir iespējams apstrīdēt, kad ir sākusies plānojuma revīzija un korekcija (pēc 5–7 gadiem, kopš tas ir stājies spēkā).	
	Detālplānojums	Pēc plānojuma apstiprināšanas nevar vērsties tiesā, lai plānojumu apstrīdētu.	Plānojumu ir iespējams apstrīdēt, kad ir sākusies plānojuma revīzija un korekcija (pēc 5–7 gadiem, kopš tas ir stājies spēkā).	
DĀNIJA	Nacionālais	Likums noteic, ka pēc plānojuma apstiprināšanas to var apstrīdēt tiesā vides ministrs un tie, kam ir juridiska interese par plānošanas procesa rezultātu, kā arī organizācijas, kuru mērķis ir nacionālās vides saglabāšana un zemes racionāla izmantošana.	Normatīvie akti noteic, ka, lai apstrīdētu plānojumu, ir jābūt juridiskai interesei par plānošanas procesu. Apstrīdēšanas aktam jābūt iesniegtam Dabas aizsardzības birojā (<i>Nature Protection Board of Appeal</i>).	Plānojuma apstrīdēšana nerada sekas plāna tālākai darbībai.

DĀNIJA	Reģionālais	Likums noteic, ka pēc plānojuma apstiprināšanas to var apstrīdēt tiesā vides ministrs un tie, kam ir juridiska interese par plānošanas procesa rezultātu, kā arī organizācijas, kuru mērķis ir nacionālās vides saglabāšana un zemes racionāla izmantošana.	Normatīvie akti noteic, ka, lai apstrīdētu plānojumu, ir jābūt juridiskai interesei par plānošanas procesu. Apstrīdēšanas aktam jābūt iesniegtam Dabas aizsardzības birojā (<i>Nature Protection Board of Appeal</i>).	Plānojuma apstrīdēšana nerada sekas plāna tālākai darbībai.
	Teritorijas plānojums	Likums noteic, ka pēc plānojuma apstiprināšanas to var apstrīdēt tiesā vides ministrs un tie, kam ir juridiska interese par plānošanas procesa rezultātu, kā arī organizācijas, kuru mērķis ir nacionālās vides saglabāšana un zemes racionāla izmantošana.	Normatīvie akti noteic, ka, lai apstrīdētu plānojumu, ir jābūt juridiskai interesei par plānošanas procesu. Apstrīdēšanas aktam jābūt iesniegtam Dabas aizsardzības birojā (<i>Nature Protection Board of Appeal</i>).	Plānojuma apstrīdēšana nerada sekas plāna tālākai darbībai.
	Detālplānojums	Likums noteic, ka pēc plānojuma apstiprināšanas to var apstrīdēt tiesā vides ministrs un tie, kam ir juridiska interese par plānošanas procesa rezultātu, kā arī organizācijas, kuru mērķis ir nacionālās vides saglabāšana un zemes racionāla izmantošana.	Normatīvie akti noteic, ka, lai apstrīdētu plānojumu, ir jābūt juridiskai interesei par plānošanas procesu. Apstrīdēšanas aktam jābūt iesniegtam Dabas aizsardzības birojā (<i>Nature Protection Board of Appeal</i>).	Plānojuma apstrīdēšana nerada sekas plāna tālākai darbībai.
IGAUNIJA	Nacionālais	Nacionālo plānojumu pēc tā apstiprināšanas var apstrīdēt personas, kuras uzskata, ka plānojums ir pretrunā ar Plānošanas likuma (<i>Planning Act</i>) vai citu likumu normām, vai arī – ja ir pārkāptas personas tiesības vai plāna pieņemšanas rezultātā tās brīvība tikusi ierobežota.	Nacionālo plānojumu pēc tā apstiprināšanas var apstrīdēt, ja plāns ir pretrunā ar Plānošanas likuma (<i>Planning Act</i>) vai citu likumu normām, vai arī – ja ir pārkāptas personas tiesības vai plāna pieņemšanas rezultātā tās brīvība tikusi ierobežota.	

IGAUNIJA	Reģionālais	<p>Plānojumu pēc tā apstiprināšanas var apstrīdēt personas, kuras uzskata, ka plānojums ir pretrunā ar Plānošanas likuma (<i>Planning Act</i>) vai citu likumu normām, vai arī – ja ir pārkāptas personas tiesības vai plāna pieņemšanas rezultātā tās brīvība tikusi ierobežota.</p>	<p>Plānojumu pēc tā apstiprināšanas var apstrīdēt, ja plāns ir pretrunā ar Plānošanas likuma (<i>Planning Act</i>) vai citu likumu normām, vai arī – ja ir pārkāptas personas tiesības vai plāna pieņemšanas rezultātā tās brīvība tikusi ierobežota.</p>	<p>Vietējās pārvaldes vadītājam (<i>county governor</i>), kurš apstiprinājis plānojumu, jāpieņem lēmums attiecībā uz izteikto ierosinājumu. Ja tas tiek atzīts par pamatotu, tad plānojums ir jāizstrādā atbilstoši Plānošanas likuma noteikumiem vai citām likumdošanas normām. Ierakstītas vēstules formā viena mēneša laikā, kopš izteikts ierosinājums, ir jāinformē persona, kas to izteikusi, par pieņemto lēmumu – ņemt vai neņemt vērā ierosinājumu. Gadījumos, kad plānojums ir ticis apstrīdēts administratīvajā tiesā, varas pārstāvjiem ir jāvadās pēc tiesas nolēmuma.</p>
	Teritorijas plānojums	<p>Teritorijas plānojumu pēc tā apstiprināšanas var apstrīdēt personas, kuras uzskata, ka plānojums ir pretrunā ar Plānošanas likuma (<i>Planning Act</i>) vai citu likumu normām, vai arī – ja ir pārkāptas personas tiesības vai plāna pieņemšanas rezultātā tās brīvība tikusi ierobežota.</p>	<p>Plānojumu pēc tā apstiprināšanas var apstrīdēt, ja plāns ir pretrunā ar Plānošanas likuma (<i>Planning Act</i>) vai citu likumu normām, vai arī – ja ir pārkāptas personas tiesības vai plāna pieņemšanas rezultātā tās brīvība tikusi ierobežota.</p>	<p>Pašvaldībai, kura apstiprinājusi plānojumu, jāpieņem lēmums attiecībā uz izteikto ierosinājumu. Ja tas tiek atzīts par pamatotu, tad plānojums ir jāaskaņo ar Plānošanas likuma vai citām likumdošanas normām. Ierakstītas vēstules formā viena mēneša laikā, kopš izteikts ierosinājums, ir jāinformē persona, kas to izteikusi, par pieņemto lēmumu – ņemt vai neņemt vērā ierosinājumu. Gadījumos, kad plānojums ir ticis apstrīdēts administratīvajā tiesā, varas pārstāvjiem ir jāvadās pēc tiesas nolēmuma.</p>

IGAUNIJA	Detālpārplānojums	<p>Detālpārplānu pēc tā apstiprināšanas var apstrīdēt personas, kuras uzskata, ka plānojums ir pretrunā ar Plānošanas likuma (<i>Planning Act</i>) vai citu likumu normām, vai arī – ja plānojuma apstiprināšanas rezultātā ir pārkāptas personas tiesības vai tās brīvība tikusi ierobežota.</p>	<p>Plānojumu pēc tā apstiprināšanas var apstrīdēt, ja plāns ir pretrunā ar Plānošanas likuma (<i>Planning Act</i>) vai citu likumu normām, vai arī – ja ir pārkāptas personas tiesības vai plāna pieņemšanas rezultātā tās brīvība tikusi ierobežota.</p>	<p>Pašvaldībai, kas apstiprinājusi plānojumu, jāpieņem lēmums attiecībā uz izteikto ierosinājumu. Ja tas tiek atzīts par pamatotu, tad plānojums ir jāaskāņo ar Plānošanas likuma vai citām likumdošanas normām. Ierakstītas vēstules formā viena mēneša laikā, kopš izteikts ierosinājums, ir jāinformē persona, kas to izteikusi, par pieņemto lēmumu – ņemt vai neņemt vērā ierosinājumu. Gadījumos, kad plānojums ir ticis apstrīdēts administratīvajā tiesā, varas pārstāvjiem ir jāvadās pēc tiesas nolēmuma.</p>
SOMIJA	Nacionālais	<p>Ikvienam, kuru skar administratīvais lēmums vai kura tiesības un intereses ir tieši ietekmētas plānojuma apstiprināšanas rezultātā, ir tiesības plānojumu apstrīdēt.</p>	<p>Likums paredz, ka apstiprinātā plāna apstrīdēšana jābalsta tikai uz juridiskiem argumentiem.</p>	<p>Apstrīdēšanas sekas attiecībā uz formāli apstiprināto plānu ir Augstākās Administratīvās tiesas ziņā.</p>
	Reģionālais	<p>Plānojumu, kas ir oficiāli apstiprināts, var apstrīdēt personas, kuras tieši vai netieši skartas plānojuma apstiprināšanas rezultātā, kā arī vietējās varas pārstāvji.</p>	<p>Likums paredz, ka apstiprinātā plāna apstrīdēšana jābalsta tikai uz juridiskiem argumentiem.</p>	<p>Apstrīdēšanas sekas attiecībā uz formāli apstiprināto plānu ir Vides ministrijas ziņā.</p>
	Teritorijas plānojums	<p>Plānojumu, kas ir oficiāli apstiprināts, var apstrīdēt personas, kuras tieši vai netieši skartas plānojuma apstiprināšanas rezultātā, kā arī vietējās varas pārstāvji.</p>	<p>Likums paredz, ka apstiprinātā plāna apstrīdēšana jābalsta tikai uz juridiskiem argumentiem.</p>	<p>Apstrīdēšanas sekas attiecībā uz formāli apstiprināto plānu ir Administratīvās tiesas ziņā.</p>

SOMIJA	Detālpārplānojums	Plānojumu, kas ir oficiāli apstiprināts, var apstrīdēt personas, kuras tieši vai netieši skartas plānojuma apstiprināšanas rezultātā, kā arī vietējās varas pārstāvji.	Likums paredz, ka apstiprinātā plāna apstrīdēšana jābalsta tikai uz juridiskiem argumentiem.	Apstrīdēšanas sekas attiecībā uz formāli apstiprināto plānu ir Administratīvās tiesas ziņā.
VĀCIJA	Nacionālais	Pēc plānojuma apstiprināšanas nav nozīmes vērsties tiesā, lai to apstrīdētu.	Likums neparedz nosacījumus, uz kuru pamata pēc plānojuma apstiprināšanas var vērsties tiesā, lai plānojumu apstrīdētu.	Plānojuma apstrīdēšana nerada sekas plāna tālākai darbībai.
	Federālo zemju līmenis	Pēc plānojuma apstiprināšanas zemju līmenī to apstrīdēt var vietējā pārvalde (<i>municipality</i>) un atsevišķos gadījumos privātpersonas.	Likums paredz, ka apstiprinātā plāna apstrīdēšana jābalsta uz pārsūdzēšanas procedūrām.	Apstrīdēšanas sekas attiecībā uz formāli pieņemto plānu var izpausties kā izmaiņas plānā – jauna plānojuma sagatavošana un jaunas līdzdalības procedūras rīkošana.
	Reģionālais	Pēc plānojuma apstiprināšanas to apstrīdēt var vietējā pārvalde (<i>municipality</i>) un atsevišķos gadījumos privātpersonas.	Likums paredz, ka apstiprinātā plāna apstrīdēšana jābalsta uz pārsūdzēšanas procedūrām.	Apstrīdēšanas sekas attiecībā uz formāli pieņemto plānu var izpausties kā izmaiņas plānā – jauna plānojuma sagatavošana un jaunas līdzdalības procedūras rīkošana.
	Teritorijas plānojums	Pēc plānojuma apstiprināšanas to apstrīdēt var personas, kuras to ir darījušas arī lēmuma pieņemšanas laikā.	Likums paredz, ka apstiprinātā plāna apstrīdēšana jābalsta uz pārsūdzēšanas procedūrām.	Apstrīdēšanas sekas attiecībā uz formāli pieņemto plānu var izpausties kā izmaiņas plānā – jauna plānojuma sagatavošana un jaunas līdzdalības procedūras rīkošana.
	Detālpārplānojums	Pēc plānojuma apstiprināšanas to apstrīdēt var personas, kuras to ir darījušas arī lēmuma pieņemšanas laikā.	Likums paredz, ka apstiprinātā plāna apstrīdēšana jābalsta uz pārsūdzēšanas procedūrām.	Apstrīdēšanas sekas attiecībā uz formāli pieņemto plānu var izpausties kā izmaiņas plānā – jauna plānojuma sagatavošana un jaunas līdzdalības procedūras rīkošana.

LATVIJA	Nacionālais			
	Reģionālais			
	Teritorijas plānojums			
	Detālpilnojums			
LIETUVA	Nacionālais	Pēc plānojuma apstiprināšanas to apstrīdēt var ikviens.	Apstiprinātu plānojumu var apstrīdēt saskaņā ar likumu: likuma pārkāpšanas, valsts pilnvaru pārkāpšanas un sabiedrības vai indivīda interešu pārkāpšanas gadījumā, kā arī procesuālu pārkāpumu gadījumā.	Gadījumos, kad plāns ir formāli pieņemts un tas ticis apstrīdēts, iestāde var atcelt pieņemto lēmumu vai arī lieta var nonākt tiesas izskatīšanā.
	Reģionālais	Pēc plānojuma apstiprināšanas to apstrīdēt var ikviens.	Apstiprinātu plānojumu var apstrīdēt saskaņā ar likumu: likuma pārkāpšanas, valsts pilnvaru pārkāpšanas un sabiedrības vai indivīda interešu pārkāpšanas gadījumā, kā arī procesuālu pārkāpumu gadījumā.	Gadījumos, kad plāns ir formāli pieņemts un tas ticis apstrīdēts, iestāde var atcelt pieņemto lēmumu vai arī lieta var nonākt tiesas izskatīšanā.
	Teritorijas plānojums	Pēc plānojuma apstiprināšanas to apstrīdēt var ikviens.	Apstiprinātu plānojumu var apstrīdēt saskaņā ar likumu: likuma pārkāpšanas, valsts pilnvaru pārkāpšanas un sabiedrības vai indivīda interešu pārkāpšanas gadījumā, kā arī procesuālu pārkāpumu gadījumā.	Gadījumos, kad plāns ir formāli pieņemts un tas ticis apstrīdēts, iestāde var atcelt pieņemto lēmumu vai arī lieta var nonākt tiesas izskatīšanā.

LIETUVA	Detālpārplānojums	Pēc plānojuma apstiprināšanas to apstrīdēt var ikviens.	Apstiprinātu plānojumu var apstrīdēt saskaņā ar likumu: likuma pārkāpšanas, valsts pilnvaru pārkāpšanas un sabiedrības vai indivīda interešu pārkāpšanas gadījumā, kā arī procesuālu pārkāpumu gadījumā.	Gadījumos, kad plāns ir formāli pieņemts un tas ticis apstrīdēts, iestāde var atcelt pieņemto lēmumu vai arī lieta var nonākt tiesas izskatīšanā.
NORVĒGIJA	Nacionālais	Pēc plānojuma apstiprināšanas neviens nevar vērsties tiesā, lai apstrīdētu plānu.	Plāna apstrīdēšana var notikt, ja tiesa var izvērtēt lēmuma pamatā esošos argumentus.	Gadījumos, kad plāns ir formāli pieņemts un tas ticis apstrīdēts, sekas iestājas brīdī, kad tiesā tiek ierosināta lieta.
	Reģionālais	Pēc plānojuma apstiprināšanas neviens nevar vērsties tiesā, lai apstrīdētu plānu.	Likums neparedz nosacījumus, uz kuru pamata pēc plāna apstiprināšanas var vērsties tiesā, lai apstrīdētu plānu.	Ja arī plāns ir ticis apstrīdēts, tad tas turpina darboties.
	Teritorijas plānojums	Pēc plānojuma apstiprināšanas neviens nevar vērsties tiesā, lai apstrīdētu plānu.	Plāna apstrīdēšana var notikt, ja tiesa var izvērtēt lēmuma pamatā esošos argumentus.	Gadījumos, kad plāns ir formāli pieņemts un tas ticis apstrīdēts, sekas iestājas brīdī, kad tiesā tiek ierosināta lieta.
	Detālpārplānojums	Plānojumu, kas ir oficiāli apstiprināts, var apstrīdēt personas, kuras tieši vai netieši skartas plāna pieņemšanas rezultātā.	Plānojuma apstrīdēšana var notikt, ja tiek apstrīdēti plānošanā pieņemtie lēmumi, balstoties uz tiesiskiem un pamatotiem argumentiem.	Gadījumos, kad plāns ir formāli pieņemts un tas ticis apstrīdēts, sekas iestājas brīdī, kad apstrīdēšanas iesniegums ir iesniegts apstrīdēšanas iestādē.
POLIJA	Nacionālais	Pēc plānojuma apstiprināšanas neviens nevar vērsties tiesā, lai plānu apstrīdētu.	Skatīt atbildi 1): formāli pieņemtais plāns nevar tikt apstrīdēts.	Skatīt atbildi 1): formāli pieņemtais plāns nevar tikt apstrīdēts.

POLIJA	Reģionālais	Pēc plānojuma apstiprināšanas neviens nevar vērsties tiesā, lai plānu apstrīdētu.	Skatīt atbildi 1): formāli pieņemtais plāns nevar tikt apstrīdēts.	Skatīt atbildi 1): formāli pieņemtais plāns nevar tikt apstrīdēts.
	Teritorijas plānojums	Pēc plānojuma apstiprināšanas neviens nevar vērsties tiesā, lai plānu apstrīdētu.	Skatīt atbildi 1): formāli pieņemtais plāns nevar tikt apstrīdēts.	Skatīt atbildi 1): formāli pieņemtais plāns nevar tikt apstrīdēts.
	Detālpļanojums	Pēc plānojuma apstiprināšanas neviens nevar vērsties tiesā, lai plānu apstrīdētu.	Skatīt atbildi 1): formāli pieņemtais plāns nevar tikt apstrīdēts.	Skatīt atbildi 1): formāli pieņemtais plāns nevar tikt apstrīdēts.
KRIEVIJA	Nacionālais	Pēc plānojuma apstiprināšanas ikviens var vērsties tiesā, lai plānu apstrīdētu.	Plānojuma apstrīdēšana pēc tā apstiprināšanas var notikt, ja tam ir ietekme uz tiesiskajām interesēm.	Pēc apstrīdēšanas turpmākajām darbībām ar plānu ir jāatbilst tiesas nolēmumam.
	Reģionālais	Pēc plānojuma apstiprināšanas ikviens var vērsties tiesā, lai plānu apstrīdētu.	Plānojuma apstrīdēšana pēc tā apstiprināšanas var notikt, ja tam ir ietekme uz tiesiskajām interesēm.	Pēc apstrīdēšanas turpmākajām darbībām ar plānu ir jāatbilst tiesas nolēmumam.
	Teritorijas plānojums	Pēc plānojuma apstiprināšanas ikviens var vērsties tiesā, lai plānu apstrīdētu.	Plānojuma apstrīdēšana pēc tā apstiprināšanas var notikt, ja tam ir ietekme uz tiesiskajām interesēm.	Pēc apstrīdēšanas turpmākajām darbībām ar plānu ir jāatbilst tiesas nolēmumam.
	Detālpļanojums	Pēc plānojuma apstiprināšanas ikviens var vērsties tiesā, lai plānu apstrīdētu.	Nav noteikts, vai detālpļanojumu pēc tā apstiprināšanas var apstrīdēt.	Pēc apstrīdēšanas turpmākajām darbībām ar plānu ir jāatbilst tiesas nolēmumam.

ZVIEDRIJA	Nacionālais	Pēc plānojuma apstiprināšanas ikviens var vērsties tiesā, lai apstrīdētu plānu.	Likums neparedz nosacījumus, uz kuru pamata pēc plānojuma apstiprināšanas var vērsties tiesā, lai to apstrīdētu.	Plānojuma apstrīdēšana nerada sekas plāna turpmākai darbībai.
	Reģionālais	Pēc plānojuma apstiprināšanas ikviens var vērsties tiesā, lai apstrīdētu plānu.	Pēc plānojuma apstiprināšanas to nevar apstrīdēt.	Plānojuma apstrīdēšana nerada sekas plāna turpmākai darbībai.
	Teritorijas plānojums	Likums paredz, ka pašvaldības iedzīvotāji var apstrīdēt plānojumu.	Likums paredz, ka apstiprināta plāna apstrīdēšana jābalsta tikai uz juridiskiem argumentiem.	Apstrīdēšanas sekas attiecībā uz formāli apstiprināto plānu ir Administratīvās tiesas ziņā trīs instancēs.
	Detālpilnojums	Likums paredz, ka plānojumu var apstrīdēt zemes īpašnieki, kooperatīvo dzīvojamo ēku un dzīvokļu īpašnieki, iedzīvotāji, kas sabiedriskās apspriešanas laikā ir izteikuši savu viedokli rakstiski.	Likums paredz, ka apstiprināta plāna apstrīdēšana var notikt, ja protestētāja iebildumi nav ņemti vērā.	Apstrīdēt var šādā kārtībā – konkrētās teritorijas pašvaldības iestāde (<i>county administrative board</i>) izstrādā plānu, kuru var apstrīdēt pašvaldībā un pēc tam – Augstākajā Administratīvajā tiesā, balstoties uz juridiskiem argumentiem.

5. Citi svarīgi aspekti attiecībā uz sabiedrības iesaistīšanu plānojuma izstrādē.

Valsts	Plānošanas līmenis	1) Vai ir formāla iespēja izvairīties no sabiedrības iesaistīšanas plānojuma izstrādē vai arī iesaistīt sabiedrību plānojuma izstrādē ierobežoti?	2) Vai normatīvajos aktos noteiktie sabiedrības līdzdalības pārkāpumi plānojuma izstrādē var būt par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānojuma izstrādes procesu?
BALTKRIEVIJA	Nacionālais	Nē, nacionālā līmenī nav formālas iespējas izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Nē, nacionālā līmenī likuma normu neievērošana attiecībā uz sabiedrības viedokļa uzklaušanu un sabiedrības iesaistīšanu nevar kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
	Reģionālais	Nē, reģionālā līmenī nav formālas iespējas izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Nē, reģionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas aktivitātēs nevar kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.
	Teritorijas plānojums	Nē, nav formālas iespējas izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Nē, likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas aktivitātēs nevar kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.
	Detālpļānojums	Nē, nav formālas iespējas ierobežot likumā noteikto normu vai izvairīties no tās, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Nē, likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas aktivitātēs nevar kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.
DĀNIJA	Nacionālais	Nē, nacionālā līmenī nav formālas iespējas ierobežot likumā noteikto normu vai izvairīties no tās, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, nacionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesa aktivitātēs var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.
	Reģionālais	Nē, reģionālā līmenī nav formālas iespējas ierobežot likumā noteikto normu vai izvairīties no tās, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, reģionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.

DĀNIJA	Teritorijas plānojums	Nē, nav formālas iespējas ierobežot likumā noteikto normu vai izvairīties no tās, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.
	Detālplānojums	Nē, nav formālas iespējas ierobežot likumā noteikto normu vai izvairīties no tās, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.
IGAUNIJA	Nacionālais	Nē, nacionālā līmenī nav formālas iespējas ierobežot likumā noteikto normu vai izvairīties no tās, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, nacionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.
	Reģionālais	Nē, reģionālā līmenī nepastāv formāla iespēja ierobežot likumā noteikto normu vai izvairīties no tās, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, reģionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.
	Teritorijas plānojums	Nē, nav formālas iespējas ierobežot likumā noteikto normu vai izvairīties no tās, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.
	Detālplānojums	Jā, detālplānojuma līmenī pastāv formāla iespēja ierobežot likumā noteikto normu vai izvairīties no tās attiecībā uz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā. Noteiktos gadījumos Plānošanas likumā (<i>Planning Act</i>) ir iekļautas vienkāršotas procedūras detālplānojuma sagatavošanai – vietējā pārvalde var mainīt publiskās apspriešanas procedūru, iesaistot ne tikai zemes gabalu īpašniekus, bet arī to kaimiņos esošo zemesgabalu īpašniekus.	Jā, likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.
SOMIJA	Nacionālais	Nē, nacionālā līmenī nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, nacionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.

SOMIJA	Reģionālais	Nē, reģionālā līmenī nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, reģionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.
	Teritorijas plānojums	Nē, nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.
	Detālpļanojums	Nē, nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai.
VĀCIJA	Nacionālais	Nacionālā līmenī nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Nē, nacionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības viedokļa uzklaušīšanu un sabiedrības iesaistīšanu nevar kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
	Federālo zemju līmenis	Zemju līmenī nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā. Tomēr vienkāršākās plānošanas procedūrās vai dažādu apstākļu sakritības rezultātā tas ir iespējams.	Zemju līmenī atsevišķos gadījumos likuma normu neievērošana par sabiedrības tiesībām iesaistīties plānošanas procesā var kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
	Reģionālais	Nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā. Tomēr vienkāršākās plānošanas procedūrās vai dažādu apstākļu sakritības rezultātā tas ir iespējams.	Reģionālā līmenī atsevišķos gadījumos likuma normu neievērošana par sabiedrības tiesībām iesaistīties plānošanas procesā var kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
	Teritorijas plānojums	Nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā. Tomēr vienkāršākās plānošanas procedūrās vai dažādu apstākļu sakritības rezultātā tas ir iespējams.	Atsevišķos gadījumos likuma normu neievērošana par sabiedrības tiesībām iesaistīties plānošanas procesā var kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.

VĀCIJA	Detālplānojums	Nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā. Tomēr vienkāršākās plānošanas procedūrās vai dažādu apstākļu sakritības rezultātā tas ir iespējams.	Atsevišķos gadījumos likuma normu neievērošana par sabiedrības tiesībām iesaistīties plānošanas procesā var kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
	Nacionālais		
	Reģionālais		
	Teritorijas plānojums		
LATVIJA	Detālplānojums		
	Nacionālais	Nē, nacionālā līmenī nav formālas iespējas izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, nacionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai, lai gan likumā tas nav pieminēts.
	Reģionālais	Nē, reģionālā līmenī nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, reģionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai, lai gan likumā tas nav pieminēts.
	Teritorijas plānojums	Nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai, lai gan likumā tas nav pieminēts.
LIETUVA	Detālplānojums	Nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Jā, likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā var kalpot par pamatu jauna plānošanas procesa uzsākšanai, lai gan likumā tas nav pieminēts.

NORVĒGIJA	Nacionālais	Nē, nacionālā līmenī nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Nacionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā nevar kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
	Reģionālais	Nē, reģionālā līmenī nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Reģionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā nevar kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
	Teritorijas plānojums	Nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā nevar kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
	Detālpļanojums	Nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā var kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu gadījumos, kad likuma normu neievērošana ir ietekmējusi pieņemtos lēmumus attiecībā uz pašu plānošanas procesu.
POLIJA	Nacionālais	Nē, nacionālajā līmenī nepastāv iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Nacionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā nevar kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu, jo nacionālais plāns nav saistošs trešajām pusēm.
	Reģionālais	Nē, reģionālā līmenī nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Reģionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības viedokļa uzklaušīšanu un sabiedrības iesaistīšanu nevar kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu, jo plāns nav saistošs trešajām pusēm.

POLIJA	Teritorijas plānojums	Nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā var kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
	Detālplānojums	Nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā var kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
KRIEVIJA	Nacionālais	Nē, nacionālā līmenī nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Nacionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā var kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
	Reģionālais	Nē, reģionālā līmenī nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Reģionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā var kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
	Teritorijas plānojums	Nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā var kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
	Detālplānojums	Nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Likuma normu neievērošana par sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā var kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
ZVIEDRIJA	Nacionālais	Nē, nacionālā līmenī nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Nacionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības viedokļa uzklaušīšanu un sabiedrības iesaistīšanu nevar kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.

ZVIEDRIJA	Reģionālais	Nē, reģionālā līmenī nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Reģionālā līmenī likuma normu neievērošana par sabiedrības viedokļa uzklaušīšanu un sabiedrības iesaistīšanu nevar kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
	Teritorijas plānojums	Nepastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā.	Likuma normu neievērošana par sabiedrības viedokļa uzklaušīšanu un sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.
	Detālpilānojums	Attiecībā uz detālpilānojumu pastāv formāla iespēja izvairīties no likumā noteiktās normas vai ierobežot to, ja tā paredz sabiedrības iesaistīšanu plānošanas procesā, tajos gadījumos, ja apstrīdēts tiek jautājums, kas jau ticis izskatīts iepriekš vai ir pieņemts.	Likuma normu neievērošana par sabiedrības viedokļa uzklaušīšanu un sabiedrības iesaistīšanu var kalpot par pamatu, lai uzsāktu jaunu plānošanas procesu.